

Основні принципи ефективного банківського нагляду (Основні Базельські принципи)

Ключові пункти

1. Основні принципи ефективного банківського нагляду (основні принципи) є *de facto* мінімальними стандартами надійного пруденційного регулювання та нагляду за банками і банківськими системами. Вперше опубліковані Базельським комітетом з банківського нагляду (надалі – Комітет)¹ в 1997 році, вони використовуються різними країнами як орієнтири для оцінки якості їхніх наглядових систем та для визначення майбутніх заходів, спрямованих на досягнення базового рівня надійної наглядової практики. Основні принципи також використовуються Міжнародним валютним фондом (МВФ) та Світовим банком в контексті Програми оцінки фінансового сектору (FSAP) для оцінки ефективності систем і практики банківського нагляду в різних країнах.

2. Останній перегляд Основних принципів було здійснено Комітетом в жовтні 2006 року за співпраці зі спеціалістами у сфері нагляду з усього світу. У своєму *Звіті перед Великою двадцяткою про реакцію на фінансову кризу* від жовтня 2010 року Комітет оголосив, що планує переглянути Основні принципи в рамках постійної роботи над посиленням наглядової практики в усьому світі.

3. В березні 2011 року Група з розробки Основних принципів² отримала від Комітету повноваження переглянути та оновити Основні принципи. Повноваження Комітету полягали у здійсненні перегляду з урахуванням значних змін на світових фінансових ринках і в регуляторному середовищі з жовтня 2006 року, включно з уроками, отриманими після кризи³, з метою сприяння розвитку надійних наглядових систем. Намір полягав у забезпеченні тривалої актуальності Основних принципів для сприяння ефективності

¹ До складу Базельського комітету з банківського нагляду входять представники керівництва установ банківського нагляду та центральних банків Аргентини, Австралії, Бельгії, Бразилії, Канади, Китаю, Франції, Німеччини, Гонконгу, Індії, Індонезії, Італії, Японії, Кореї, Люксембургу, Мексики, Нідерландів, Росії, Саудівської Аравії, Сінгапуру, Південної Африки, Іспанії, Швеції, Швейцарії, Туреччини, Великобританії та США.

² Група з розробки Основних принципів складається з членів Комітету та Базельської консультативної групи у складі представників країн, що входять до Комітету, і тих, що не входять до нього, а також регіональних груп органів банківського нагляду, МВФ, Світового банку та Ради з ісламських фінансових послуг.

³ Ознайомтесь, для прикладу, зі звітом Ради з питань фінансової стабільності «*Інтенсивність та ефективність нагляду за системно важливими установами*», виданим у листопаді 2010 року; Звітом Об'єднаного форуму) «*Огляд диференційованого характеру та сфери застосування фінансового регулювання - ключові проблеми та рекомендації*» (січень 2010 року; та звітом Групи вищого керівництва органів нагляду «*Уроки Світової банківської кризи 2008 року щодо управління ризиками*» (жовтень 2009 року).

банківського нагляду в усіх країнах з урахуванням факторів часу та зміни середовища.

4. Здійснюючи перегляд, Комітет мав на меті досягнення правильного балансу між підвищенням вимог до надійного нагляду та збереженням гнучкості Основних принципів і їхньої прийнятності для застосування в усіх країнах світу. Завдяки посиленню концепції пропорційності переглянуті Основні принципи та їхні критерії оцінки пристосовано до великого спектру різних банківських систем. Пропорційний підхід також дозволяє оцінити відповідність основним принципам, при чому враховується профіль ризику та системна важливість широкого спектру банків (від крупних банків, активних, що працюють на міжнародному рівні, до малих депозитних установ з нескладною структурою).

5. Як існуючі Основні принципи, так і відповідна *Методологія Основних принципів*⁴ (методологія оцінки) добре послужили своїй меті, допомагаючи країнам оцінити свої системи нагляду та виявити ланки, що потребують вдосконалення. Свідомо докладаючи усіх зусиль для підтримки максимальної безперервності та порівнянності, Комітет об'єднав Основні принципи та Методологію Основних принципів в одному комплексному документі. Переглянуті 29 Основних принципів було також реорганізовано з метою спрощення впровадження завдяки більш логічній структурі, що починається з наглядових повноважень, обов'язків та функцій і продовжується наглядовими очікуваннями щодо банків, закінчуючись важливістю належного корпоративного управління й управління ризиками, а також забезпечення дотримання наглядових стандартів. Для забезпечення співставності з попередньою версією в Додатку 1 наводиться таблиця порівняння.

6. Важливих вдосконалень зазнали і окремі Основні принципи, особливо ті, які стосуються сфер, що потребують посилення нагляду та які пов'язані з управлінням ризиками. Як результат низка додаткових критеріїв набула статусу основних, а в інших випадках було рекомендовано нові критерії оцінки. Посиленої уваги було приділено усуненню численних суттєвих недоліків управління ризиками та іншим слабким місцям, виявленим впродовж минулої кризи. Крім того, під час перегляду було враховано кілька основних тенденцій та змін, які сформувалися в останні кілька років потрясінь на ринку: потреба у більшій інтенсивності та ресурсах для ефективного нагляду за системно важливими банками; важливість застосування макропідходу з охопленням усієї системи до мікропруденційного нагляду за банками для забезпечення підтримки у виявленні й аналізі системних ризиків та застосуванні попереджуючих заходів стосовно таких ризиків; зосередження уваги на ефективному управлінні кризовими явищами, санаційні та ліквідаційні заходи, спрямовані як на зниження імовірності дефолту банку, так і його впливу. Маючи на меті наголосити на цих проблемах, які набувають актуальності, Комітет належним

⁴ *Методологію Основних принципів* було окремо розроблено в 1999 році та доопрацьовано в 2006 році з метою введення більш глибокої деталізації та рекомендацій щодо критеріїв оцінки та оцінки відповідності Основним принципам.

чином включив їх в Основні принципи та додав спеціальні посилання під кожним відповідним принципом.

7. Крім того, надійне корпоративне управління підкріплює ефективне управління ризиками та довіру громадськості до окремих банків та банківської системи загалом. Зважаючи на фундаментальні недоліки корпоративного управління, виявлені впродовж останньої кризи, при цьому перегляді було введено новий Основний принцип корпоративного управління шляхом поєднання існуючих критеріїв оцінки корпоративного управління, передбачених методологією, та надання більшої ваги надійній практиці корпоративного управління. Так само Комітет повторно наголосив на ключовій ролі ефективної ринкової дисципліни у процесі сприяння формуванню безпечної та стійкої банківської системи шляхом розширення існуючого Основного принципу та виділення з нього двох нових, присвячених відповідно підвищенню ступеню розкриття інформації громадськості і прозорості, та посиленню фінансової звітності і зовнішнього аудиту.

8. Наразі оцінка дотримання Основних принципів базується виключно на основних критеріях. Щоб зацікавити юрисдикції, особливо ті з них, які є важливими фінансовими центрами, стати на чолі прийняття найвищих наглядових стандартів, переглянуті Основні принципи передбачатимуть для країн додаткову можливість добровільно погоджуватися на оцінку і класифікацію за основними та додатковими критеріями. В тому ж дусі сприяння повному та ефективному впровадженню Комітет зберіг існуючу чотирибальну шкалу оцінки дотримання основних принципів. Це включає існуючу зараз оцінку «суттєво не відповідає», яка дозволяє відповідним органам отримати потужний сигнал про потребу застосування заходів, необхідних для усунення наглядових та регуляторних недоліків у їхніх країнах.

9. В результаті цього перегляду кількість Основних принципів зросла з 25 до 29. Було введено загалом 39 нових критеріїв оцінки, з яких 34 – нові основні критерії і 5 – нові додаткові критерії. Крім того, 34 додаткові критерії існуючої методології оцінки отримали статус основних критеріїв, які є мінімальними базовими вимогами для усіх країн.

10. Переглянуті Основні принципи і надалі залишатимуться комплексним стандартом для формування надійного фундаменту регулювання, нагляду, корпоративного управління і управління ризиками в банківському секторі. Зважаючи на важливість послідовного та ефективного впровадження стандартів, Комітет готовий заохочувати роботу на національному рівні, спрямовану на впровадження переглянутих Основних принципів, спільно з іншими наглядовими органами та зацікавленими сторонами.

I. Вступне слово до перегляду

11. Базельський комітет з банківського нагляду (надалі – Комітет) переглянув *Основні принципи ефективного банківського нагляду* (надалі –

Основні принципи). При здійсненні цього перегляду Комітет мав на меті дотримання балансу між цілями підвищення стандартів банківського нагляду (врахування уроків, отриманих впродовж кризи, та інших важливих регуляторних змін, які відбулися після останнього доопрацювання Основних принципів у 2006 році⁵) та потребою в забезпеченні універсального застосування Основних принципів, а також безперервності та співставності. З підвищенням стандартів застосування Основних принципів на практиці має вдосконалити банківський нагляд у всьому світі.

12. Переглянуті Основні принципи посилюють вимоги до органів нагляду, підходи до нагляду та очікування органів нагляду щодо банків. Ця мета досягається шляхом зосередження уваги на ефективному нагляді на основі ризиків та потребі у втручанні на ранньому етапі та вчасному застосуванні наглядових заходів. Органи нагляду повинні оцінювати профіль ризику банків, зважаючи на ризики, притаманні їхній діяльності, ефективність управління ризиками, а також ризики, на які вони наражають банківську та фінансову системи. Процес нагляду на основі оцінки ризиків дозволяє найбільш ефективно розподіляти ресурси, зосереджуючи увагу як на результатах, так і на процесах, та виходячи за рамки пасивної оцінки дотримання правил.

13. Основні принципи окреслюють повноваження, які повинні мати органи нагляду, щоб вирішувати проблеми, пов'язані з безпекою та надійністю. Не менш важливо забезпечити застосування цих повноважень органами нагляду, щойно буде виявлено слабкі місця або недоліки. Затвердження орієнтованого на майбутнє наглядового підходу з застосуванням втручання на ранніх етапах може запобігти перетворенню виявлених слабких сторін у загрозу безпеці та надійності. Це особливо важливо, коли мова йде про специфічні банківські питання високої складності (такі як ризик ліквідності), де ефективні наглядові дії мають бути адаптованими до індивідуальної ситуації в банку.

14. Докладаючи зусиль з метою посилення та переорієнтації Основних принципів, Комітет все ж звертає особливу увагу на їхню основну мету та використання. Комітет має намір забезпечити тривалу актуальність Основних принципів як орієнтира для організації банківського нагляду, який витримає випробовування часом та змінами середовища. З цієї причини перегляд Основних принципів відштовхується від попередніх версій з метою забезпечення максимальної безперервності і співставності.

15. Визнаючи необхідність зробити Основні принципи універсальними у застосуванні, Комітет здійснював перегляд за тісної співпраці з членами Базельської консультативної групи в складі представників країн, що входять до Комітету, і тих, що не входять до нього, а також регіональних груп органів банківського нагляду, МВФ, Світового банку та Ради з ісламських фінансових послуг. Комітет проводив консультації з представниками сектору та

⁵ Передусім, було включено розроблені для сприяння підвищенню стійкості банківського сектору елементи посиленних міжнародних регуляторних стандартів для капіталу і нові міжнародні стандарти ліквідності.

громадськістю до остаточного затвердження тексту.

Загальний підхід

16. Перший Основний принцип визначає сприяння безпеці та надійності банків і банківської системи як першочергову ціль банківського нагляду. В юрисдикціях на органи нагляду може бути покладено й інші обов'язки, якщо вони не суперечать цій першочерговій цілі⁶. До цих інших цілей органів банківського нагляду не повинно входити запобігання банкрутствам банків. Однак, їхня ціль має полягати в зменшенні імовірності банкрутства банку та його впливу, досягнення якої передбачає тісну співпрацю з органами ліквідації для забезпечення належної організації процедури у випадку банкрутства.

17. Щоб забезпечити виконання покладеного на Основні принципи завдання, слід передбачити можливість їхнього застосування у великій кількості різних юрисдикцій, чиї банківські сектори обов'язково включатимуть широкий спектр банків (від крупних банків, які активно працюють на міжнародних ринках, до маленьких депозитних установ з простою структурою). Банківські системи також можуть пропонувати широкий спектр продуктів або послуг, тому Основні принципи повинні відповідати загальній меті, яка полягає в задоволенні різних фінансових потреб. Для забезпечення такого широкого використання було затверджено пропорційний підхід, як з огляду на очікування щодо виконання органами нагляду їхніх власних функцій, так і з точки зору стандартів, дотримання яких органи нагляду вимагають від банків. Як наслідок Основні принципи визнають, що органи нагляду зазвичай використовують підхід на основі ризиків, при якому більше часу і ресурсів відводиться більшим за розміром, складнішим за структурою або більш ризиковим банкам. Що стосується стандартів, встановлених наглядовими органами для банків, концепцію пропорційності відображено в Принципах, які зосереджуються на наглядовій оцінці управління ризиками в банках, де Принципи вимагають відповідності рівня наглядових очікувань профілю ризиків банку⁷ та його системній важливості.⁸

18. Наступні перегляди існуючих стандартів і рекомендацій Комітету та будь-які нові стандарти і рекомендації буде спрямовано на посилення регуляторного

⁶ Орган банківського нагляду може, наприклад, у деяких юрисдикціях мати такі обов'язки: (i) захист вкладників; (ii) фінансова стабільність; (iii) захист прав споживачів; або (iv) забезпечення охоплення фінансовими послугами усіх прошарків населення.

⁷ В цьому документі «профіль ризику» означає характер та масштаб потенційного ризику, який взяв на себе банк.

⁸ В цьому документі «системна важливість» визначається розміром, взаємопов'язаністю, замінюваністю, діяльністю на світовому та міжнародному рівні (якщо така є), а також складністю структури банку, як визначено в документі Базельського комітету з банківського нагляду «Світові системно важливі банки: методологія оцінки та вимога до здатності поглинати додаткові збитки» (листопад 2011 року).

режиму. Органи нагляду заохочуються до кроків у напрямі затвердження вдосконалених поточних і нових міжнародних стандартів нагляду, щойно їх буде оприлюднено.

Підхід до змін і тенденцій, які виникають

(i) Системно важливі банки (SIBs)

19. У післякризовий період багато уваги приділялося системно важливим банкам, а також регулюванню і повноваженням органів нагляду, необхідним для ефективної роботи з такими установами. Комітет розглядав можливість включення нового Основного принципу, який охоплював би проблематику системно важливих установ. Однак, він дійшов висновку, що системно важливі банки, які вимагають більш інтенсивного нагляду, а отже і ресурсів, являють собою один кінець усього спектру банків, за якими здійснюється нагляд. Кожен Основний принцип застосовується у процесі нагляду за усіма типами банків. Очікування органів нагляду та очікування щодо нагляду повинні бути більш пріоритетними стосовно системно важливих банківських установ, узгоджуватися з профілем ризику та важливістю цих банків для системи загалом. Саме тому немає необхідності включати спеціальний окремий Основний принцип стосовно системно важливих банків.

(ii) Макропруденційні питання та системні ризики

20. Остання криза привернула увагу до взаємозв'язків між макропруденційними і мікропруденційними елементами ефективного нагляду та їх взаємодоповнюваності за своєю природою. При застосуванні наглядового підходу на основі ризиків наглядові та інші органи повинні оцінювати ризик у більш широкому контексті, ніж представлено в балансових звітах окремих банків. Наприклад, основне макроекономічне середовище, тенденції економічної діяльності, нагромадження та концентрація ризику в банківському секторі і, насправді, також за його межами, безперечно впливають на позиції під ризиком окремих банків. Тому в процесі нагляду за окремим банком потрібно також враховувати макроперспективу. Зібрані органами нагляду дані окремих банків, де прийнятно, сукупні дані по сектору та агреговані дані щодо тенденцій повинні враховуватися ними при розгляді питань, пов'язаних з фінансовою стабільністю (чи то в рамках, чи то окремо від наглядового процесу), з метою сприяння виявленню та аналізу системного ризику. Відповідні органи повинні мати спроможність вдаватися до запобіжних заходів для зменшення системних ризиків. Органи нагляду повинні мати доступ до відповідних результатів аналізу або оцінок фінансової стабільності, здійснених іншими органами, які мають вплив на банківську систему.

21. Цей погляд на фінансову систему з широкої перспективи закладено до багатьох з Основних принципів. З цієї причини Комітет не включив спеціальний окремий Основний принцип, які б стосувалися макропруденційних питань.

22. У процесі нагляду за окремим банком, який є частиною корпоративної

групи, важливо щоб органи нагляду розглядали банк та його профіль ризику з кількох точок зору: на індивідуальній основі (але приділяючи увагу як мікро- так і макроперспективі, про що вже йшлося вище); на консолідованій основі (у розумінні нагляду за банком як за підрозділом разом з іншими членами «банківської групи»⁹), на основі аналізу усієї групи загалом (з урахуванням потенційних ризиків, на які наражають банк інші установи за межами банківської групи). Члени групи (чи то в межах банківської групи, чи за її межами) можуть бути джерелом переваг, але також можуть бути й джерелом недоліків, спроможних негативно впливати на фінансовий стан, репутацію і загальну безпеку і надійність банку. Основні принципи містять окремий принцип, який стосується консолідованого нагляду за банківськими групами, однак вони також звертають увагу на важливість материнських компаній та інших небанківських установ, що входять до складу групи, для будь-якої оцінки ризиків, притаманних банку або банківській групі. Цей наглядовий «периметр ризику» виходить за рамки концепцій консолідації обліку. У процесі виконання своїх функцій органи нагляду повинні враховувати широкий спектр ризиків незалежно від того, походять вони від окремого банку, від його асоційованих установ чи від переважного макрофінансового середовища.

23. Органи нагляду також повинні відстежувати зміни або нарощування фінансової діяльності поза регульованим банківським сектором (розвиток «тіньових банківських» структур) та потенційні ризики, які вони можуть створити. Дані або інформацію щодо цього питання слід надавати будь-яким іншим органам нагляду, відповідальним за підтримку фінансової стабільності.

(iii) Кризове управління, санація і ліквідація

24. Хоча запобігання банкрутству банків і не входить до функцій наглядових органів, наглядовий контроль розроблено з метою як зменшення як імовірності, так і впливу таких банкрутств. Банки будуть час від часу потрапляти в скруту, і для мінімізації негативного впливу як на проблемний банк окремо, так і на банківський та фінансовий сектор загалом, потрібно забезпечити ефективну підготовку до кризи та кризове управління, а також сформувані належні засади роботи з проблемними банками.

25. Такі заходи можна розглядати з двох перспектив: (i) заходи за рішенням наглядових чи інших відповідальних органів (включно з розробкою плану розв'язання проблем, в тому числі з точки зору обміну інформацією та співпраці з іншими органами як на національному, так і на міжнародному рівнях з метою координації впорядкованої реструктуризації чи ліквідації проблемного банку); (ii) заходи за рішенням банків (включаючи плани фінансування в непередбачуваних обставинах та плани санації), які мають критично

⁹ В цьому документі «банківська група» означає холдингову компанію, банк та його відділення, дочірні установи, філії та спільні підприємства як місцеві, так і закордонні. Ризики від інших юридичних осіб в ширшій групі, наприклад, небанківські (в тому числі нефінансові) установи, також можуть враховуватись. Цей підхід до нагляду на рівні всієї групи виходить за межі облікової консолідації.

оцінюватися відповідальними органами в процесі нагляду.

26. Для відображення та підкреслення важливості кризового управління, заходів санації та ліквідації, певні Основні принципи містять специфічні посилання на підтримку та оцінку механізмів забезпечення безперервності діяльності. Існуючий Основний принцип щодо зв'язків між органами країни походження та країни перебування також було посилено вимогою налагодити співпрацю та координацію між органами нагляду країни походження та країни перебування у питаннях кризового управління та ліквідації для транскордонних банків.

(iv) Корпоративне управління, розкриття інформації і прозорість

27. Недоліки корпоративного управління в банках, приклади яких спостерігалися впродовж кризи, можуть мати потенційно серйозні наслідки як для відповідного банку, так і, в деяких випадках, для фінансової системи загалом. У зв'язку з цим, підчас перегляду було введено новий Основний принцип щодо ефективного корпоративного управління, який є важливим елементом безпечного і надійного функціонування банків. Новий Основний принцип корпоративного управління поєднує існуючі критерії оцінки корпоративного управління, передбачені методологією, та надає більшої ваги надійній організації корпоративного управління.

28. Подібно до цього, криза послугувала поштовхом для усвідомлення важливості розкриття інформації та забезпечення прозорості як інструментів підтримки довіри до банків, що дозволяють учасникам ринку краще зрозуміти профіль ризику банку і таким чином зменшують невпевненість ринку у фінансовій стійкості банку. Усвідомлення вищезгаданого отримало своє відображення в новому Основному принципі, який було додано для надання орієнтирів наглядовій діяльності у цій сфері.

Структура і оцінка Основних принципів

Структура

29. Попередні версії Основних принципів супроводжувались окремою методологією оцінки, яка встановлювала критерії, що мали застосовуватись для встановлення відповідності Основним принципам. В цій редакції методологія оцінки була поєднана з Основними принципами в одному документі, відображаючи основну взаємозалежність Основних принципів та Критеріїв оцінки, а також той факт, що вони застосовуються в поєднанні. Класифікація Основних принципів також була реорганізована: Принципи 1-13 розглядають питання наглядових повноважень, обов'язків та функцій, а Принципи 14-29 охоплюють очікування органів нагляду щодо банків, підкреслюючи важливість ефективного корпоративного управління та управління ризиками, а також забезпечення дотримання наглядових стандартів. Ця реорганізація підкреслює

відмінність між тим, що наглядові органи здійснюють самі, і тим, що вони очікують від банків. Для забезпечення співставності з попередньою версією в Додатку 1 наводиться таблиця порівняння.

Оцінка

30. Основні принципи встановлюють рівень надійної наглядової практики, яка може застосовуватись як еталон (цільовий орієнтир) наглядовими органами для оцінки якості їхніх систем нагляду. Вони також використовуються Міжнародним валютним фондом (МВФ) та Світовим банком в контексті Програми оцінки фінансового сектору (FSAP) для оцінки ефективності систем і практики банківського нагляду в різних країнах.

31. В цій редакції Основних принципів зберігається попередня практика, яка полягає у включенні в методологію оцінки основних і додаткових критеріїв. Основні критерії визначають мінімальні базові вимоги для надійної наглядової практики і є універсальними для всіх країн. Оцінка країни відповідно до основних критеріїв повинна, проте, враховувати, що її наглядова практика має узгоджуватись з профілем ризику та системною важливістю банків, за якими здійснюється нагляд. Іншими словами, оцінка має враховувати контекст, в якому застосовується наглядова практика. Принцип пропорційності має лежати в основі усіх критеріїв оцінки, навіть якщо він не завжди явно вказується.

32. Ефективна практика банківського нагляду не є статичною. Вона змінюється з часом відповідно до отриманих знань та розвитком та розширенням банківської діяльності. Наглядові органи часто швидко реагують, заохочуючи банки застосовувати «провідну практику», але вони повинні самі застосовувати на практиці «те, що вони пропагують», намагаючись безперервно рухатись до вищих наглядових стандартів. Щоб підсилити це прагнення, додаткові критерії в Основних принципах встановлюють наглядову практику, яка виходить за межі поточних базових очікувань, але сприятимуть надійності індивідуальних засад нагляду. З огляду на зміну наглядової практики очікується, що під час кожного перегляду Основних принципів певна кількість додаткових критеріїв стане основними критеріями у зв'язку із зміною очікувань щодо базових стандартів. З цієї точки зору застосування основних та додаткових критеріїв сприятиме збереженню актуальності Основних принципів в майбутньому.

33. До цього часу встановлення ступеня відповідності країн здійснювалась винятково відповідно до основних критеріїв, хоча вони могли висловити бажання бути оціненими також відповідно до додаткових критеріїв та отримати коментар оцінювача щодо шляхів вдосконалення наглядової практики. В майбутньому країни, які будуть оцінюватись МВФ та/або Світовим банком, можуть обирати, чи хочуть вони бути оціненими відповідно до основних та додаткових критеріїв. Прогнозується, що це зацікавить юрисдикції, особливо ті з них, які є важливими фінансовими центрами, стати на чолі прийняття найвищих наглядових стандартів. Як і у випадку з основними критеріями, будь-

яка оцінка відповідно до додаткових критеріїв має враховувати принцип пропорційності, про який йшлося вище.

34. Крім того, важливо пам'ятати, що деякі функції, такі як правильна оцінка макроекономічного середовища та виявлення зародження небезпечних тенденцій, не вписуються в жорстку структуру відповідність/невідповідність. Хоча ці функції можливо буде складно оцінити, оцінка наглядових органів має бути якомога точнішою з огляду на доступну на той момент інформацію, і вони мають вжити обґрунтованих заходів для аналізу та зменшення таких ризиків.

35. В той час як публікація оцінок юрисдикцій сприятиме прозорості, оцінку однієї юрисдикції не можна прямо порівнювати з оцінкою іншої юрисдикції. По-перше, оцінки відображають принцип пропорційності. Тому юрисдикції, в межах якої знаходиться багато системно важливих банків, буде безумовно складніше отримати оцінку «відповідає»¹⁰, ніж юрисдикції, в межах якої знаходяться тільки малі нескладні депозитні установи. По-друге, відповідно до цієї редакції Основних принципів, юрисдикції можуть обирати, чи бути оціненими тільки відповідно до основних критеріїв, чи відповідно до основних і додаткових. По-третє, оцінки неодмінно в різній мірі залежатимуть від специфіки кожної окремої країни та від періоду оцінки. У зв'язку з цим необхідно переглядати опис кожного Основного принципу та коментарі щодо якості, які супроводжують визначення ступеню відповідності кожному з Основних принципів, щоб зрозуміти підхід юрисдикції до специфічних аспектів, які розглядаються, та визначити потребу в будь-яких покращеннях. Намагання порівнювати країни, орієнтуючись винятково на кількість оцінок «відповідає» та «не відповідає», які вони отримали, навряд чи буде змістовним.

36. З більш широкої перспективи, ефективний банківський нагляд залежить від певної кількості зовнішніх елементів або передумов, які можуть не належати до безпосередньої юрисдикції наглядових органів. Тому, що стосується ступенів відповідності, оцінка передумов і надалі залишатиметься якісною та відрізнятиметься від оцінки (та класифікації) відповідності Основним принципам.

37. Основний принцип 29, що стосується Зловживання фінансовими послугами, включає, серед іншого, нагляд за системами контролю в банках для запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Комітет визнає, що оцінка відповідно до цього основного принципу для деяких країн неминуче потягне за собою певне дублювання процесу спільної оцінки Міжнародної групи фінансової протидії відмиванню грошей (FATF). Щоб вирішити це питання, якщо відповідна країна нещодавно була оцінена FATF, оцінювачі Програми оцінки фінансового сектору можуть орієнтуватись на цю оцінку і зосередити свою власну роботу на діях, вжитих наглядовими органами з метою виправлення будь-яких недоліків, виявлених FATF. За відсутності оцінки FATF оцінювачі Програми оцінки фінансового сектору (FSAP) оцінюватимуть нагляд за

¹⁰ Додаткова інформація щодо визначення ступенів відповідності викладена в пункті 61.

системами контролю у банках, спрямованих на запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

Узгодженість та запровадження

38. Банківський сектор є тільки частиною, проте важливою частиною, фінансової системи і, готуючи цю редакцію Основних принципів, Комітет прагнув зберегти узгодженість, де можливо, з відповідними стандартами у сфері цінних паперів та страхування (які теж нещодавно були переглянуті), а також із стандартами щодо запобігання відмиванню грошей та прозорості. Незважаючи на це, розбіжностей уникнути не вдасться, оскільки ключові сфери ризиків та наглядові пріоритети відрізняються в залежності від сектору. Запроваджуючи Основні принципи, наглядові органи повинні враховувати роль банківського сектору в підтримці та сприянні продуктивній діяльності реальної економіки.

II. Основні принципи

39. Основні принципи – це мінімальні стандарти надійної наглядової практики, які мають універсальне застосування¹¹. Комітет розробив Основні принципи, зробивши таким чином свій внесок у зміцнення світової фінансової системи. Недоліки у банківській системі країни, чи то розвинутої, чи то тієї, що розвивається, можуть загрожувати фінансовій стабільності як у межах країни, так і на міжнародному рівні. Комітет переконаний, що впровадження Основних принципів усіма країнами стане важливим кроком у напрямі посилення фінансової стабільності на національному і міжнародному рівнях, та створить хорошу основу для подальшого розвитку ефективних наглядових систем. Переважна більшість країн затвердила Основні принципи і впровадила їх.

40. Переглянуті Основні принципи містять 29 принципів, необхідних для ефективності наглядової системи. Ці принципи поділяються на дві групи: перша група (від 1 по 13 принцип) зосереджується на повноваженнях, обов'язках та функціях органів нагляду, а друга (від 14 по 29 принцип) – на пруденційному регулюванні та вимогах до банків. Попередній 1-й Принцип було розділено на три окремі Принципи та було додано нові Принципи, які стосуються корпоративного управління, розкриття інформації та прозорості. Цим пояснюється збільшення кількості принципів з 25 до 29.

41. Нижче перераховано 29 Основних принципів:

Повноваження, обов'язки і функції нагляду

¹¹ Основні принципи розроблялись як мінімальні стандарти надійної наглядової практики, які мають виконуватися на добровільних засадах; національні органи нагляду мають повну свободу щодо впровадження додаткових заходів, які вони вважають необхідними для досягнення ефективності нагляду в їхніх юрисдикціях.

- **Принцип 1 - Обов'язки, цілі та повноваження:** В ефективній системі банківського нагляду визначено чіткі обов'язки та цілі для кожного органу влади, який бере участь в процесі нагляду за банками та банківськими групами. Існує відповідна правова база для банківського нагляду, щоб забезпечити кожен відповідальний орган влади необхідними законними повноваженнями надавати банкам дозволи, здійснювати поточний нагляд, вирішувати питання відповідності законодавству та своєчасно вживати коригувальних заходів з метою подолання занепокоєння щодо безпеки та надійності.
- **Принцип 2 – Незалежність, підзвітність, ресурси та правовий захист органів нагляду:** Наглядовий орган має операційну незалежність, прозорі процедури, надійне управління, бюджетні процеси, які забезпечують йому автономію та достатні ресурси, і є підзвітним щодо виконання своїх функцій та використання ресурсів. Правова база банківського нагляду передбачає правовий захист наглядового органу.
- **Принцип 3 – Співпраця та спільна робота:** Закони, положення або інші механізми забезпечують основу для співпраці та спільної роботи з відповідними внутрішніми органами влади та іноземними органами нагляду. Ці механізми відображають потребу в захисті конфіденційної інформації.
- **Принцип 4 – Дозволені види діяльності:** Дозволені види діяльності установ, які отримали ліцензію та підлягають нагляду як банки, чітко визначені, а використання слова «банк» в назвах контролюється.
- **Принцип 5 – Критерії ліцензування:** Орган ліцензування має повноваження встановлювати критерії ліцензування та відхиляти заявки установ, які не відповідають цим критеріям. Процедура ліцензування включає, як мінімум, оцінку структури власності та управління (в тому числі професійної придатності та ділової репутації членів Ради та Правління) банку та його ширшої групи, а також його стратегічного та операційного плану, внутрішніх процедур контролю, управління ризиками та прогнозованого фінансового стану (включно з капітальною базою). Якщо запропонований власник або материнська компанія є іноземним банком, отримується попередня згода органу нагляду країни походження.
- **Принцип 6 – Передача істотної власності:** Орган нагляду уповноважений розглядати, відхиляти та накладати пруденційні умови на будь-яку пропозицію щодо передачі істотної участі або контрольного пакету в існуючому банку прямо або опосередковано іншим особам.
- **Принцип 7 – Крупні придбання (поглинання):** Орган нагляду має повноваження на основі визначених критеріїв погоджувати або відхиляти (або надавати рекомендації відповідальному органу погоджувати чи відхиляти) крупні придбання або інвестиції банку, в тому числі транскордонні, а також застосовувати до них пруденційні умови. Він також уповноважений визначати, чи корпоративні зв'язки або структури не наражають банк на зайві ризики, і чи не перешкоджають вони ефективному нагляду.

- **Принцип 8 – Наглядний підхід:** Ефективна система банківського нагляду вимагає від органу нагляду розробки та підтримки перспективної оцінки профілю ризику окремих банків та банківських груп пропорційно до їхньої важливості для системи; визначення, оцінки та контролю ризиків, які генеруються банками і банківською системою в цілому; наявності механізмів раннього втручання та розробки спільно з іншими відповідальними установами плану дій щодо впорядкованого виведення з ринку банків у випадку втрати ними життєздатності.
- **Принцип 9 – Методи та інструменти нагляду:** Орган нагляду застосовує відповідний набір методів та інструментів для впровадження наглядового підходу та використовує наглядові ресурси на пропорційній основі з урахуванням профіля ризиків і системної важливості банку.
- **Принцип 10 – Наглядова звітність:** Орган нагляду збирає, переглядає та аналізує пруденційну звітність та статистичні дані, що подаються банками як на індивідуальній, так і на консолідованій основі, а також здійснює незалежну перевірку цих звітів за допомогою виїзних перевірок або залучення зовнішніх експертів.
- **Принцип 11 – Повноваження органу нагляду щодо застосування санкцій та заходів впливу:** Орган нагляду на ранньому етапі втручається з метою вирішення питань щодо небезпечної та неефективної практики або дій, які можуть наражати на ризик банки або банківську систему. Орган нагляду має у своєму розпорядженні відповідне коло наглядових інструментів, щоб вчасно вжити заходів для виправлення ситуації. Це включає можливість відкликати банківську ліцензію або рекомендувати її відкликання.
- **Принцип 12 – Консолідований нагляд:** Обов'язковим елементом банківського нагляду є те, що орган нагляду здійснює нагляд за банківською групою на консолідованій основі, належним чином здійснює моніторинг і, де це необхідно, застосовує пруденційні стандарти до усіх аспектів діяльності, яка здійснюється банківською групою в цілому.
- **Принцип 13 – Відносини між органами нагляду країни походження та країни перебування:** Органи нагляду країни походження і країни перебування транскордонної банківської групи здійснюють обмін інформацією та співпрацюють для забезпечення ефективного нагляду за групою і членами групи та ефективного врегулювання кризових ситуацій. Органи нагляду вимагають, щоб місцеві операції іноземних банків здійснювались у відповідності до тих же стандартів, які застосовуються до вітчизняних банків.

Пруденційні положення та вимоги

- **Принцип 14 – Корпоративне управління:** Наглядний орган визначає наявність в банках та банківських групах належної політики і процедур корпоративного управління, які охоплюють, наприклад, стратегічне спрямування, структуру групи та організаційну структуру, механізми контролю, відповідальність Ради та Правління банків, а також компенсації. Ця політика та

процедури відповідають профілю ризиків та системній важливості банку.

- **Принцип 15 – Процес управління ризиками:** Наглядний орган визначає, чи мають банки комплексні процедури оцінки ризиків (у тому числі здійснення ефективного моніторингу з боку Ради та Правління) з метою вчасного визначення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування та контролю або зменшення усіх суттєвих ризиків, а також оцінки адекватності їхнього капіталу та ліквідності по відношенню до їхнього профілю ризиків, ринкових та макроекономічних умов. Це поширюється на розробку та перегляд заходів на випадок настання непередбачуваних подій (у тому числі чітко сформульованих та надійних планів виходу із кризової ситуації, де це є необхідним) з урахуванням стану конкретного банку. Процес управління ризиками відповідає профілю ризиків та системній важливості банку.

- **Принцип 16 – Адекватність капіталу:** Наглядний орган встановлює розумні та належні вимоги до капіталу банків, що відображають взяті на себе банком ризики в контексті ринкових та макроекономічних умов. Наглядний орган визначає складові капіталу з урахуванням їхньої здатності поглинати збитки. Вимоги до капіталу принаймні для міжнародно активних банків мають бути не меншими, ніж стандарти Базеля, які наразі застосовуються.

- **Принцип 17 – Кредитний ризик:** Наглядний орган визначає, чи здійснюється банками належне управління кредитним ризиком, з урахуванням їхньої готовності взяти на себе ризик («апетит до ризику»), профілю ризиків, а також ринкових і макроекономічних умов. Це включає також наявність належних політики та процедур своєчасного виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення кредитного ризику (у тому числі ризику контрагента). Має бути охоплений весь цикл кредитування, включаючи надання кредиту, оцінку кредиту, а також постійне управління кредитним та інвестиційним портфелем банку.

- **Принцип 18 – Проблемні активи та резерви:** Наглядний орган пересвідчується, що банки мають належну політику та процедури раннього виявлення та управління проблемними активами, а також підтримують достатній обсяг резервів.

- **Принцип 19 – Ризик концентрації та ліміти максимального ризику:** Орган нагляду визначає наявність у банків належних політики та процедур своєчасного виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення ризику концентрації. Орган нагляду встановлює пруденційні ліміти для обмеження операцій з окремими контрагентами або групою пов'язаних контрагентів.

- **Принцип 20 – Операції з пов'язаними особами:** З метою запобігання зловживанням, що виникають при здійсненні операцій з пов'язаними особами, та усунення ризику конфлікту інтересів органи нагляду вимагають від банків здійснювати операції з пов'язаними особами на стандартних ринкових умовах, здійснювати моніторинг цих трансакцій, вживати заходів для забезпечення

контролю або зниження ризиків та здійснювати списання заборгованості пов'язаних осіб згідно зі стандартними політикою та процедурами.

- **Принцип 21 – Ризик країни та ризик обмеження переказу коштів (трансфертний ризик):** Наглядний орган визначає, чи мають банки адекватну політику та процедури для забезпечення вчасного виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення ризику країни і ризику обмеження переказу коштів (трансферного ризику) в своїй міжнародній кредитній та інвестиційній діяльності.

- **Принцип 22 – Ринковий ризик:** Наглядний орган визначає, чи здійснюється банками належне управління ринковим ризиком з урахуванням їхньої готовності взяти на себе ризик («апетиту до ризику»), профілю ризиків, ринкових і макроекономічних умов, а також ризику значного погіршення ліквідності ринку. Це включає наявність належної політики та процедур вчасного виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення ринкового ризику.

- **Принцип 23 – Ризик відсоткової ставки у банківському портфелі:** Наглядний орган визначає, чи мають банки належні системи вчасного виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення ризику відсоткової ставки у банківському портфелі. Ці системи мають враховувати готовність банків взяти на себе ризик («апетит до ризику»), їхній профіль ризиків, а також ринкові та макроекономічні умови.

- **Принцип 24 – Ризик ліквідності:** Наглядний орган встановлює доцільні та відповідні (кількісні та/або якісні) вимоги до ліквідності банків, які мають відображати потреби банку у ліквідних коштах. Наглядний орган пересвідчується, що банки впровадили стратегію, яка дозволяє здійснювати належне управління ризиком ліквідності та дотримуватися вимог щодо ліквідності. Стратегія має враховувати профіль ризику банку і ринкові та макроекономічні умови, а також включати належну політику та процедури, які узгоджуються з готовністю банку взяти на себе ризик, з метою виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення ризиків ліквідності протягом відповідної низки часових горизонтів. Вимоги щодо ліквідності принаймні міжнародно активних банків мають бути не нижчими, ніж передбачені чинними стандартами Базельського комітету.

- **Принцип 25 – Операційний ризик:** Наглядний орган визначає, чи мають банки належну систему управління операційним ризиком з урахуванням їхньої готовності взяти на себе ризик («апетит до ризику»), профілю ризиків, а також ринкових і макроекономічних умов. Це включає належну політику та процедури вчасного виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення операційного ризику.

- **Принцип 26 – Внутрішній контроль та аудит:** Наглядний орган пересвідчується, що банки мають належні системи внутрішнього контролю з метою створення та підтримання належним чином контрольованого робочого

середовища для здійснення діяльності з урахуванням профілю ризиків банку. Такі системи повинні включати чіткі положення щодо передачі повноважень та відповідальності, розмежування функцій, які стосуються прийняття банком зобов'язань, виплати грошових коштів, обліку активів і зобов'язань, узгодження цих процесів, забезпечення схоронності активів банку, а також здійснення належних функцій незалежного внутрішнього аудиту та забезпечення дотримання вимог (комплаєнс) з метою проведення перевірок дотримання цих положень, чинного законодавства та регуляторних документів.

- **Принцип 27 – Фінансова звітність та зовнішній аудит:** Наглядовий орган пересвідчується, що банки та банківські групи ведуть належний та достовірний облік, здійснюють підготовку фінансової звітності відповідно до облікової політики та практики, широко прийнятих на міжнародному рівні, та щорічно оприлюднюють інформацію, яка справедливо відображає їхній фінансовий стан і діяльність та містить висновок незалежного зовнішнього аудитора. Наглядовий орган також визначає, чи мають банки та материнські установи банківських груп механізми належного корпоративне управління та контролю за здійсненням функції зовнішнього аудиту.
- **Принцип 28 – Розкриття інформації та прозорість:** Наглядовий орган пересвідчується, що банки та банківські групи регулярно оприлюднюють інформацію на консолідованій і, де прийнятно, індивідуальній основі, та що така інформація є легкодоступною та справедливо відображає їхній фінансовий стан, діяльність, вразливість до ризиків, стратегії управління ризиками, політику і процедури корпоративного управління.
- **Принцип 29 – Зловживання фінансовими послугами:** Наглядовий орган визначає, чи мають банки належну політику та процедури, включаючи чіткі правила належної перевірки клієнтів, з метою сприяння дотриманню високих етичних та професійних стандартів у фінансовому секторі і запобігання навмисному чи ненавмисному використанню банку для здійснення злочинної діяльності.

42. Основні принципи є нейтральними стосовно різних підходів до нагляду, якщо вони забезпечують досягнення поставлених ними цілей. При розробці цих Принципів не ставилося на меті охоплення усіх потреб та обставин кожної банківської системи. Натомість, особливі обставини окремої країни повинні більш ретельно враховуватися у процесі здійснення оцінювання та ведення діалогу між оцінювачами та уповноваженими органами країни.

43. Національні уповноважені органи повинні застосовувати Основні принципи у процесі нагляду за усіма банківськими організаціями у своїй юрисдикції.¹² Окремі країни, зокрема з розвинутими ринками та банками,

¹² В країнах, де небанківські фінансові установи надають депозитні та кредитні послуги, подібні до послуг банків, багато з Принципів, викладених в цьому документі, також стосуватимуться таких небанківських фінансових установ. Однак, також визнається, що деякі з цих категорій установ можуть регулюватися відмінно від банків, до тих пір, поки їхній сукупний депозитний портфель не становить суттєвої частки від усіх депозитів

можуть розширювати Основні принципи з метою досягнення найбільш досконалої наглядової практики.

44. Високий ступінь відповідності Основним принципам повинен сприяти загальній стабільності фінансової системи; однак, дотримання принципів не гарантує цього, як і не може запобігти банкрутству банків. Банківський нагляд не може, і не повинен, гарантувати, що банки не зазнаватимуть банкрутства. В умовах ринкової економіки банкрутство є одним з ризиків, які беруть на себе установи.

45. Комітет готовий заохочувати роботу на національному рівні, спрямовану на впровадження переглянутих Основних принципів, спільно з іншими наглядовими органами та зацікавленими сторонами. Комітет запрошує міжнародні фінансові установи та донорські агентства використовувати Основні принципи у процесі оцінки окремих країн з метою посилення їхніх наглядових механізмів. Комітет продовжуватиме тісну співпрацю з МВФ та Світовим банком у процесі моніторингу впровадження своїх пруденційних стандартів. Комітет також і надалі має намір посилювати свою взаємодію з органами нагляду з країн, що не є членами.

III. Передумови ефективного банківського нагляду

46. Ефективна система банківського нагляду має бути здатна ефективно розробляти, впроваджувати, здійснювати моніторинг та контролювати виконання наглядової політики за нормальних та стресових економічних та фінансових умов. Органи нагляду мають бути здатні реагувати на зовнішні умови, які можуть негативно вплинути на банки та банківську систему. Існує ряд елементів або передумов, які чинять безпосередній вплив на ефективність нагляду на практиці. Ці передумови переважно лежать за межами безпосередньої або одноосібної (виключної) юрисдикції органів банківського нагляду. Якщо органи нагляду мають перестороги щодо того, що ці передумови можуть вплинути на ефективність чи продуктивність регулювання та нагляду за банками, їм слід повідомити уряд або відповідні установи щодо них та їхніх фактичних чи потенційних негативних наслідків з точки зору наглядових цілей. Органи нагляду повинні працювати з урядом та відповідними установами у напрямі вирішення питань, які лежать за межами безпосередньої або виключної юрисдикції органів нагляду. Органи нагляду повинні також у ході їхньої нормальної роботи вживати заходів для подолання впливів таких передумов на ефективність або продуктивність регулювання і нагляду за банками.

47. До передумов належать:

- надійна та стійка макроекономічна політика;
- належним чином розвинута система формування політики фінансової

фінансової системи.

- стабільності;
- добре розвинута державна інфраструктура;
- чіткі принципи управління кризою, відновлення та роботи з проблемними установами;
- належний рівень системного захисту (або система державного захисту);
- ефективна ринкова дисципліна.

Надійна та стійка макроекономічна політика

48. Надійна макроекономічна політика (переважно бюджетно-податкова та грошово-кредитна політика) є основою стабільної фінансової системи. Без надійної політики можуть виникнути дисбаланси, такі як високий рівень державних запозичень та витрат, а також надмірні скорочення або пропозиція ліквідності, та впливати на стабільність фінансової системи. Крім того, певна державна політика¹³ може передбачати використання саме банків та інших фінансових посередників у якості інструментів, що може перешкоджати ефективному нагляду.

Належним чином розвинута система формування політики фінансової стабільності

49. З огляду на взаємодію та взаємовпливи між реальною економікою та банками і фінансовою системою важливо, щоб існували чіткі принципи макропруденційного нагляду та формування політики фінансової стабільності. Ці принципи повинні визначати установи або інших осіб відповідальних за визначення системних ризиків фінансової системи та ризиків, що виникають у фінансовій системі, моніторинг та аналіз ринку та інших фінансових і економічних факторів, які можуть призвести до накопичення системних ризиків, розробку та реалізацію відповідної політики та оцінку того, який вплив така політика може мати на банки та фінансову систему. Вони також повинні включати механізми ефективної співпраці та координації між відповідними установами.

Добре розвинута державна інфраструктура

50. Добре розвинута державна інфраструктура повинна передбачати наявність таких елементів, нестача яких може сприяти ослабленню фінансових систем та ринків або перешкоджати їхньому покращенню:

¹³ Приклади такої політики включають накопичення великих обсягів державних цінних паперів; зменшення доступу до ринків капіталу через державний контроль або зростання дисбалансів; погіршення якості активів у наслідок стимулюючої монетарної політики; та вимоги уряду щодо кредитування або відмови від заходів щодо стягнення кредитної заборгованості як відповідь економічної політики на погіршення економічних вимог.

- правова основа, що регулює ділові відносини, в тому числі закони, що регулюють діяльність суб'єктів господарської діяльності, банкрутство, договірні відносини, захист прав споживачів та приватної власності, за виконанням яких ведеться постійний контроль, та існує механізм справедливого вирішення спірних питань;
- ефективна та незалежна судова система;
- всеохоплюючі і належним чином визначені принципи бухгалтерського обліку та правила, які є поширеними на міжнародному рівні;
- система незалежного міжнародного аудиту, що забезпечує користувачам фінансової системи, в тому числі банкам, незалежне завірення правильності звітних даних та неупереджене бачення фінансового стану компанії, і готується у відповідності до визнаних принципів бухгалтерського обліку, а аудитори несуть відповідальність за свою роботу;
- наявність компетентних, незалежних та досвідчених професіоналів (наприклад, спеціалістів з бухгалтерського обліку, аудиторів та юристів), робота яких відповідає прозорим технічним та етичним стандартам, які були визначені та контроль за якими здійснюється державними або професійними органами у відповідності до міжнародних стандартів, і які підлягають відповідному нагляду;
- належним чином визначені правила, які регулюють інші фінансові ринки, і відповідний нагляд за цими ринками і, у разі необхідності, їхніми учасниками;
- безпечні та ефективні платіжні і розрахункові системи (включаючи центральних контрагентів), які належним чином регулюються, для здійснення розрахунків за фінансовими трансакціями в умовах ефективного контролю та управління ризиками контрагента;
- ефективні та продуктивні бюро кредитної інформації, які надають інформацію щодо позичальників та/або бази даних, які допомагають при оцінці ризиків;
- загальнодоступність основних даних економічної, фінансової та соціальної статистики.

Чіткі принципи управління кризою, відновлення та роботи з проблемними установами

51. Ефективна система управління кризою та режим роботи з проблемними установами допомагає мінімізувати потенційні порушення фінансової стабільності, джерелом яких є банки або фінансові установи, які є проблемними або на межі банкрутства. Надійна інституційна структура управління кризою та виходу з неї вимагає чіткого розподілу обов'язків та ефективного правового закріплення їх за відповідними установами (такими як органи банківського нагляду, національні органи по роботі з проблемними установами, міністерства фінансів та центральні банки). Відповідні установи повинні мати широке коло повноважень та відповідні інструменти, визначені законодавством, для виведення з ринку фінансових установ, які є нежиттєздатними і щодо яких немає обґрунтованих підстав очікувати відновлення життєздатності. Між відповідними установами повинна також існувати згода щодо їхніх індивідуальних та спільних обов'язків у сфері управління кризою та роботи з проблемними установами та щодо того, як вони вони скоординовано виконуватимуть ці обов'язки. Сюди повинна входити можливість обміну конфіденційною інформацією між цими відповідальними установами з метою сприяння завчасному плануванню дій з відновлення та припинення діяльності проблемних установ та управління такими ситуаціями, у випадку їхнього настання.

Належний рівень системного захисту (або система державного захисту)

52. Прийняття рішень щодо належного рівня системного захисту є політичним питанням, яке має вирішуватись відповідними установами, включно з урядом та центральним банком, зокрема у випадках, коли результатом такого рішення може стати витрачання державних коштів. Органи нагляду відіграватимуть важливу роль через те, що вони володіють глибшими знаннями щодо фінансових установ, про які йдеться. Вирішуючи системні питання, необхідно знаходити баланс між декількома факторами: вирішенням питання з ризиком втрати довіри до фінансової системи і поширенням негативних явищ на установи, які за іншими параметрами є здоровими, а також мінімізацією викривлення ринкових сигналів та порушення ринкової дисципліни. Основним елементом у захисті системи є система гарантування вкладів. За умови, що така система є прозорою та розроблена обачно, вона може сприяти довірі громадськості до системи і таким чином обмежувати поширення негативних явищ від банків, які знаходяться у стані стресу.

Ефективна ринкова дисципліна

53. Ефективна ринкова дисципліна частково залежить від належних потоків інформації до ринкових учасників, відповідних фінансових стимулів для заохочення установ, управління якими здійснюється у належний спосіб, та механізмів, які забезпечують відповідальність інвесторів за наслідки своїх рішень. Серед питань, на які слід звернути увагу, корпоративне управління та

забезпечення надання позичальниками точної, змістовної, прозорої та своєчасної інформації інвесторам та кредиторам. Викривлення ринкових сигналів та підривання ринкової дисципліни можуть мати місце, якщо уряд намагається впливати або блокувати комерційні рішення, зокрема рішення щодо кредитування, для досягнення цілей державної політики. В таких умовах важливо, щоб, якщо уряд або пов'язані установи надають кредитування або гарантують його, про ці механізми було відомо і щоб існував офіційний процес надання компенсації фінансовим установам, коли такі кредити перестають працювати.

IV. Методологія оцінки

54. Основні принципи переважно мають на меті допомогти країнам оцінити якість їхніх систем та зробити внесок у розробку плану реформування. Оцінка існуючої в країні ситуації з дотриманням Основних принципів може вважатись корисним інструментом з точки зору впровадження країною ефективної системи банківського нагляду. З метою забезпечення об'єктивності та порівнянності оцінок дотримання Основних принципів різними країнами,¹⁴ органи нагляду та ті, хто проводять оцінку, повинні користуватись цією методологією оцінки, що не виключає необхідності використання обома сторонами своїх суджень при оцінці дотримання. Така оцінка повинна визначити слабкі місця у існуючій системі нагляду та регулювання та стати основою для коригувальних заходів з боку державних установ та органів банківського нагляду.

55. Хоча члени Комітету співпрацюють на індивідуальній основі під час проведення місій оцінки, ці місії переважно проводяться МВФ та Світовим банком. Комітет вирішив не здійснювати власної оцінки, щоб зберегти існуючий розподіл функцій, за якого на Комітет покладена функція встановлення стандартів, а на міжнародні фінансові установи - функція оцінки. Однак, Комітет спільно з Інститутом фінансової стабільності готовий у власний спосіб надавати допомогу, наприклад, забезпечуючи навчання.

Використання методології

56. Методологія може використовуватись у різних контекстах: (i) самооцінка, що здійснюється самими органами банківського нагляду;¹⁵ (ii) оцінка якості системи нагляду, що проводиться МВФ та Світовим банком, наприклад, у рамках Програми оцінки фінансового сектору (FSAP); (iii) огляди, що здійснюються приватними третіми сторонами, такими як консультаційні компанії; або (iv) огляд у групі, що проводиться, наприклад, у межах

¹⁴ Ця оцінка, однак, не має на меті створення рейтингу систем нагляду. Див. пункт 35.

¹⁵ Комітет опублікував настанови для здійснення самооцінки: *Проведення наглядової самооцінки - практичне застосування*, Базель, квітень 2001.

регіональної групи органів банківського нагляду. На момент написання цього документу оцінка дотримання *Основних принципів* вже була проведена у більш ніж 150 країнах і продовжує проводитись у інших.¹⁶

57. Незалежно від контексту проведення оцінки наведені нижче фактори є визначальними:

- З метою досягнення повної об'єктивності найкраще, щоб оцінку дотримання *Основних принципів* проводили зовнішня сторона належної кваліфікації із залученням двох осіб з великим досвідом у сфері нагляду, які зможуть запропонувати різні бачення, щоб забезпечити систему стримування і противаг; однак, як свідчить досвід, проведена недавно самостійна оцінка є дуже корисною при проведенні оцінки зовнішньою стороною.

- Належну (неупереджену) оцінку процесів банківського нагляду неможливо здійснити без справжньої співпраці між усіма відповідними установами.
- Процес оцінки кожного з 29 *Основних принципів* вимагає розгляду багатьох елементів із застосуванням експертного судження, що може забезпечити лише кваліфікований спеціаліст з відповідним практичним досвідом.
- Оцінка вимагає деяких знань у сфері юриспруденції та бухгалтерського обліку необхідних для інтерпретації дотримання *Основних принципів*; ці правові та бухгалтерські інтерпретації повинні відповідати правовій та бухгалтерській структурам відповідної країни. Вони також можуть потребувати консультацій додаткових експертів у сфері юриспруденції та бухгалтерського обліку, які можуть бути отримані після проведення виїзної оцінки.
- Оцінка має бути комплексною та достатньо глибокою, щоб мати змогу судити щодо того, чи критерії виконуються на практиці, чи лише у теорії. Закони та регуляторні положення повинні мати достатню сферу поширення та деталізацію, їх повинні дотримуватись та за їхнім виконанням повинен здійснюватись ефективний контроль. Сам факт їхнього існування не є достатньою підставою, щоб констатувати відповідність критерію.

Оцінка дотримання

¹⁶ Регулярні звіти МВФ та Світового банку щодо уроків, отриманих з досвіду оцінок у ході реалізації Програми оцінки фінансового сектору (FSAP), становлять собою корисне джерело інформації, яке було використано для вдосконалення Принципів.

58. Основною метою оцінки повинно бути визначення характеру та масштабу будь-яких слабких місць системи банківського нагляду та дотримання окремих Основних принципів. Оскільки процес впровадження Основних принципів починається з оцінки дотримання, оцінка не є кінцевою метою, а лише засобом досягнення мети. Натомість оцінка дозволить органу нагляду (і у деяких випадках уряду) ініціювати у разі необхідності стратегію вдосконалення системи банківського нагляду.

59. Для цілей оцінки відповідності Принципам, ця методологія пропонує ряд основних і додаткових критеріїв оцінки за кожним Принципом. По замовчанню для цілей оцінки основні критерії є єдиними елементами, за якими встановлюється повна відповідність *Основним принципам*. Додаткові критерії - це найефективніша практика, до якої повинні прагнути країни, у яких є розвинуті банки. В перспективі країни матимуть такі три варіанти оцінки:

(i) За виключенням випадків, коли країна чітко обирає інший варіант, відповідність Основним принципам буде оцінюватись та встановлюватись лише за основними критеріями.

(ii) Країна може добровільно обрати оцінку на основі додаткових критеріїв, щоб визначити сферу, у яких вона може посилити регулювання та нагляд, та скористатись коментарями оцінювачів щодо того, як цього можна досягнути. Однак, відповідність Основним принципам буде оцінюватись та ступінь відповідності встановлюватись лише за основними критеріями; або

(iii) Для країн, які прагнуть досягати найбільш ефективної наглядової практики, існує варіант, за якого країна може добровільно обрати оцінку та встановлення ступеня відповідності за додатковими критеріями (на додачу до основних критеріїв).

60. Для оцінки відповідності Основним принципам, що проводиться зовнішньою стороною,¹⁷ буде використовуватись така шкала з чотирьох ступенів: відповідає, переважно відповідає, суттєво не відповідає та не відповідає. За певних умов при встановленні ступеня відповідності може також застосовуватись формулювання «не застосовується», як описано у пункті 62.

61. Короткий опис ступенів відповідності та їхній опис:

- Відповідає - країна буде вважатись такою, що відповідає Принципам,

¹⁷ І хоча встановлення ступеня відповідності за допомогою самооцінки може надати корисну інформацію для установ, вона не є обов'язковою, оскільки оцінювачі дійдуть своїх незалежних висновків.

якщо вона задовольнятиме усі основні критерії¹⁸, які застосовуються до цієї країни, без будь-яких суттєвих недоліків. Звичайно, можуть бути випадки, коли країна може продемонструвати, що дотримання Принципу досягається за рахунок інших засобів. І навпаки, через особливі умови, притаманні певній країні, основних критеріїв не завжди може бути достатньо для досягнення цілей Принципу, а відтак можуть знадобитись інші заходи для того, щоб ті аспекти банківського нагляду, яких стосується Принцип, могли вважатись ефективними.

- Переважно відповідає - країна буде вважатись такою, що переважно відповідає Принципу, якщо спостерігаються лише незначні недоліки, які не викликають будь-якого занепокоєння щодо здатності та намірів влади досягнути повної відповідності Принципу протягом визначеного періоду часу. Оцінка «переважно відповідає» може бути використана, якщо система не відповідає усім основним критеріям, але загальна ефективність є достатньо високою, і жоден із суттєвих ризиків не залишився без уваги.

- Суттєво не відповідає - країна буде вважатись такою, що суттєво не відповідає Принципу, якщо, незважаючи на наявні формальні правила, регуляторні норми та процедури, існують серйозні недоліки, і є докази, що нагляд очевидно не був ефективним, що практичне впровадження є слабким, або що недоліки є достатньо серйозними, щоб викликати сумніви щодо здатності установи досягнути відповідності. Слід визнати, що «відстань» між «переважно відповідає» та «суттєво не відповідає» є дуже великою, і обирати між ними може бути важко. З іншого боку, ми мали намір спонукати оцінювачів зробити чітку заяву.

- Не відповідає - країна буде вважатись такою, що не відповідає Принципу, якщо не було предметного впровадження Принципу, існує невідповідність декільком основним критеріям, або нагляд є очевидно неефективним.

62. Крім того, буде вважатись, що країна «не відповідає» принципу, якщо, з точки зору оцінювача, Принцип не застосовується з огляду на структурні, правові або інституційні особливості країни. У окремих випадках країни заперечували, що у ситуації коли існує певна зародкова або незначна банківська діяльність, за якою не здійснюється нагляд, повинна використовуватись оцінка «не застосовується», а не «не відповідає». Це залишається на розсуд оцінювача, хоча діяльність, яка є порівняно не суттєвою у момент оцінки, може пізніше стати більш важливою, і установам слід знати і бути готовими до таких зрушень. Система нагляду повинна дозволяти здійснення моніторингу такої діяльності, навіть якщо на даний момент не вважається необхідним регулювати

¹⁸ Для цілей встановлення ступеня відповідності посилення на поняття «основні критерії» у цьому пункті включатиме додаткові критерії, у випадку якщо йдеться про країну, яка добровільно погодилась на оцінку та встановлення ступеня відповідності на основі додаткових критеріїв.

цю діяльність або здійснювати нагляд за нею. «Не застосовується» є належною оцінкою, якщо органи нагляду знають про явище і будуть здатні вжити заходів, але немає реальних шансів, що обсяги діяльності зростуть настільки, щоб створювати ризик.

63. Встановлення ступеня відповідності не є точною наукою, і досягати Основних принципів можна у різний спосіб. Критерії оцінки не слід розглядати як визначення відповідності на основі контрольного переліку, а як вправу з якісної оцінки. Дотримання певних критеріїв може бути більш важливим з точки зору ефективності нагляду в залежності від ситуації та обставин, які існують у конкретній країні. Однак кількість критеріїв, яких дотримано, не завжди визначає загальний ступінь дотримання будь-якого конкретного Принципу. Слід приділяти більше уваги коментарю, який супроводжує кожне визначення відповідності Принципу, ніж саме визначення відповідності. Основною метою цієї вправи є не застосувати «ступені», а швидше зосередити увагу влади на тих сферах, які її потребують, щоб створити основу для вдосконалення та розробки плану дій, який визначатиме пріоритетні сфери, що потребують вдосконалення для цілей досягнення повної відповідності Основним принципам.

64. Оцінка повинна також включати міркування оцінювачів щодо того, як слабкі сторони передумов ефективного банківського нагляду, які описано у пунктах 46-53, перешкоджають ефективному нагляду, і наскільки ефективно наглядові заходи нівелюють вплив цих слабких сторін. Ці міркування повинні носити радше якісний характер, ніж надавати будь-яку оцінку ступеню відповідності. Рекомендації, які стосуються передумов, не повинні бути частиною плану дій, пов'язаного з оцінкою відповідності Основним принципам, але повинні бути включені, наприклад, до інших загальних рекомендацій щодо покращення середовища нагляду за фінансовим сектором.

65. Основні принципи є мінімальними стандартами, які мають застосовуватись усіма органами банківського нагляду. Застосовуючи деякі з них, органи нагляду повинні будуть враховувати структуру ризику та важливість для системи окремих банків, зокрема при застосуванні тих Основних принципів, за якими органи нагляду повинні визначити адекватність політики та процесів управління ризиками у банках.

Практичні міркування щодо проведення оцінки

66. Хоча Комітету не відведено конкретної ролі у розробці детальних настанов щодо підготовки та презентації звіту за результатами оцінки, він вважає, що є декілька моментів, які оцінювачі повинні враховувати при проведенні оцінки та підготовці звіту про оцінку. В якості зразка у Додатку 2 до цього документу наведено форму, розроблену МВФ та Світовим банком для проведення їхніх власних оцінок стану впровадження Основних принципів у окремих країнах. Додаток також включає структуровані настанови для

оцінювачів щодо того, як формувати свою позицію щодо передумов ефективного банківського нагляду, як слабкі сторони цих зовнішніх елементів можуть перешкоджати нагляду, як вказано у пункті 64, і наскільки ефективно наглядові заходи можуть нівелювати недоліки передумов ефективного банківського нагляду.

67. По-перше, при проведенні оцінки оцінювач повинен мати вільний доступ до певного кола інформаційних джерел та зацікавлених сторін. Необхідна інформація може включати не лише опубліковану інформацію, таку як відповідні закони, регуляторні акти та методологічні документи, а й більш чутливу інформацію, таку як будь-які результати самооцінки, операційні настанови для спеціалістів нагляду та, де можливо, результати наглядової оцінки окремих банків. Ця інформація повинна бути надана, якщо це не буде порушенням вимог законодавства, згідно з якими органи нагляду повинні зберігати конфіденційність такої інформації. Досвід проведення оцінок показав, що питання збереження конфіденційності часто можуть бути вирішені за рахунок укладання спеціальних домовленостей між оцінювачем та установою, що є об'єктом оцінки. Оцінювачу необхідно буде зустрічатись з рядом осіб та представників організацій, включаючи установу або установи банківського нагляду, інші національні наглядові установи, будь-які відповідні міністерства, банкірів та асоціації банкірів, аудиторів та інших представників фінансового сектора. Випадки ненадання необхідної інформації, як і те, який вплив це могло мати на точність оцінки, слід окремо відмічати.

68. По-друге, оцінка відповідності кожному з Основних принципів вимагає розгляду ланцюга пов'язаних вимог, які в залежності від Принципу можуть включати закони, пруденційні регуляторні норми, наглядові настанови, виїзну перевірку та безвиїзний аналіз, наглядову звітність та розкриття інформації, а також докази забезпечення чи незабезпечення їхнього виконання. Крім того, під час оцінки потрібно переконатись, що вимоги застосовуються на практиці. Для цього також потрібно оцінити, чи має орган нагляду необхідну операційну автономію, навички, ресурси та прагнення впроваджувати Основні принципи.

69. По-третє, оцінка не повинна бути виключно зосереджена на недоліках, у ній слід також відмітити особливі досягнення. Такий підхід забезпечить краще висвітлення ситуації з ефективністю банківського нагляду.

70. По-четверте, існують певні юрисдикції, де небанківські фінансові установи, які не є частиною банківських груп, що є об'єктом нагляду, беруть участь у діяльності подібній до банківської; ці установи складають собою велику частину фінансової системи і можуть переважно не перебувати під наглядом. Оскільки Основні принципи стосуються конкретно банківського нагляду, вони не можуть бути використані для офіційної оцінки цих небанківських фінансових установ. Однак, у звіті за результатами оцінки слід, як мінімум, згадати ці види діяльності, де небанківські установи впливають на

банки, що є об'єктом нагляду, а також потенційні проблеми, які можуть виникнути у результаті діяльності небанківських установ.

71. По-п'яте, розвиток транскордонної банківської діяльності призводить до підвищення складності проведення оцінки відповідності Основним принципам. Особливу вагу має посилення співпраці та обміну інформацією між органами нагляду країни походження і країни перебування як у періоди нормальної роботи, так і у стресових ситуаціях. У зв'язку з цим оцінювач повинен визначити, чи дійсно така співпраця та обмін інформацією відбуваються на належному рівні, враховуючи при цьому масштаб та складність банківських взаємозв'язків між двома країнами.

V. Критерії оцінки відповідності Основним принципам

72. В цьому розділі вказані критерії оцінки кожного з 29 Основних принципів під двома різними заголовками: «основні критерії» та «додаткові критерії». Як згадувалось в пункті 59, основні критерії - це ті елементи, які мають бути присутні, щоб підтвердити відповідність Принципу. Додаткові критерії можуть бути особливо важливими для нагляду за складними банківськими організаціями, і країни, які мають такі установи повинні прагнути задовольняти ці критерії. В цілому, визначення ступеня відповідності нормам базуватиметься на основних критеріях; оцінювач надаватиме коментарі, але не даватиме оцінку відповідності за додатковими критеріями, якщо тільки країна, яку оцінюють, добровільно не обере, щоб її оцінили також і відповідно до додаткових критеріїв.

73. Індивідуальні критерії оцінки базуються на надійній наглядовій практиці, яка вже встановилась, навіть, якщо вона ще не повністю запроваджена. Де потрібно, вказується документ, на якому базуються критерії.

Повноваження, обов'язки і функції нагляду

Принцип 1: Обов'язки, цілі та повноваження

В ефективній системі банківського нагляду визначено чіткі обов'язки та цілі для кожного органу влади, який бере участь в процесі нагляду за банками та банківськими групами.¹⁹ Існує відповідна правова база банківського нагляду, щоб забезпечити кожен відповідальний орган влади необхідними законними повноваженнями надавати банками дозволи, здійснювати поточний нагляд, розглядати відповідність законодавству та своєчасно вживати коригувальних заходів з метою вирішення проблем безпеки та надійності.²⁰

Основні критерії

1. Обов'язки та цілі кожного органу влади, що бере участь в банківському нагляді²¹, чітко визначені та оприлюднені. Якщо більше ніж один орган здійснює нагляд за банківською системою, для уникнення пробілів у регулюванні та нагляді запроваджено відповідну та публічно доступну нормативну базу.
2. Основною метою банківського нагляду є сприяння безпечності та надійності банків та банківської системи. Якщо орган банківського нагляду має більше обов'язків, вони є другорядними по відношенню до першої основної цілі та не суперечать їй.
3. Закони та регуляторні положення формують нормативну базу для запровадження органом нагляду мінімальних пруденційних стандартів для банків та банківських груп та здійснення контролю за їхнім дотриманням. Наглядовий орган уповноважений збільшувати пруденційні вимоги для окремих банків та банківських груп на основі їхнього профілю ризику²² та системної

¹⁹ В цьому документі «банківська група» означає холдингову компанію, банк та його відділення, дочірні установи, афілійовані компанії та спільні підприємства, як місцеві та і закордонні. Ризики від інших юридичних осіб в ширшій групі, наприклад, небанківські (в тому числі нефінансові) організації, також можуть враховуватись. Цей підхід до нагляду на рівні всієї групи виходить за межі консолідації обліку.

²⁰ Види діяльності щодо надання ліцензії банкам, поточного нагляду, та вживання коригувальних заходів детально розглянуто в наступних Принципах.

²¹ Такий орган називається «наглядовий орган» в цьому документі, за винятком тих випадків, де було необхідно використати довшу форму «орган банківського нагляду» з метою роз'яснення.

²² В цьому документі «профіль ризику» означає природу та масштаб потенційного ризику, який взяв на себе банк.

важливості.²³

4. Банківські закони, положення та пруденційні стандарти оновлюватимуться в тій мірі, в якій треба буде забезпечити їхню чинність та відповідність змінам в банківській сфері та регулятивній практиці. Де необхідно, вони підлягатимуть публічному обговоренню.

5. Наглядовий орган має право:

- a) мати повний доступ до Ради, Правління, персоналу та архівів банків та банківських груп з метою перевірки дотримання внутрішніх правил та обмежень, а також зовнішніх законів та регуляторних положень;
- b) перевіряти всю діяльність банківської групи, як внутрішньодержавну, так і транскордонну; та
- c) здійснювати нагляд за закордонною діяльністю банків, розташованих в його юрисдикції.

6. Якщо на думку наглядового органу банк не дотримується законів чи положень або існує ймовірність застосування ним, або він застосовує небезпечну та ненадійну практику або здійснює небезпечні або ненадійні дії, які потенційно можуть піддати ризику банк або банківську систему, наглядовий орган має право:

- a) своєчасно вжити (та/або вимагати від банку вжити) коригувальних заходів;
- b) застосовувати низку санкцій;
- c) відкликати банківську ліцензію; та
- d) співпрацювати та діяти спільно з відповідними органами влади з метою належного вирішення питань проблемних банків, в тому числі розпочати процес санації, де необхідно.

7. Наглядовий орган має право перевіряти діяльність материнських компаній та компаній, пов'язаних з материнськими компаніями, з метою вивчення їхнього впливу на безпечність та надійність банку та банківської групи.

²³ В цьому документі «системна важливість» визначається розміром, взаємопов'язаністю, замінюваністю глобальної чи міжюрисдикційної діяльності (якщо така є), а також складністю банку, як визначено в документі Базельського комітету з банківського нагляду «Світові системно важливі банки: методологія оцінки та вимога до здатності поглинати додаткові збитки», опублікованому у листопаді 2011 року.

Принцип 2: Незалежність, підзвітність, ресурси та правовий захист органів нагляду

Наглядний орган має операційну незалежність, прозорі процедури, надійне управління, бюджетні процеси, які забезпечують йому автономію та достатні ресурси, і є підзвітним щодо виконання своїх функцій та використання ресурсів. Правова база банківського нагляду передбачає правовий захист наглядового органу.

Основні критерії

1. Операційна незалежність, підзвітність та управління наглядового органу передбачені законодавством і оприлюднені. Не існує жодного втручання з боку держави чи банківського сектору, що негативно впливає на операційну незалежність наглядового органу. Наглядний орган має повну свободу чинити наглядові дії чи приймати рішення щодо банків чи банківських груп, нагляд за якими він здійснює.
2. Процес призначення та звільнення з посади керівника(ів) наглядового органу та членів його органу управління є прозорим. Керівник(и) наглядового органу призначається(ються) на мінімальний термін і звільняються з посади в період його/її повноважень тільки з причин, передбачених законом або якщо він/вона не здатна фізично чи психічно виконувати свої функції, або був/була визнана винним(ою) у вчиненні неправомірних дій. Причина(и) звільнення з посади оприлюднюється(ються).
3. Наглядний орган оприлюднює свої цілі і має прозору систему подання звітів щодо виконання своїх обов'язків у зв'язку з цими цілями.²⁴
4. Наглядний орган користується ефективними процедурами внутрішнього управління та комунікації, що дозволяє приймати наглядові рішення на рівні, що відповідає важливості питання, та приймати своєчасні рішення в разі непередбачених обставин. Структура органу управління розроблена з метою уникнення будь-яких реальних або презюмованих конфліктів інтересів.
5. Наглядний орган та його працівники користуються довірою, що базується на їхньому професіоналізмі та добропорядності. Існують правила того, як уникнути конфлікту інтересів, та правила щодо належного використання інформації, отриманої в процесі виконання службових обов'язків, та передбачено санкції в разі їх невиконання.
6. Наглядний орган має достатні ресурси для здійснення ефективного нагляду та оверсайту. Він фінансується таким чином, щоб не підривати його

²⁴ Дивіться Принцип 1, Основний критерій 1.

автономію або операційну незалежність. Це включає:

- a) бюджет, який забезпечує достатню кількість працівників, які мають навички, що відповідають профілю ризику та системній важливості банку та банківських груп, за якими здійснюється нагляд.
- b) шкалу оплати праці, яка дозволяє залучити та утримувати кваліфікованих працівників;
- c) можливість залучати зовнішніх експертів з необхідними професійними навичками та незалежністю, до яких застосовуються обмеження щодо конфіденційності, необхідні для виконання наглядових функцій.
- d) бюджет і програму для регулярного навчання персоналу;
- e) бюджет технологічного обладнання, достатній для забезпечення працівників інструментами, необхідними для нагляду за банківським сектором та оцінки окремих банків та банківських груп; та
- f) бюджет поїздок, який дозволяє виконання належної виїзної роботи, ефективної транскордонної співпраці та участі у важливих внутрішніх та міжнародних зустрічах (наприклад, наглядових колегіях).

7. В рамках річного планування ресурсів, наглядові органи регулярно оцінюють наявні навички та ті, які будуть потрібні в короткостроковій та середньостроковій перспективі, беручи до уваги можливі майбутні зміни в наглядовій практиці. Наглядові органи перевіряють та запроваджують заходи, необхідні для заповнення будь-якої виявленої нестачі з точки зору кількості працівників та/або необхідних навичок.

8. Під час визначення програм нагляду та розподілення ресурсів, наглядові органи враховують профіль ризику та системну важливість окремих банків та банківських груп, а також різні доступні методи зменшення ризиків.

9. Законодавство захищає наглядовий орган та його працівників від судових позовів у зв'язку з діями та/або бездіяльністю під час добросовісного виконання їхніх обов'язків. Законодавство належним чином захищає наглядовий орган та його працівників від витрат, пов'язаних із захистом їхніх дій та/або бездіяльності під час добросовісного виконання своїх обов'язків.

Принцип 3: Співпраця та спільна робота

Закони, положення або інші механізми забезпечують основу для співпраці та спільної роботи з відповідними внутрішніми органами влади та іноземними органами нагляду. Ці механізми відображають потребу в захисті конфіденційної інформації.²⁵

Основні критерії

1. Існують механізми співпраці, офіційні та неофіційні, які передбачають в тому числі аналіз та обмін інформацією, а також механізми реалізації спільної роботи з усіма внутрішніми органами влади, відповідальними за безпечність та надійність банків, інших фінансових установ та /або стабільність фінансової системи. Де необхідно, існують докази функціонування на практиці цих механізмів.
2. Існують механізми співпраці, офіційні та неофіційні, які передбачають в тому числі аналіз та обмін інформацією, а також реалізацію спільної роботи, з іноземними наглядовими органами, які здійснюють нагляд за банками та банківськими групами. Де необхідно, існують докази функціонування на практиці цих механізмів.
3. Наглядовий орган може надати конфіденційну інформацію іншому внутрішньому органу влади або іноземному органу влади, але має вжити належних заходів, щоб визначити, що будь-яка конфіденційна інформація, розкрита таким чином, буде використана тільки для цілей нагляду за окремим банком або системою в цілому, та до неї застосовуватиметься режим конфіденційності стороною, яка отримала інформацію.
4. Наглядовий орган, що отримує конфіденційну інформацію від інших наглядових органів, використовує конфіденційну інформацію винятково для цілей нагляду за окремими банком або системою в цілому. Наглядовий орган не розкриває третім сторонам отриману конфіденційну інформацію без дозволу наглядового органу, який надає інформацію, та має право відкинути будь-який запит (крім рішення суду або розпорядження законодавчого органу) на отримання конфіденційної інформації, якою він володіє. Якщо від наглядового органу вимагається законом розкрити конфіденційну інформацію, яку від отримав від іншого наглядового органу, наглядовий орган одразу повідомляє наглядовому органу, що надав конфіденційну інформацію, про те, яку інформацію вимагається розкрити, та обставини, у зв'язку з якими вона розкривається. Якщо дозвіл на передачу конфіденційної інформації не надано,

²⁵ Принцип 3 додатково розкрито в Принципах, що стосуються «Консолідованого нагляду» (12), «Відносин між органами нагляду країн походження і розташування» (13) та «Зловживання фінансовими послугами» (29).

наглядний орган застосує усі прийнятні засоби, щоб не задовольняти такий запит або захистити конфіденційну інформацію.

5. Наявні процедури дозволяють наглядовому органу надавати свою підтримку органам влади, відповідальним за роботу з проблемними банками (наприклад, центральним банкам та міністерствам фінансів в залежності від ситуації) в процесі планування та вжиття заходів з санації та вирішення питань проблемних банків.

Принцип 4: Дозволені види діяльності

Дозволені види діяльності установ, які отримали ліцензію та підлягають нагляду як банки, чітко визначені, а використання слова «банк» в назвах контролюється.

Основні критерії

1. Термін «банк» чітко визначено в законах та положеннях.
2. Дозволені види діяльності установ, які ліцензуються та підлягають нагляду як банки, чітко визначені наглядовими органами, законами або положеннями.
3. В усіх обставинах, де населення може бути введене в оману, використання слова «банк» та будь-яких похідних, таких як «банківський», в назві, в тому числі в доменних іменах, дозволено тільки ліцензованим установам, за якими здійснюється нагляд.
4. Отримання депозитів від населення дозволено тільки ліцензованим установам, за якими, як за банками, здійснюється нагляд.²⁶
5. Наглядовий орган або орган ліцензування публікує або іншим способом забезпечує простий доступ населення до актуального переліку ліцензованих банків, в тому числі відділень іноземних банків, які ведуть свою діяльність в межах його юрисдикції

²⁶ Комітет визнає присутність в деяких банківських країнах небанківських фінансових установ, які приймають депозити, але регулюються відмінно від банків. До цих установ мають застосовуватись форми регулювання, адаптовані до типу та обсягу їхньої господарської діяльності, та разом взяті вони не повинні утримувати значну частку депозитів в фінансовій системі.

Принцип 5: Критерії ліцензування

Орган ліцензування має повноваження встановлювати критерії ліцензування та відхиляти заявки установ, які не відповідають цим критеріям. Процедура ліцензування включає, як мінімум, оцінку структури власності та управління (в тому числі професійної придатності та ділової репутації членів Ради та Правління)²⁷ банку та його ширшої групи, а також його стратегічного та операційного плану, внутрішніх процедур контролю, управління ризиками та прогнозованого фінансового стану (включно з капітальною базою). Якщо запропонований власник або материнська компанія є іноземним банком, отримується попередня згода органу нагляду країни походження.

Основні критерії

1. Закон визначає орган влади, відповідальний за надання та відкликання банківської ліцензії. Органом ліцензування може виступати орган банківського нагляду або будь-який інший уповноважений орган. Якщо орган ліцензування та орган нагляду - це дві різні установи, наглядовий орган має право мати свою власну думку щодо кожної заявки, яка розглядається. І ця думка має бути врахована. Крім того, орган ліцензування надає наглядовому органу будь-яку інформацію, яка може мати суттєве значення для нагляду за ліцензованим банком. Наглядовий орган за необхідності визначає для нещодавно ліцензованого банку пруденційні умови або обмеження.
2. Закони або положення надають органу ліцензування повноваження встановлювати критерії для банків, яким видається ліцензія. Якщо банк не відповідає критеріям або якщо надана інформація є невідповідною, орган ліцензування має повноваження відмовити у задоволенні заявки. Якщо орган ліцензування або нагляду з'ясовує, що ліцензія була надана на основі недостовірної інформації, ліцензія може бути відкликана.
3. Критерії для надання ліцензії відповідають критеріям, які застосовуються під час поточного нагляду.
4. Орган ліцензування встановлює чи запропонована правова структура,

²⁷ Цей документ стосується структури управління, яка включає Раду та Правління. Комітет визнає існування суттєвих відмінностей в законодавчих і регулятивних системах різних країн, що стосуються цих функцій. В деяких країнах застосовується дворівнева структура Ради, де наглядову функцію Ради виконує окремий суб'єкт права, відомий як наглядова Рада, яка не має жодних виконавчих функцій. Інші країни, навпаки, застосовують однорівневу структуру Ради, в якій Рада має ширшу роль. З огляду на ці відмінності, в цьому документі не віддається перевага ніякій конкретній структурі Ради. Тому, в цьому документі терміни «Рада» та «Правління» вживаються тільки для позначення функції нагляду та управління в цілому та повинні тлумачитись в усьому документі відповідно до чинного законодавства в кожній юрисдикції.

структура управління, операційна структура та структура власності банку та його ширшої групи не перешкоджатимуть здійсненню ефективного нагляду як на індивідуальному, так і на консолідованому рівні.²⁸ Орган ліцензування також встановлює, де потрібно, що ці структури не перешкоджатимуть ефективному застосуванню заходів впливу в майбутньому.

5. Орган ліцензування визначає та встановлює прийнятність основних акціонерів банку, в тому числі справжніх власників (бенефіціарів) та інших, які можуть мати істотний вплив. Він також аналізує прозорість структури власності, джерел первинного капіталу та здатності акціонерів надавати, за потреби, додаткову фінансову підтримку.

6. Суму мінімального первинного капіталу встановлено для всіх банків.

7. Орган ліцензування, у процесі надання ліцензії, оцінює запропонованих членів Ради та Правління банку з метою визначення добропорядності (професійної придатності та ділової репутації), а також будь-яких потенційних конфліктів інтересів. Критерії для визначення професійної придатності та ділової репутації включають: (i) навички та досвід здійснення відповідних фінансових операцій, що відповідають передбаченим видам діяльності банку; та (ii) відсутність фактів кримінальної діяльності або негативних висновків регуляторних органів, які роблять особу непридатною для обіймання важливих посад в банку.²⁹ Орган ліцензування визначає, чи Рада банку має належні колективні ґрунтовні знання щодо важливих видів діяльності, які банк має намір здійснювати, та ризиків, які їх супроводжують.

8. Орган ліцензування оцінює запропоновані стратегічні та операційні плани банку. Зокрема, він встановлює, чи установа має належну систему корпоративного управління, управління ризиками та внутрішнього контролю, в тому числі для виявлення та попередження кримінальної діяльності, а також нагляду за функціями, які пропонується делегувати третім сторонам. Операційна структура має відображати масштаб та складність запропонованих видів діяльності банку.³⁰

9. Орган ліцензування оцінює типовий бухгалтерський звіт та прогнози запропонованого банку. Тобто він оцінює адекватність рівня фінансової стійкості для підтримання запропонованого стратегічного плану, а також фінансової інформації про основних акціонерів банку.

²⁸ Отже, фіктивні банки не можуть бути ліцензовані. (Дивіться «Документ Базельського комітету з банківського нагляду щодо фіктивних банків» від січня 2003 року).

²⁹ Дивіться Принцип 14, Основний критерій 8.

³⁰ Дивіться Принцип 29.

10. Що стосується іноземних банків, які відкривають філію або дочірнє підприємство, то перед тим, як видати ліцензію, орган нагляду країни перебування встановлює, що орган нагляду країни походження не висловлював заперечень (або видав документ про відсутність заперечень). Для транскордонних банківських операцій на території своєї країни, орган нагляду країни перебування встановлює, чи орган нагляду країни походження здійснює консолідований нагляд на світовому рівні.

11. Орган ліцензування або нагляду застосовує політику та процедури для моніторингу прогресу, досягнутого новими установами в реалізації їхніх комерційних та стратегічних цілей, а також для встановлення дотримання вимог нагляду, визначених в ліцензії.

Принцип 6: Передача істотної власності

Орган нагляду³¹ уповноважений розглядати, відхиляти та накладати пруденційні умови на будь-яку пропозицію щодо передачі істотної участі або контрольного пакету в існуючому банку прямо або опосередковано іншим особам.

(Довідкові документи:³² «Банківські структури у паралельній власності», січень 2003 року; та «Фіктивні банкі розрахункові контори, січень 2003 року.)

Основні критерії

1. Закони або регуляторні документи повинні містити чіткі визначення «істотної участі» та «контрольного пакету».
2. Повинні існувати вимоги щодо отримання дозволу наглядового органу на зміни або негайного повідомлення наглядовому органу про запропоновані зміни, які призведуть до зміни власників, включно з кінцевим власником, або змін у реалізації прав голосу понад певний поріг, або зміни держателя контрольного пакету.
3. Наглядовий орган повинен мати повноваження відхилити будь-яку пропозицію щодо змін в істотній участі, включно зі змінами кінцевих власників або власників контрольного пакету, або запобігати реалізації прав голосу щодо інвестицій, які призводять до таких змін, з метою забезпечення дотримання критеріїв, подібних до тих, що застосовуються при ліцензуванні банків, у процесі будь-яких змін істотної участі. Якщо наглядовий орган робить висновок, що зміни у структурі власності відбулися внаслідок надання неправдивої інформації, він повинен мати право відхилити, внести зміни або відмінити зміни істотної власності.
4. Наглядовий орган повинен отримувати від банків, зі звітності, яка періодично подається, або при виїзних перевірках, інформацію про імена та частки усіх власників істотної участі або осіб, які можуть здійснювати контрольний вплив, включно зі встановленням кінцевих власників акцій, держателями яких виступають номінальні власники, кастодіани та які набуваються через інші механізми, що можуть бути використані для приховування власників.
5. Наглядовий орган повинен мати повноваження вживати відповідних заходів, щоб змінити, відмінити чи інакше врегулювати зміну контролю, яка відбувалася без належного повідомлення наглядового органу або отримання його дозволу.
6. Закони, регуляторні положення або наглядові органи повинні вимагати

³¹ Хоча термін «наглядовий орган» і вживається скрізь у тексті Принципу 6, Комітет усвідомлює, що в деяких країнах цими питаннями можуть займатися окремі органи ліцензування.

³² Якщо не зазначено інакше, усі довідкові документи - це документи Базельського комітету з банківського нагляду.

від банків повідомляти наглядовим органам важливу інформацію, яка може негативно вплинути на відповідність та придатність мажоритарного акціонера або сторони, яка має контрольний пакет, як тільки така інформація стане їм відома.

Принцип 7: Крупні придбання (поглинання)

Орган нагляду має повноваження на основі визначених критеріїв погоджувати або відхиляти (або надавати рекомендації відповідальному органу погоджувати чи відхиляти) крупні придбання або інвестиції банку, в тому числі транскордонні, а також застосовувати до них пруденційні умови. Він також уповноважений визначати, чи корпоративні зв'язки або структури не наражають банк на зайві ризики, і чи не перешкоджають вони ефективному нагляду.

Основні критерії

1. Закони або регуляторні положення повинні чітко визначати:
 - а) які типи та які обсяги (у абсолютному вираженні та/або відносно капіталу банку) придбання та інвестицій потребують попереднього дозволу наглядового органу;
 - б) випадки, у яких достатньо повідомлення після придбання або здійснення інвестицій. До таких випадків відноситься переважно діяльність, тісно пов'язана з банківською, та коли інвестиції є незначними порівняно з капіталом банку.
2. Закони чи регуляторні положення повинні містити критерії, які дозволяють оцінювати окремі пропозиції.
3. Відповідно до вимог ліцензування, одним з об'єктивних критеріїв у розпорядженні наглядового органу повинна бути оцінка того, чи не наражає нове придбання або нові інвестиції банк на надмірні ризики або чи не заважає ефективно здійснювати нагляд. Наглядовий орган також повинен визначати, де прийнятно, чи нові придбання або інвестиції не заважатимуть ефективному впровадженню заходів впливу у майбутньому³³³³. Наглядовий орган може заборонити банкам здійснювати великі придбання/інвестиції (включно зі здійсненням транскордонних банківських операцій) в країнах, де закони або регуляторні положення перешкоджають інформаційним потокам, які вважаються необхідними для здійснення адекватного консолідованого нагляду. Наглядовий орган повинен брати до уваги ефективність нагляду в країні перебування та свою власну здатність здійснювати нагляд на консолідованій основі.
4. Наглядовий орган повинен встановити, чи банк має, з самого початку, адекватні фінансові, управлінські та організаційні ресурси для здійснення придбання/інвестицій.

³³ У випадку крупного придбання наглядовий орган повинен також врахувати перешкоди, які може створювати придбання або інвестиції для належного проведення реорганізації або ліквідації банку.

5. Наглядний орган повинен розуміти, на які ризики небанківська діяльність може наражати банківську групу, а також повинен мати засоби, які дозволять послабити такі ризики.

Наглядний орган повинен оцінювати спроможність банку управляти такими ризиками перед наданням дозволу на здійснення інвестицій у небанківську діяльність.

Додатковий критерій

1. Наглядний орган повинен аналізувати крупні придбання або інвестиції інших учасників банківської групи і таким чином переконатися, що вони не наражають банк на будь-які неприйнятні ризики або не перешкоджають ефективному здійсненню нагляду. Наглядний орган також повинен визначати, де прийнятно, чи нові придбання або інвестиції не заважатимуть ефективному впровадженню заходів впливу у майбутньому.³⁴ За необхідності наглядний орган повинен бути спроможним ефективно реагувати на ризики для банку, що виникають внаслідок такого придбання або інвестицій.

³⁴ Будь ласка, зверніть увагу на примітку 33 у Принципі 7, Основний критерій 3.

Принцип 8: Наглядний підхід

Ефективна система банківського нагляду вимагає від органу нагляду розробки та підтримки перспективної оцінки профілю ризику окремих банків та банківських груп пропорційно до їхньої важливості для системи; визначення, оцінки та контролю ризиків, які генеруються банками і банківською системою в цілому; наявності механізмів раннього втручання та розробки спільно з іншими відповідальними установами плану дій щодо впорядкованого виведення з ринку банків у випадку втрати ними життєздатності.

Основні критерії

1. Наглядний орган повинен використовувати методологію для визначення або оцінки на постійній основі характеру, впливу та масштабу ризиків:

- а) які банки або банківські групи наражаються на ризики, включно з ризиками, створеними іншими членами більш широкої групи;
- б) які банки чи банківські групи роблять внесок у безпеку та надійність банківської системи.

Методологія повинна враховувати, окрім інших речей, орієнтацію економічної діяльності, структуру групи, профіль ризику, внутрішнє середовище контролю, а також складність реструктуризації чи ліквідації банків, а також повинна дозволяти порівнювати банки. Частота та інтенсивність нагляду за банками і банківськими групами повинна бути відображенням результатів такого аналізу.

2. Наглядні органи повинні мати процеси, які забезпечують розуміння профілю ризиків банків і банківських груп, та використовувати чітку методологію для формування далекоглядної картини профілю. Характер наглядової роботи стосовно кожного банку повинен спиратися на результати цього аналізу.

3. Наглядний орган повинен оцінювати відповідність банків і банківських груп пруденційним регуляторним та іншим правовим вимогам.

4. Наглядний орган повинен враховувати макроекономічне середовище при оцінці ризиків банків і банківських груп. Наглядний орган також повинен враховувати міжгалузеві зміни, наприклад, у небанківських фінансових установах, через часті контакти з органами регулювання цих галузей.

5. Наглядний орган, спільно з іншими відповідальними органами, повинен виявляти, відстежувати та оцінювати нагромадження ризиків, тенденції і концентрації в банківській системі загалом. Сюди входять, окрім іншого, проблемні активи банку та джерела ліквідності (такі як умови фінансування у національній та іноземній валюті, а також витрати). Наглядний орган повинен включати цей аналіз в оцінку банків та банківських груп, а також завбачливо усувати серйозні загрози стабільності банківської системи. Наглядний орган

повинен повідомляти про будь-які серйозні загрози або ризики, виникнення яких було виявлено в банках, іншим відповідальним органам, які мають обов'язки, пов'язані з підтримкою стабільності фінансової системи.

6. Використовуючи інформацію, отриману від банків та інших національних органів нагляду, наглядовий орган, спільно з органом, відповідальним за ліквідацію, оцінює складність ліквідації банку, зважаючи на профіль ризиків банку та системну важливість. Після встановлення специфічних для банку бар'єрів щодо належної ліквідації, наглядовий орган вимагає від банків, де необхідно, вжити відповідних заходів, таких як зміни стратегії, внутрішніх процедур, операційної структури, структури управління та власності. Будь-які такі заходи повинні вживатися з врахуванням їхнього впливу на надійність і стабільність економічної діяльності.

7. Наглядовий орган повинен мати чіткі засади або процеси для роботи з банками у стресовий період, які забезпечуватимуть вчасність прийняття будь-яких рішень щодо вимог або проведення реструктуризації або ліквідації.

8. Коли наглядовий орган дізнається про здійснення операцій, подібних до банківських, за межами регулятивного периметру, він повинен вжити відповідних заходів, щоб звернути на це питання увагу відповідального органу. Коли наглядовий орган дізнається про реструктуризацію банками своєї діяльності з метою уникнення регулятивного параметру, він повинен вжити відповідних заходів, щоб вирішити це питання.

Принцип 9: Методи та інструменти нагляду

Орган нагляду застосовує відповідний набір методів та інструментів для впровадження наглядового підходу та використовує наглядові ресурси на пропорційній основі з урахуванням профіля ризиків і системної важливості банку.

Основні критерії

1. Наглядовий орган повинен використовувати належну комбінацію виїзного³⁵ та безвиїзного³⁶ нагляду для оцінки стану банків і банківських груп, їхнього профілю ризиків, внутрішнього середовища контролю та заходів, необхідних для роботи над виявленими наглядом проблемними питаннями. Конкретна комбінація виїзного та безвиїзного нагляду може визначатися певними умовами та обставинами в країні та в банку. Наглядовий орган повинен регулярно оцінювати якість, ефективність та інтеграцію своїх виїзних і безвиїзних функцій, та змінювати свій підхід, якщо необхідно.

2. Наглядовий орган повинен мати послідовний процес планування та здійснення виїзних і безвиїзних заходів. Повинні бути процедури та процеси, які забезпечуватимуть проведення таких заходів ретельно і узгоджено з чітким окресленням обов'язків, цілей та очікуваних результатів, а також ефективну координацію дій та обмін інформацією між функціями виїзного та безвиїзного нагляду.

3. Наглядовий орган повинен використовувати велику кількість різної інформації для регулярного перегляду і оцінки безпеки і надійності банків, оцінки суттєвих ризиків, а також для визначення необхідних заходів коригування та наглядових заходів. Сюди входить така інформація, як пруденційні звіти, статистичні дані щодо прибутків, інформація про пов'язані з банком установи, та загальнодоступна інформація. Наглядовий орган повинен встановити, що отримана від банків інформація є достовірною,³⁷ і отримати, якщо необхідно, додаткову інформацію про банки та пов'язані з ними установи.

4. Наглядовий орган повинен використовувати різноманітні інструменти для регулярного перегляду і оцінки безпеки та надійності банків і банківської

³⁵ Виїзна робота використовується як інструмент для забезпечення незалежної перевірки наявності в банку належної політики, процедур та інструментів контролю, перевірки достовірності наданої банками інформації, отримання додаткової інформації про банк та пов'язані з ним компанії, необхідної для оцінки стану банку, моніторинг заходів, вжитих банком щодо виявлених в процесі нагляду недоліків тощо.

³⁶ Безвиїзна робота використовується як інструмент для регулярного перегляду та аналізу фінансового стану банків, контролю питань, які потребують додаткової уваги, виявлення та оцінки ризиків, що виникають, та допомоги при визначенні пріоритетів і сфери застосування для планування безвиїзної та виїзної роботи тощо.

³⁷ Див. Принцип 10.

системи як такої:

- a) аналіз фінансових звітів і рахунків;
- b) аналіз моделі економічної діяльності;
- c) горизонтальне порівняння в групі подібних установ;
- d) огляд результатів стрес-тестувань, проведених банком;
- e) аналіз корпоративного управління, включно з управлінням ризиками та внутрішніми системами контролю.

Наглядовий орган повинен надавати свої висновки банкові належним чином та вимагати від банку вжити заходів для послаблення впливу будь-яких слабких місць, які потенційно можуть становити загрозу його безпеці та надійності. Наглядовий орган повинен використовувати свій аналіз для планування подальшої роботи над питанням, якщо вона необхідна.

5. Наглядовий орган повинен спільно з іншими відповідальними органами спрямовувати зусилля на виявлення, оцінку та послаблення будь-яких ризиків, що виникають у банках та банківській системі загалом, які потенційно можуть включати проведення наглядових стрес-тестувань (в окремих банках та з охопленням усієї системи загалом). Наглядовий орган повинен, де прийнятно, належним чином надавати свої висновки банкам або учасникам галузі та вимагати від банків вжити заходів для послаблення впливу будь-яких слабких місць, які потенційно можуть становити загрозу стабільності банківської системи. Наглядовий орган повинен використовувати свій аналіз для планування подальшої роботи над питанням, якщо вона необхідна.

6. Наглядовий орган повинен оцінювати роботу підрозділу внутрішнього аудиту банку, і визначати, чи, та якою мірою, можна покладатися на внутрішніх аудиторів у визначенні сфер потенційного ризику.

7. Наглядовий орган повинен належним чином та достатньо часто контактувати з Радою банку, невиконавчими членами Ради, а також Правління та керівниками середньої ланки (включно з керівниками окремих бізнес-підрозділів та підрозділів контролю) з метою розуміння та оцінки таких питань, як стратегія, структура групи, корпоративне управління, прибутковість, адекватність капіталу, ліквідність, якість активів, системи управління ризиками та внутрішні інструменти контролю.

За необхідності наглядовий орган повинен вимагати від Ради та Правління банку обґрунтування припущень, зроблених при розробці стратегій та бізнес-моделей.

8. Наглядовий орган повинен надавати банкові висновки виїзного та безвиїзного нагляду вчасно та у формі письмових звітів або у процесі обговорень або зустрічей з Правлінням банку. Наглядовий орган повинен зустрічатися з Правлінням та Радою банку для обговорення результатів наглядових перевірок та зовнішніх аудитів, якщо потрібно. Наглядовий орган також повинен окремо зустрічатися з незалежними членами Ради банку, якщо

необхідно.

9. Наглядний орган повинен вчасно та належним чином здійснювати подальший моніторинг, щоб перевірити, чи виконали банки належну роботу в зв'язку з висловленими наглядом занепокоєннями, або чи виконали вони поставлені наглядним органом вимоги. Сюди відноситься раннє передання питань на належний рівень керівництва наглядового органу та Раді банку, якщо банком не було вчасно та адекватним чином вжито відповідних заходів.

10. Наглядний орган повинен вимагати від банків повідомляти заздалегідь про всі суттєві зміни у своїй діяльності, структурі та загальному стані, щойно їм стає відомо про будь-які суттєві негативні зміни, включно з порушенням законодавчих чи пруденційних вимог.

11. Наглядний орган може використовувати треті сторони, наприклад аудиторів, при наявності чіткого і детального опису робіт. Однак, наглядовий орган не може покладати на треті сторони виконання його пруденційних обов'язків. При використанні послуг третіх сторін наглядовий орган повинен оцінювати, чи достатньо достовірним буде результат, та враховувати можливу упередженість, яка може впливати на треті сторони.

12. Наглядний орган повинен мати адекватні комп'ютерні системи, які спрощують обробку, моніторинг та аналіз пруденційної інформації. Система повинна допомагати у визначенні сфер, які потребують подальшої уваги і роботи.

Додатковий критерій

1. Наглядач має структуру для періодичного незалежного огляду, наприклад функцією внутрішнього аудиту або третьою стороною – оцінювачем, адекватності та ефективності низки наявних наглядових інструментів та їхнього використання і, за необхідності, вносить відповідні зміни.

Принцип 10: Наглядова звітність

Орган нагляду збирає, переглядає та аналізує пруденційну звітність та статистичні дані³⁸, що подаються банками як на індивідуальній та і на консолідованій основі, а також здійснює незалежну перевірку цих звітів за допомогою виїзних перевірок або залучення зовнішніх експертів.

Основні критерії

1. Орган нагляду має право³⁹ вимагати від банків подання інформації (на індивідуальній та консолідованій основі) щодо їхнього фінансового стану, результатів діяльності та ризиків на вимогу та на регулярній основі. У цих звітах подається інформація щодо балансових і позабалансових активів і зобов'язань, прибутків і збитків, адекватності капіталу, ліквідності, значних позицій під ризиком, концентрації ризиків (в тому числі з розбивкою за економічними секторами, географічними регіонами та валютами), якості активів, резервів на покриття можливих втрат за кредитами, трансакцій з пов'язаними особами, відсоткового та ринкового ризику.
2. Орган нагляду надає інструкції щодо звітності, які чітко описують облікові стандарти, які потрібно використовувати при підготовці наглядової звітності. Ці стандарти базуються на принципах бухгалтерського обліку та правилах, які широко використовуються на міжнародному рівні.
3. Орган нагляду вимагає від банків наявності надійних систем управління та процесів контролю методологій, згідно з якими здійснюється оцінка. Оцінка справедливих вартостей максимізує використання відповідної та достовірної ввідної інформації, яка послідовно застосовується для цілей управління ризиками та звітності. Система оцінки вартості та процедури контролю є об'єктами належної незалежної перевірки та підтвердження на внутрішньому рівні або із залученням зовнішнього експерта. Орган нагляду перевіряє, чи оцінка вартості, яка використовується для регуляторних цілей, є надійною та пруденційною. У випадку, коли огляд нагляду визначив, що оцінка вартості є недостатньо пруденційною, орган нагляду вимагає від банку скоригувати свою звітність для цілей адекватності капіталу або регуляторної звітності.
4. Орган нагляду збирає та аналізує інформацію, надану банками з частотою, яка відповідає характеру запитуваної інформації, а також

³⁸ У контексті цього Принципу «пруденційна звітність та статистичні дані, що подаються банками» - це звітність, яка відрізняється від обов'язкової бухгалтерської звітності і подається додатково до неї. Перша розглядається у цьому Принципі, а остання - у Принципі 27.

³⁹ Див. Принцип 2.

профілю ризиків та системній важливості банку.

5. Для ефективного порівняння банків та банківських груп орган нагляду збирає дані усіх банків та усіх відповідних суб'єктів господарювання, на які поширюється консолідований нагляд, на співставній основі та станом на однакові дати (дані щодо запасів) та за однакові періоди (дані щодо потоків).
6. Орган нагляду уповноважений вимагати і отримувати будь-яку важливу інформацію від банків та будь-яких установ, які входять до ширшої групи, незалежно від їхньої діяльності, у випадку якщо орган нагляду вважає, що це важливо для положення банку чи банківської групи або для оцінки ризиків банку чи банківської групи чи необхідно при плануванні виведення банку з ринку. Це стосується і внутрішньої управлінської інформації.
7. Орган нагляду має право доступу⁴⁰ до усієї документації банку для цілей поглиблення наглядової роботи. Орган нагляду має також, якщо це необхідно, доступ до Ради банку, його Правління та персоналу.
8. Орган нагляду має засоби контролю за дотриманням вимог щодо своєчасного та точного подання інформації. Орган нагляду визначає відповідний рівень правління банку відповідальним за точність інформації, яка подається для наглядових цілей, накладає санкції за подання неправильної звітності та постійні помилки та вимагає виправлення неточної інформації.
9. Орган нагляду використовує процедури та процеси для визначення правильності та цілісності наглядової інформації. Це включає програму періодичної перевірки інформації, наданої для наглядових цілей, із залученням власних спеціалістів органу нагляду або зовнішніх експертів.⁴¹
10. Якщо для виконання наглядових завдань залучаються зовнішні експерти, орган нагляду чітко визначає і документує роль і відповідальність зовнішніх експертів⁴², включаючи обсяги їхньої роботи. Орган нагляду визначає, чи підходять експерти для виконання визначеного завдання (завдань), та оцінює якість їхньої роботи, а також враховує конфлікт інтересів, який може впливати на результат роботи/рекомендації

⁴⁰ Див. Принцип 1, Основний критерій 5.

⁴¹ Це можуть бути зовнішні аудитори або інші кваліфіковані зовнішні особи, які отримали відповідне доручення і є об'єктом відповідних обмежень щодо конфіденційності.

⁴² Це можуть бути зовнішні аудитори або інші кваліфіковані зовнішні особи, які отримали відповідне доручення і є об'єктом відповідних обмежень щодо конфіденційності. Орган нагляду може користуватись результатами перевірок, які проводять зовнішні експерти, однак в кінцевому рахунку орган нагляду повинен бути задоволений результатами перевірки, яку проводили зовнішні експерти.

зовнішніх експертів. Зовнішніх експертів можна залучати до чергових перевірок даних або для перевірки окремих аспектів банківських операцій.

11. Орган нагляду вимагає, щоб зовнішні експерти негайно доводили до його відома інформацію про будь-які недоліки, виявлені під час їхньої роботи, що виконувалась ними для наглядових цілей.
12. Органом нагляду передбачено процес періодичного перегляду зібраної інформації на предмет задоволення нею наглядових потреб.

Принцип 11: Повноваження органу нагляду щодо застосування санкцій та заходів впливу

Орган нагляду на ранньому етапі втручається з метою вирішення питань щодо небезпечної та неефективної практики або дій, які можуть наражати на ризик банки або банківську систему. Орган нагляду має у своєму розпорядженні відповідне коло наглядових інструментів, щоб вчасно вжити заходів для виправлення ситуації. Це включає можливість відкликати банківську ліцензію або рекомендувати її відкликання.

(Довідковий документ: *Банківські структури у паралельній власності*, січень 2003 року)

Основні критерії

1. Орган нагляду висловлює на ранньому етапі своє занепокоєння щодо питань нагляду Правління банку або, якщо необхідно, Раді банку і вимагає, щоб питання, які викликають занепокоєння, були своєчасно вирішені. Якщо орган нагляду вимагає від банку суттєвих заходів щодо виправлення ситуації, це має робитися у вигляді письмового документа, адресованого Раді банку. Орган нагляду вимагає від банку регулярного подання письмових звітів про хід роботи та перевіряє, чи задовільним було застосування заходів з виправлення ситуації. Орган нагляду простежує визначені питання своєчасно та до моменту завершення роботи над ними.
2. Орган нагляду володіє⁴³ належними наглядовими інструментами, які він використовує, коли, на думку органу нагляду, банк не дотримується законодавства, регуляторних норм або наглядових рішень, здійснює небезпечну чи ненормальну практику або діяльність, яка може становити ризик для банку або банківської системи, або якщо існує інша загроза інтересам вкладників.
3. Орган нагляду має право діяти, якщо банк не виконує встановлені регуляторні вимоги щодо граничних показників, в тому числі визначені нормативи або контрольні значення. Орган нагляду також має право втручатись на ранньому етапі і вимагати від банку вчинення дій з метою запобігання порушення регуляторних вимог щодо дотримання нормативних показників. Орган нагляду має ряд варіантів того, як він може діяти у випадку настання таких сценаріїв.
4. Орган нагляду має широке коло заходів, які він може використати, щоб виправити ситуацію на ранньому етапі при настанні сценаріїв, описаних вище у основному сценарії 2. До цих заходів належить можливість вимагати від банку вжити своєчасних заходів з виправлення ситуації або оперативно накладати санкції. На практиці використовується широке

⁴³ Див. Принцип 1.

коло заходів в залежності від серйозності ситуації. Орган нагляду встановлює чіткі пруденційні орієнтири або визначає, яких заходів слід вжити, сюди може відноситись: обмеження поточної діяльності банку, накладання більш жорстких пруденційних лімітів та вимог, призупинення надання дозволів на нові види діяльності або на придбання, заборона або призупинення виплат акціонерам або зворотнього викупу акцій, заборона переміщення активів, заборона фізичним особам працювати у банківському секторі; зміна або обмеження повноважень керівництва, членів Ради або власників, що здійснюють контроль; сприяння поглинанню або злиттю з більш фінансово здоровою установою; уведення тимчасової адміністрації у банку; відкликання (або рекомендації щодо відкликання) банківської ліцензії.

5. Орган нагляду застосовує санкції не лише до банку, а й, у разі необхідності, до Ради та/або Правління, або окремих осіб, що входять до Правління чи Ради.
6. Орган нагляду має право вживати заходів впливу, в тому числі заходів захисту банку від дій материнської компанії, дочірніх компаній, банківських структур, які паралельно знаходяться у власності, та інших пов'язаних осіб у ситуаціях, які можуть підірвати безпеку та надійність банку або банківської системи.
7. Орган нагляду співпрацює та діє спільно з відповідними установами при прийнятті рішень щодо того, коли і як здійснювати належну роботу з проблемним банком (яка може включати закриття, або допомогу у реструктуризації, або злиття з сильнішою установою).

Додаткові критерії

1. Закони або регуляторні норми повинні передбачати положення, що запобігатимуть неналежному відстрочуванню органом нагляду вжиття заходів впливу.
2. Вживаючи офіційні заходи впливу по відношенню до банку, орган нагляду інформує орган нагляду, відповідальний за пов'язані небанківські установи, щодо своїх дій та, у випадку необхідності, координує свої дії з ними.

Принцип 12: Консолідований нагляд

Обов'язковим елементом банківського нагляду є те, що орган нагляду здійснює нагляд за банківською групою на консолідованій основі, належним чином здійснює моніторинг і, де це необхідно, застосовує пруденційні стандарти до усіх аспектів діяльності, яка здійснюється банківською групою в цілому.⁴⁴

(Довідкові документи: «Обмін інформацією між наглядовими органами країни походження і країни перебування для ефективного впровадження Базелю II», червень 2006 року;⁴⁵ «Нагляд за транскордонними банківськими операціями», жовтень 1996 року; «Мінімальні стандарти нагляду за міжнародними банківськими групами та їхніми транскордонними установами», липень 1992 року; «Принципи нагляду за іноземними установами банків», травень 1983 року; «Консолідований нагляд за міжнародною діяльністю банків», березень 1979 року.)

Основні критерії

1. Наглядовий орган повинен розуміти загальну структуру банківської групи та бути обізнаним з усіма суттєвими напрямками діяльності (включно з небанківською діяльністю), яка здійснюється підрозділами більш широкої групи, як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. Наглядовий орган повинен розуміти і оцінювати, як здійснюється управління ризиками в усій групі загалом, а також вживати заходів, коли ризики, які походять від банківської групи або інших членів більш широкої групи, зокрема ризики ланцюгової реакції та втрати репутації, можуть загрожувати безпеці і надійності банку та банківської системи.
2. Наглядовий орган повинен вдосконалювати пруденційні стандарти та збирати і аналізувати фінансову й іншу інформацію на консолідованій основі для усієї групи, з охопленням таких сфер як адекватність капіталу, ліквідність, крупні позиції під ризиком, позиції за пов'язаними сторонами, кредитні ліміти та структура групи.
3. Наглядовий орган повинен стежити за тим, щоб здійснювався адекватний контроль керівництвом (материнського банку або головного офісу та, у відповідних випадках, холдингової компанії) за іноземними операціями банку, зважаючи на профіль ризику банку та його системну важливість, а також щоб не було перешкод в країнах перебування для доступу материнського банку до усієї суттєвої інформації стосовно його іноземних відділень та дочірніх підприємств. Наглядовий орган також повинен переконатися, що політика та процедури банків вимагають від

⁴⁴ Див. примітку 19 до Принципу 1.

⁴⁵ При оцінці дотримання Основних принципів, цей довідковий документ можна використовувати лише стосовно банків тих країн, які впровадили Базель II.

місцевих керівників, відповідальних за транскордонні операції, мати необхідний професійний рівень для управління такими операціями безпечним та надійним чином, та відповідно до наглядових і регуляторних вимог. Наглядовий орган країни походження повинен враховувати ефективність нагляду, який здійснюється в країнах перебування, де обсяги операцій банку є суттєвими.

4. Орган нагляду країни походження повинен періодично відвідувати закордонні відділення; місця відвідування та частота повинні визначатися за профілем ризику та системною важливістю іноземних операцій. Орган нагляду повинен зустрічатися з органами нагляду країн перебування під час таких візитів. Наглядовий орган повинен мати процедури, щоб визначити, чи необхідно проводити виїзні перевірки іноземних операцій банку, чи вимагати додаткову звітність, та має повноваження і ресурси вживати таких заходів за відповідної необхідності.
5. Наглядовий орган повинен перевіряти діяльність материнських компаній та компаній, пов'язаних з материнськими компаніями, які мають суттєвий вплив на безпеку та надійність банку і банківської групи, а також вживати відповідних наглядових дій.
6. Наглядовий орган повинен обмежувати перелік видів діяльності, яку дозволено здійснювати консолідованій групі, а також перелік місць, в яких можна здійснювати таку діяльність (включно з закриттям іноземних офісів), якщо він виявив:
 - а) загрозу безпеці і надійності банку та банківської групи, створену діяльністю, яка наражає банк на надмірні ризики та/або пов'язана з неналежним управлінням ризиками;
 - б) неадекватність нагляду, що здійснюється іншими наглядовими органами, відносно наявних ризиків та діяльності; та/або
 - с) перешкоди для здійснення ефективного нагляду на консолідованій основі.
7. Окрім здійснення нагляду на консолідованій основі, відповідальний наглядовий орган повинен також наглядати за банками групи на індивідуальній основі. Відповідальний орган нагляду повинен здійснювати нагляд за кожним банком на індивідуальній основі та розуміти його зв'язки з іншими членами групи.⁴⁶

Додатковий критерій

1. В країнах, де дозволена корпоративна форма власності банків, наглядовий орган повинен мати повноваження для встановлення та впровадження належних стандартів для власників та Правління материнських компаній.

⁴⁶ Дивіться Принцип 16, Додатковий критерій 2.

Принцип 13: Відносини між органами нагляду країни походження та країни перебування

Органи нагляду країни походження і країни перебування транскордонної банківської групи здійснюють обмін інформацією та співпрацюють для забезпечення ефективного нагляду за групою і членами групи та ефективного врегулювання кризових ситуацій. Органи нагляду вимагають, щоб місцеві операції іноземних банків здійснювались у відповідності до тих же стандартів, які застосовуються до вітчизняних банків.

(Довідкові документи: Рада фінансової стабільності *«Ключові елементи процесу роботи з проблемними банками»*, листопад 2011 року; *«Принципи ефективної роботи наглядових колегій»*, жовтень 2010 року; *«Обмін інформацією між наглядовими органами країни походження і країни перебування для ефективного впровадження Базелю II»*, червень 2006 року⁴⁷; *«Загальні принципи транскордонного впровадження Нової Угоди»*, серпень 2003 року; *«Фіктивні банки і розрахункові контори»* січень 2003 року; *«Звіт про транскордонний банківський нагляд»*, червень 1996 року; *«Інформаційні потоки між органами банківського нагляду»*, квітень 1990 року; і *«Принципи нагляду за іноземними установами банків (Concordat)»*, травень 1983 року).

Основні критерії

1. Наглядовий орган країни походження повинен організовувати спеціальні банківські колегії для аналізу банківських груп, які здійснюють суттєві за обсягами транскордонні операції, з метою посилення ефективного нагляду з урахуванням профілю ризику та системної важливості банківської групи, а також зважаючи на відповідні потреби органів нагляду за банками, що входять до складу групи. В широкому розумінні, до наглядової колегії входить будь-який орган нагляду країни перебування, в юрисдикції якого знаходиться дочірній банк групи або суттєве за обсягами операцій відділення, що робить його зацікавленим в ефективності нагляду за банківською групою. Структура колегії повинна відображати характер банківської групи та потреби органів, які здійснюють нагляд за нею.
2. Органи нагляду країн походження і країн перебування повинні обмінюватися потрібною інформацією своєчасно та відповідно до своїх функцій і обов'язків, як на двосторонній основі, так і через колегії. Сюди має входити як інформація про суттєві ризики і якість управління ризиками у банківській групі⁴⁸, так і про наглядові оцінки безпеки та

⁴⁷ При оцінці дотримання Основних принципів, цей довідковий документ можна використовувати лише стосовно банків тих країн, які впровадили Базель II.

⁴⁸ Більш детально з очікуваними обсягами обміну інформацією можна ознайомитися в *«Ілюстративному прикладі обміну інформацією на колегіях»*, жовтень 2010 року, в *«Принципах ефективної роботи наглядових колегій»* Базельського комітету банківського нагляду.

надійності відповідних установ у їхній юрисдикції. Повинні бути налагоджені неофіційні та офіційні механізми (такі як меморандум про домовленості) для забезпечення обміну конфіденційною інформацією.

3. Органи нагляду країн походження та країн перебування повинні координувати та планувати наглядові заходи або співпрацювати, якщо виявлено спільні сфери зацікавленості, з метою підвищення результативності та ефективності нагляду за транскордонними банківськими групами.
4. Наглядовий орган країни походження повинен розвивати заздалегідь обумовлену стратегію зв'язків з відповідними органами країн походження. Сфера застосування і характер стратегії повинні бути відображенням профілю ризику та системної важливості транскордонних операцій банку та банківської групи. Органи нагляду країн походження та країн перебування також повинні узгоджувати спосіб обміну поглядами та результатами спільної діяльності і наглядових колегій з банками, де прийнятно, з метою забезпечення послідовності інформації стосовно питань, що стосуються групи загалом.
5. Якщо це дозволяє профіль ризику банку та його системна важливість, орган нагляду країни походження, працюючи спільно з національними органами, відповідальними за питання реорганізації і ліквідації, повинен розробити засади співпраці та координації дій відповідних органів країни походження і країн перебування в умовах транскордонної кризи. Відповідні органи повинні здійснювати обмін інформацією щодо підготовки до кризи на ранньому етапі у спосіб, що суттєво не перешкоджає успішній реорганізації або ліквідації, та з дотриманням правил щодо конфіденційності.
6. Якщо це дозволяє профіль ризику банку та його системна важливість, орган нагляду країни походження, працюючи спільно з національними органами, відповідальними за питання реорганізації і ліквідації, та відповідними органами нагляду країн перебування, повинен розробити план реорганізації або ліквідації групи. Відповідні органи нагляду повинні здійснювати обмін інформацією, яка необхідна для розробки і коригування надійного плану реорганізації або ліквідації. Наглядові органи також повинні негайно звертати увагу відповідних органів та інших наглядових органів (як країни походження, так і країн перебування) і отримувати консультації від них при застосуванні будь-яких заходів щодо реорганізації чи ліквідації.
7. Національне законодавство або регуляторні положення, якими керується орган нагляду країни перебування, повинні вимагати, щоб транскордонні операції іноземних банків підлягали пруденційним перевіркам і підпадали під вимоги щодо регулятивної звітності, подібно до вітчизняних банків.
8. Орган нагляду країни походження повинен мати доступ до виїзних перевірок в місцевих відділеннях та дочірніх підприємствах банківської

групи, що сприятиме належному оцінюванню ним безпеки і надійності групи, а також дотримання групою вимог щодо належної перевірки клієнтів. Орган нагляду країни походження повинен інформувати органи нагляду країн перебування про намір відвідати місцеві відділення або дочірні підприємства банківської групи.

9. Наглядовий орган країни перебування повинен здійснювати нагляд за розрахунковими конторами відповідно до погоджених на міжнародному рівні стандартів. Наглядовий орган повинен забороняти створення фіктивних банків або продовження діяльності фіктивних банків.
10. Наглядовий орган, який вживає заходів у зв'язку з отриманою від іншого наглядового органу інформацією, повинен консультиватися з таким наглядовим органом, наскільки можливо, до вжиття таких заходів.

Пруденційні нормативи та вимоги

Принцип 14: Корпоративне управління

Наглядовий орган визначає наявність в банках та банківських групах належної політики і процедур корпоративного управління, які охоплюють, наприклад, стратегічне спрямування, структуру групи та організаційну структуру, механізми контролю, відповідальність Ради та Правління банків⁴⁹, а також компенсації. Ця політика та процедури відповідають профілю ризиків та системній важливості банку.

(Довідкові документи: *«Принципи посилення корпоративного управління»*, жовтень 2010 р. та *«Принципи компенсації та методологія оцінки стандартів»*, січень 2010 р.)

Основні критерії

1. Закони, регуляторні положення або визначення наглядовим органом сфери відповідальності Ради та Правління банку щодо корпоративного управління з метою забезпечення ефективного контролю за діяльністю всього банку. Наглядовий орган має надавати банкам та банківським групам рекомендації щодо належного корпоративного управління.
2. Наглядовий орган має здійснювати регулярну оцінку політики та процедур корпоративного управління в банку та їхнього виконання, а також визначати узгодженість належної політики та процедур корпоративного управління з його профілем ризику та системною важливістю. Наглядовий орган також має вимагати від банків та банківських груп оперативного усунення порушень.
3. Наглядовий орган має встановлювати відповідність структур та процедур управління щодо висунення кандидатур та призначення членів Ради в межах банку та банківської групи. Коли це є доцільним, Рада має складатися з досвідчених членів без виконавчих повноважень. Відповідно до профілю ризику та системної важливості структура Ради має включати комітети з питань аудиту, моніторингу ризиків та оплати праці, до складу яких мають входити досвідчені члени Ради без виконавчих повноважень.
4. Члени Ради повинні мати належну кваліфікацію, результат працювати ефективно та виконувати свої «обов'язки щодо захисту інтересів компанії» та «відданості компанії»⁵⁰.

⁴⁹ Див. примітку 27 до Принципу 5.

⁵⁰ Організація економічного співробітництва та розвитку (госарій термінології ОЕСР, що стосується корпоративного управління) «Досвід, отриманий в результаті проведення регіональних засідань за круглим столом з корпоративного управління» 2003 рік - www.oecd.org/dataoecd/19/26/23742340.pdf. визначає «обов'язок щодо захисту інтересів

5. Наглядний орган має переконатися, що Рада банку погоджує та здійснює моніторинг за стратегічними рішеннями банку, його бажанням брати на себе ризик⁵¹, стратегією та пов'язаною з нею політикою, встановлює та поширює корпоративну культуру та цінності (наприклад, за допомогою кодексу ділової етики), а також визначає політику щодо конфліктів інтересів та контролю створює середовище жорсткого контролю.
6. Наглядний орган повинен визначати, що Рада банку, окрім випадків, коли інше вимагається законами або нормативами регуляторними нормами, створюється на основі перевірки професійної придатності та добросовісності, розроблених Правлінням банку, та ведення ним планів заміщення на посадах, а також активно та неупереджено слідкує за виконанням Правлінням банку стратегії, розробленої Радою, у тому числі здійснює оцінку роботи Правління відповідно до встановлених з цією метою стандартів.
7. Наглядний орган повинен переконатися, що Рада банку активно здійснює моніторинг розробки та функціонування системи матеріального заохочення в банку та банківській групі та створює відповідні стимули, узгоджені з прийняттям на себе ризиків в розумних межах. Система матеріального заохочення та пов'язані з нею критерії оцінки ефективності мають узгоджуватися з довгостроковими цілями та фінансовою стійкістю банку та коригуватися у разі наявності недоліків.
8. Наглядний орган має переконатися, що Рада та Правління банку демонструють обізнаність та розуміння операційної структури банку, банківської групи та їхніх ризиків, у тому числі ризиків, пов'язаних зі структурами, які перешкоджають забезпеченню прозорості (наприклад, структури спеціального призначення або подібні структури).

компанії» як «обов'язок члена Ради приймати по відношенню до компанії розважливі рішення на основі наявної інформації. Це визначення часто тлумачиться як таке, яке вимагає від члена ради такого підходу до справ компанії, який «розважлива людина» буде застосовувати до своїх власних справ. Відповідальність, яке впливає з обов'язку захищати інтереси компанії, часто зменшується «правилом ділового рішення», згідно з яким керівництво не несе особистої відповідальності доти поки діє добросовісно і з належною обережністю. Організація економічного співробітництва та розвитку визначає «обов'язок відданості» як «обов'язок членів ради діяти в інтересах компанії та її акціонерів». Обов'язок відданості має застерегти окремих членів ради від дій у власних інтересах або інтересах іншої особи або групи за рахунок компанії або всіх акціонерів.

⁵¹ «Бажання брати на себе ризик» відображає рівень агрегованого ризику, який Рада банку бажає взяти на себе, і яким воно бажає керувати, під час переслідування комерційних цілей банку. Залежно від ситуації бажання брати на себе ризик може мати як кількісні, так і якісні складові та охоплювати низку заходів. Для цілей цього документу термін «бажання брати на себе ризик» та «толерантність до ризику» розглядаються як синоніми.

Наглядовий орган має визначати наявність ефективного управління та пом'якшення ризиків, коли це є необхідним.

9. Наглядовий орган має повноваження вимагати внесення змін до складу Ради банку, якщо він вважає, що окремі члени не виконують своїх обов'язків, пов'язаних з задоволенням цих критеріїв.

Додатковий критерій

1. Закони, регуляторні положення або вимоги наглядового органу до банків щодо повідомлення йому важливої та перевіреної інформації, яка може негативно вплинути на відповідність та придатність члена Ради та Правління банку, як тільки така інформація стане йому відома.

Принцип 15: Процес управління ризиками

Наглядовий орган визначає, чи мають банки⁵² комплексні процедури оцінки ризиків (у тому числі здійснення ефективного моніторингу з боку Ради та Правління) з метою вчасного визначення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування та контролю або зменшення⁵³ усіх суттєвих ризиків, а також оцінки адекватності їхнього капіталу та ліквідності по відношенню до їхнього профілю ризиків, ринкових та макроекономічних умов. Це поширюється на розробку та перегляд заходів на випадок настання непередбачуваних подій (у тому числі чітко сформульованих та надійних планів виходу із кризової ситуації, де це є необхідним) з урахуванням стану конкретного банку. Процес управління ризиками відповідає профілю ризиків та системній важливості банку⁵⁴.

(Довідкові документи: «Принципи посилення корпоративного управління», жовтень 2010 р.; «Розширені засади Базелю II», липень 2009 р.; та «Принципи належних процедур стрес-тестування та нагляду», травень 2009 р.)

Основні критерії

1. Наглядовий орган має переконатися, що банки мають відповідну стратегію управління ризиками, яка була погоджена Радою банку, а також належну позицію щодо ризиків для визначення рівня ризику, який банки бажають взяти на себе, або якому вони можуть протистояти. Наглядовий орган також повинен переконатися, що:
 - а) банк має належну систему управління ризиками, яка застосовується в усьому банку;
 - б) розробляє політику та процедури прийняття на себе ризиків, які узгоджуються зі стратегією управління ризиками та визначеним щодо прийнятним рівнем ризиків;

⁵² Для цілей оцінки управління ризиками в банках в контексті Принципів 15-25 засади управління ризиками банку повинні мати інтегрований підхід на рівні всього банку до профілю ризиків цього банку, а також враховувати окремі напрями діяльності банку та структурні підрозділи. У випадках коли банк є членом групи компаній, засади управління ризиками повинні додатково охоплювати ризики, на які банк наражається в межах «банківської групи» (див. примітку 19 до Принципу 1) і мають також враховувати ризики банку або членів банківської групи, які виникають в результаті діяльності інших суб'єктів у більш широкій групі.

⁵³ Точні вимоги можуть до деякої міри відрізнятися для кожного типу ризиків (Принцип 15-25), як вказано у довідкових документах, на яких базуються ці стандарти.

⁵⁴ Необхідно відмітити, що хоча цим та іншими Принципами від наглядового органу вимагається визначення дотримання банком політики та процедур управління ризиками, відповідальними за забезпечення дотримання залишаються Рада та Правління банку.

- c) розуміє неточності вимірювання ризиків;
 - d) встановлює відповідні обмеження, які узгоджені з прийнятним для банку рівнем ризиків, профілем ризиків та розміром капіталу, і розуміються та регулярно повідомляються працівникам, які займаються цими питаннями; та що
 - e) Правління вживає заходів з метою моніторингу та контролю за усіма суттєвими ризиками, які узгоджуються з затвердженою стратегією щодо ризиків та їхнім прийнятним для банку рівнем.
2. Наглядовий орган повинен вимагати забезпечення банками наявності комплексної політики та процедури управління ризиками з метою виявлення, оцінки, моніторингу, повідомлення, контролю та пом'якшення усіх суттєвих ризиків. Наглядовий орган має переконатися, що такі процедури:
- a) забезпечують комплексне бачення усіх ризиків усіх суттєвих типів в усьому банку;
 - b) відповідають профілю ризиків та системній важливості банку; та
 - c) дозволяють здійснювати оцінку ризиків, які виникають в макроекономічному середовищі і впливають на ринки, на яких банк здійснює свою діяльність, та враховувати такі оцінки у процесі управління ризиками в цьому банку.
3. Наглядовий орган повинен переконатися, що стратегія, політика та процедура управління ризиками та обмеження
- a) належним чином задокументовані;
 - b) регулярно переглядаються та відповідно коригуються з метою врахування змін у позиції щодо ризиків, профілю ризиків, ринкових та макроекономічних умов; та
 - c) поширюються в межах банку.

Наглядовий орган має переконатися, що Правління та Рада банку швидко реагують на відхилення від встановленої політики, процедур та обмежень, і погоджують їх у разі необхідності.

4. Наглядовий орган має переконатися, що Рада та Правління банку отримують достатньо інформації про ризик, який банк бере на себе, та розуміють його характер та рівень, а також відношення цього ризику до достатнього рівня капіталу та ліквідності. Наглядовий орган також має переконатися, що Рада та Правління банку здійснюють регулярний перегляд та розуміють вплив та обмеження у застосуванні (у тому числі неточність вимірювання ризиків) інформації щодо вимірних ризиків, які вони отримують.

5. Наглядний орган має переконатися, що банки мають належну внутрішню процедуру оцінки адекватності їхнього загального капіталу та ліквідності по відношенню до їхнього бажання брати на себе ризики та профілю ризиків. Наглядний орган повинен здійснювати перегляд та аналіз внутрішньої оцінки та підходів до адекватності капіталу банку та ліквідності.
6. У випадках коли банки використовують моделі для вимірювання складових ризиків, наглядовий орган повинен переконатися, що:
 - a) банки дотримуються стандартів щодо нагляду під час використання моделей;
 - b) Правління та Рада банку розуміють обмеження у застосуванні та неточність даних, отриманих в результаті використання моделей, та ризик, пов'язаний з їхнім використанням; та
 - c) банки регулярно здійснюють незалежну перевірку та тестування моделей.

Наглядний орган повинен перевіряти відповідність результатів, отриманих за допомогою моделей, ризикам, на які наражається банк.

7. Наглядний орган повинен переконатися, що банки мають належні інформаційні системи, які можуть використовуватися (як за звичайних обставин, так і під час стресових ситуацій) для вимірювання, оцінки та повідомлення про розмір, структуру та якість позицій під ризиком в усьому банку щодо усіх типів ризиків, продуктів та контрагентів. Наглядний орган також повинен переконатися, що такі звіти правильно відображають профіль ризиків банку, потреби у капіталі та ліквідності та вчасно надаються Раді та Правлінню банку у належній формі.
8. Наглядний орган повинен переконатися, що банки мають належну політику та процедури для забезпечення розуміння Радою та Правлінням банку ризиків, які містяться в нових продуктах⁵⁵, суттєвих змінах існуючих продуктів, а також масштабних ініціативах керівництва (таких як зміни систем, процедур, моделей ведення бізнесу та значних залучень). Наглядний орган повинен переконатися, що Рада та Правління можуть здійснювати моніторинг та виконувати свої обов'язки на постійній основі. Наглядний орган також повинен переконатися, що політикою та процедурами банку вимагається отримання згоди Ради або спеціального комітету Ради перед проведенням будь-яких масштабних операцій.
9. Наглядний орган повинен переконатися, що банки мають підрозділи з питань управління ризиками, які виділяють достатньо ресурсів для

⁵⁵ Нові продукти включають продукти, які були розроблені банком або третьою особою та придбані або розповсюджені банком.

покриття усіх суттєвих ризиків, є незалежними, мають повноваження та доступ до Ради банку для ефективного виконання своїх функцій. Наглядний орган повинен переконатися, що у банку існує чіткий розподіл функцій між підрозділами з управління ризиками та підрозділами, які беруть на себе ризики, а також, що перші надають звіти щодо позицій під ризиком безпосередньо Раді та Правлінню. Наглядний орган також повинен переконатися, що підрозділ внутрішнього аудиту здійснює регулярні перевірки результатів роботи підрозділу управління ризиками.

10. Наглядний орган повинен вимагати від великих банків із більш складною структурою створення спеціального підрозділу з управління ризиками, нагляд за яким здійснюється Головним директором з питань ризиків (CRO) або особою, яка займає еквівалентну посаду. Усунення Головного директора з посади з будь-яких причин має здійснюватися за попередньою згодою Ради, і про це, зазвичай, має повідомлятися широкій громадськості. Банк також повинен обговорити причини усунення з посади з органами, які здійснюють нагляд за ним.
11. Наглядний орган має встановлювати стандарти, які зокрема стосуються кредитного ризику, ринкового ризику, ризику ліквідності, відсоткового ризику у банківському портфелі та операційного ризику.
12. Наглядний орган повинен вимагати від банків розробки відповідних заходів на випадок настання непередбачуваних подій, які були б інтегровані у їхні процедури управління ризиками, з метою покриття потенційних ризиків, а також заходів на випадок настання стресових ситуацій (у тому числі тих, які можуть становити значний ризик для їхнього функціонування). Якщо це виправдано профілем ризиків та системною важливістю банку, заходи на випадок настання непередбачуваних подій мають включати в себе чітко сформульовані та надійні плани виходу з кризового становища з урахуванням стану конкретного банку. Наглядний орган, співпрацюючи у разі необхідності з ліквідаційними органами, повинен здійснювати оцінку відповідності заходів на випадок настання непередбачуваних подій, розроблених банками, по відношенню до їхнього профілю ризиків та системної важливості (у тому числі здійснювати перегляд планів виходу з кризового становища), а також можливості їхньої реалізації у стресових ситуаціях. Якщо наглядний орган вважає такі заходи невідповідними, він має вимагати їхнього вдосконалення.
13. Наглядний орган повинен вимагати від банків розробки програм зі стрес-тестування, націлених на оцінку майбутньої ситуації, які відповідають їхнім профілям ризиків та системній важливості, і які були б інтегровані у їхні процедури управління ризиками. Наглядний орган повинен здійснювати регулярну оцінку програми банку зі стрес-

тестування та пересвідчитися, що вона охоплює усі важливі джерела виникнення ризиків та враховує можливі негативні сценарії. Наглядний орган також повинен переконатися, що банк враховує ці результати під час прийняття рішень та здійснення нагляду (у тому числі під час розробки заходів на випадок настання непередбачуваних обставин) та здійснення оцінки капіталу та ліквідності. Там, де це необхідно, наглядовий орган має оцінювати наскільки:

- a) програма стрес-тестування сприяє виявленню ризиків та контролю усього на рівні банку;
- b) програма враховує можливості настання досить складних ситуацій та усунення зворотних ефектів, а також взаємозв'язок між ризиками в межах усієї системи;
- c) позитивно впливають на програму активні дії Ради та Правління; та
- d) належним є формулювання програми, а також її регулярний перегляд і оновлення.

Наглядний орган повинен вимагати усунення недоліків, якщо будь-які важливі недоліки було виявлено у програмі банку зі стрес-тестування, або якщо результати стрес-тестування не було належним чином враховано під час прийняття рішень банком.

14. Наглядний орган має здійснювати оцінку правильності врахування банками ризиків (у тому числі впливу від змін ліквідності) у їхніх внутрішніх процедурах ціноутворення, розрахунку фінансових результатів роботи та надання погодження на введення нових продуктів за усіма важливими напрямками діяльності.

Додатковий критерій

Наглядний орган повинен вимагати від банків розробки належної політики та процедур оцінки інших важливих ризиків, які безпосередньо не згадуються у Принципах, поданих нижче, таких як ризик репутації та стратегічний ризик.

Принцип 16: Адекватність капіталу⁵⁶

Наглядний орган встановлює розумні та належні вимоги до капіталу банків, що відображають взяті на себе банком ризики в контексті ринкових та макроекономічних умов. Наглядний орган визначає складові капіталу з урахуванням їхньої здатності поглинати збитки. Вимоги до капіталу принаймні для міжнародно активних банків мають бути не меншими, ніж стандарти Базеля, які наразі застосовуються.

(Довідкові документи: *«Переглянуті засади 2-ї Базельської угоди щодо ринкового ризику»*, лютий 2011 року; *«Мінімальні вимоги для забезпечення абсорбування втрат на етапі нежиттєздатності банку»*, січень 2011 року; *«Капіталізація ризиків головних контрагентів банку»*, липень 2012 року; *«Належні принципи тестування моделей кредитного ризику контрагента на основі історичних даних»*, грудень 2010 року; *«Посібник для національних органів влади, що працюють з контрциклічним буфером капіталу»*, грудень 2010 року; *«Базель III: Загальні регуляторні підходи до підвищення стійкості банків та банківського сектора»*, грудень 2010 року; *«Посібник з розрахунку обсягу капіталу для покриття зростаючого ризику у торговому портфелі»*, липень 2009 року; *«Доповнення до засад 2-ї Базельської угоди»*, липень 2009 року; *«Перелік процедур та питань, пов'язаних з підходами до економічного капіталу»*, березень 2009 року; *«Міжнародна конвергенція розрахунку обсягу капіталу та вимог до капіталу: переглянуті засади, повна версія»*, червень 2006 року; та *«Міжнародна конвергенція розрахунку обсягу капіталу та вимог до капіталу»*, липень 1988 року).

Основні критерії

1. Закони, регуляторні документи або вимоги наглядового органу, відповідно до яких банк повинен розраховувати та постійно здійснювати моніторинг за встановленими вимогами до капіталу, у тому числі за граничними значеннями, на основі яких до банку можуть застосовуватися наглядові заходи. Закони, регуляторні документи або визначені наглядовим органом складові капіталу, які відповідають встановленим вимогам, приділяючи основну увагу тим складовим капіталу, які завжди є наявними і можуть абсорбувати шоки, виходячи з принципу забезпечення безперервності діяльності.
2. Принаймні для банків, які мають відділення за кордоном⁵⁷, визначення

⁵⁶ Основні принципи не вимагають від країни дотримання нормативних вимог забезпечення адекватності капіталу, встановлених у Базелі I, II та/або III. Комітет не вважає виконання базельських засад передумовою дотримання Основних принципів, і дотримання однієї з нормативних вимог вимагається лише від тих країн, які задекларували її добровільне виконання.

⁵⁷ Угоду про капітал Базельського комітету було розроблено для банків, які мають відділення за кордоном, і які мають розраховувати та застосовувати нормативи адекватності капіталу на

капіталу, покриття ризиків та метод розрахунку граничних значень для встановлених вимог не повинні бути нижчими, ніж ті, які встановлені діючими базельськими стандартами.

3. Наглядовий орган має право встановити особливі нарахування на капітал та/або обмеження щодо усіх ризикових позицій, якщо це є необхідним, у тому числі щодо ризиків, які на його думку не були належним чином перенесені або зменшені шляхом проведення операцій (наприклад, сек'юритизація⁵⁸ операцій, які проводив банк). Під час розрахунку вимог до капіталу враховуються як балансові, так і позабалансові ризики.
4. Встановлені вимоги до розміру власного капіталу відповідають профілю ризику та системній важливості банку⁵⁹ для ринкового та економічного середовища, в якому він здійснює свою діяльність, і слугують для обмеження зростання обсягу позичкового капіталу (левериджу) як окремих банків, так і всього банківського сектора. Законами і регуляторними положеннями у певній країні можуть встановлюватися більш високі загальні вимоги до капіталу, ніж передбачені діючими вимогами Базельського комітету.
5. Використання банком власної оцінки ризику для розрахунку регуляторного капіталу має бути погоджено наглядовим органом. У випадку такого погодження наглядовим органом:
 - а) до таких оцінок мають застосовуватися жорсткі критерії;
 - б) необхідно отримати нове погодження наглядового органу, якщо внутрішні оцінки ризику більше не здійснюються, або якщо

консолідованій основі. Це також стосується і їхніх дочірніх підприємств, які здійснюють банківську та фінансову діяльність. Країни, які впроваджують засади адекватності капіталу, передбачені Базельськими угодами II та III, мають застосовувати такі нормативи на повністю консолідованій основі до усіх банків, які мають відділення за кордоном, а також до їхніх холдингових компаній. Крім того, наглядові органи повинні проводити тестування з метою встановлення достатньої забезпеченості капіталом кожного конкретного банку.

⁵⁸ Довідкові документи: «Доповнення до засад 2-ї Базельської угоди», липень 2009 року та «Міжнародна конвергенція розрахунку обсягу капіталу та вимог до капіталу: Переглянуті засади - повна версія», червень 2006 року.

⁵⁹ Під час оцінки рівня адекватності капіталу банку з урахуванням його профілю ризиків наглядовий орган повинен перевіряти, зокрема таке: а) здатність інструментів власного капіталу банку абсорбувати потенційні втрати, б) відповідність ваги ризиків для визначення профілю ризиків банку, в) достатність резервів для покриття очікуваних втрат від ризиків та г) якість управління ризиками та контролю за ризиками. Тому до кожного банку можуть застосовуватися різні вимоги до капіталу з метою забезпечення наявності в банку достатнього обсягу капіталу для покриття ризиків, на які він наражається, і які він створює для усієї системи.

- процедури та моделі, що застосовувалися, було суттєво змінено;
- с) наглядовий орган повинен бути здатним оцінити процедури здійснення внутрішньої оцінки ризиків банку, визначити дотримання критеріїв прийнятності, а також встановити правильність внутрішньої оцінки ризиків по відношенню до ризиків, на які наражається банк;
 - d) наглядовий орган має право встановити умови надання погодження, якщо він вважає це за доцільне; та
 - e) наглядовий орган має право відкликати погодження у випадку невиконання банком критеріїв прийнятності або встановлених наглядовим органом умов.
6. Наглядовий орган має право вимагати від банків здійснення управління капіталом на перспективу (у тому числі проведення належного стрес-тестування)⁶⁰. Наглядовий орган має право вимагати від банку:
- a) встановлення розміру капіталу та здійснення управління наявним капіталом з урахуванням можливості настання певних подій або зміни ринкових умов, які можуть мати негативний вплив на банк; та
 - b) розробки дієвих заходів на випадок настання непередбачуваних ситуацій з метою підтримки на належному рівні або збільшення розміру капіталу під час стресових ситуацій у відповідності до профілю ризику та системної важливості банку.

Додаткові критерії

1. До банків, які не мають відділень за кордоном, застосовуються переважно такі ж вимоги до капіталу, з урахуванням визначення капіталу, покриття ризиків, процедури розрахунку, сфери застосування, а також наявності необхідного обсягу капіталу, як і ті, які встановлені діючими Принципами Базельського комітету для банків, що мають відділення за кордоном.
2. Наглядовий орган повинен вимагати від банку здійснення належного розподілу капіталу між різними суб'єктами банківської групи у відповідності до розподілу ризиків⁶¹.

⁶⁰ «Стрес-тестування» складається з низки заходів від простого аналізу на чутливість до більш складного аналізу сценаріїв та додаткового стрес-тестування.

⁶¹ Див. Принцип 12, Основний критерій 7.

Принцип 17: Кредитний ризик⁶²

Наглядовий орган визначає, чи здійснюється банками належне управління кредитним ризиком, з урахуванням їхньої готовності взяти на себе ризик («апетит до ризику»), профілю ризиків, а також ринкових і макроекономічних умов. Це включає також наявність належних політики та процедур своєчасного виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення кредитного ризику⁶³ (у тому числі ризику контрагента⁶⁴). Має бути охоплений весь цикл кредитування, включаючи надання кредиту, оцінку кредиту, а також постійне управління кредитним та інвестиційним портфелем банку.

(Довідкові документи: «Належні принципи тестування моделей кредитного ризику контрагента на основі історичних даних», грудень 2010 року; «Звіт Ради з питань фінансової стабільності щодо принципів зменшення залежності від оцінок рейтингових агенцій», жовтень 2010 року; «Доповнення до засад 2-ї Базельської угоди», липень 2009 року; «Здійснення належної оцінки кредитного ризику та кредитів», липень 2006 року; та «Принципи здійснення управління кредитним ризиком», вересень 2000 року).

Основні критерії

1. Закони, положення або вимоги наглядового органу, відповідно до яких банк повинен мати належну процедуру управління кредитним ризиком, яка повністю відображає усі позиції кредитного ризику банку. Наглядовий орган має переконатися, що ці процедури відповідають позиції банку щодо ризиків, його профілю ризиків, системній важливості та забезпеченню капіталом, що ними враховуються ринкові умови та макроекономічна ситуація, а також, що ними встановлюються належні стандарти щодо видачі кредитів, оцінки, управління та моніторингу.
2. Наглядовий орган має переконатися, що Рада банку погоджує та здійснює регулярний перегляд стратегії управління кредитним ризиком, а також основних принципів та процедур, які є необхідними для взяття

⁶² У Принципі 17 більш детально розглядається оцінка активів; у Принципі 18 розглядається здійснення управління проблемними активами.

⁶³ Кредитний ризик може виникнути в результаті балансових та позабалансових ризикових операцій, у тому числі в результаті надання позик та кредитів, здійснення інвестицій, надання міжбанківських кредитів, проведення операцій з деривативами, здійснення фінансування цінними паперами та проведення торгових операцій.

⁶⁴ Ризик контрагента включає ризиковані кредитні операції, які виникають в результаті позабіржової торгівлі деривативами, а також інші фінансові інструменти.

на себе⁶⁵, виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, повідомлення, контролю або зменшення кредитного ризику (у тому числі ризику контрагента та пов'язаних з ним ризикових позицій, які можуть виникнути у майбутньому). Крім того, наглядовий орган має встановити, що Правління банку впроваджує погоджену Радою банку стратегію управління кредитним ризиком банку та здійснює розробку вищезазначеної політики та процедур.

3. Наглядовий орган вимагає та має регулярно перевіряти факт створення за допомогою таких принципів та процедур прийнятного та належним чином контрольованого середовища кредитного ризику, у тому числі за допомогою:
- a) відповідним чином задокументованої стратегії, за допомогою якою здійснюється ефективно управління, а також належних принципів та процедур прийняття на себе кредитного ризику, без надмірного використання зовнішніх рейтингів;
 - b) чітко визначених критеріїв, принципів та процедур для погодження відкриття нових ризикових позицій (у тому числі належних стандартів, які мають застосовуватися до процедури кредитування), подовження та рефінансування існуючих ризикових позицій, також для уповноваження установи надавати дозвіл на відкриття ризикових позицій з урахуванням обсягу та складності таких позицій;
 - c) ефективних принципів та процедур управління процесом кредитування, наприклад, здійснення поточного аналізу здатності та готовності позичальника повернути кредит відповідно до умов угоди (у тому числі шляхом здійснення перевірки якості активів, які лежать в основі, у випадку проведення операцій сек'юритизації), здійснення перевірки документації, кредитних умов, контрактних вимог, забезпечення та інших шляхів пом'якшення кредитного ризику, а також за допомогою належної системи градації або класифікації активів;
 - d) ефективних інформаційних систем для точного та своєчасного виявлення операцій позицій під кредитним ризиком, узагальнення даних щодо таких операцій, а також регулярного надання інформації щодо них Раді та Правлінню банку;
 - e) відповідних та прийнятних лімітів кредитування, які узгоджені з позицією банку щодо ризиків, профілем ризиків та розміром

⁶⁵ «Взяття на себе» відноситься до різних типів ризикових операцій, які призводять до виникнення кредитного ризику, у тому числі кредитного ризику та ризику контрагента, які пов'язані з різними фінансовими інструментами.

капіталу, і які є зрозумілими та регулярно повідомляються працівникам, які займаються цими питаннями;

- f) процедур виявлення та повідомлення про нештатні ситуації, якими забезпечується вжиття у разі необхідності невідкладних заходів відповідальними членами Ради та Правління банку;
 - g) ефективної системи контролю (у тому числі по відношенню до якості, надійності та актуальності даних, а також процедури перевірки) за використанням моделей виявлення та вимірювання кредитних ризиків, а також для встановлення лімітів кредитування.
4. Наглядний орган має встановити наявність в банках принципів та процедур здійснення моніторингу за загальним обсягом заборгованості їхніх позичальників, а також потенційних факторів ризику, які можуть призвести до дефолту, у тому числі значні непокріті валютні ризики.
 5. Наглядний орган повинен вимагати від банків уникнення виникнення конфліктів інтересів під час прийняття рішення щодо кредитування, а також надання кредитів на ринкових умовах.
 6. Наглядний орган повинен вимагати розробки положень кредитної політики, якими передбачається прийняття рішення Радою або Правлінням банку щодо відкриття значних позицій під ризиком, які перевищують певну суму або певний відсоток капіталу банку. Це має також стосуватися ризикових кредитних операцій, які мають надзвичайно високій ступінь ризику, або які якимось іншим чином не відповідають загальній діловій політиці банку.
 7. Наглядний орган повинен мати необмежений доступ до інформації щодо кредитного та інвестиційного портфелю, а також до працівників банку, які займаються питаннями взяття на себе, управління, контролю та звітування про кредитний ризик.
 8. Наглядний орган має вимагати від банків проведення стрес-тестування в рамках здійснення управління ризиками з урахуванням позицій під кредитним ризиком.

Принцип 18: Проблемні активи та резерви⁶⁶

Наглядовий орган пересвідчується, що банки мають належну політику та процедури раннього виявлення та управління проблемними активами, а також підтримують достатній обсяг резервів⁶⁷.

(Довідкові документи: «Здійснення належної оцінки кредитного ризику та оцінка кредитів», червень 2006 року та «Принципи здійснення управління кредитним ризиком», вересень 2000 року)

Основні критерії

1. Закони, положення або вимоги наглядового органу до банків щодо розробки принципів та процедур виявлення та здійснення управління проблемними активами. Крім того, закони, положення або наглядові органи мають вимагати від банків здійснення регулярної перевірки своїх проблемних активів (або як окремої позиції або як групи активів у портфелі, які мають подібні характеристики), класифікації активів, створення резервів та списання.
2. Наглядовий орган має переконатися, що принципи та процедури розподілу за категоріями та класифікації банківських активів, а також встановлення належного обсягу відрахувань є прийнятними. Позиція органу нагляду може бути підкріплена оцінкою, проведеною зовнішнім експертом, а орган нагляду переглядатиме роботу зовнішнього експерта з метою визначення адекватності принципів та процедур банку.
3. Наглядовий орган повинен переконатися, що система класифікації активів та відрахувань формування резервів також враховує позабалансові позиції⁶⁸.
4. Наглядовий орган має переконатися, що банки мають належні принципи та процедури, якими забезпечується вчасне відрахувань формування резервів та проведення списань, і які відображають реалістичні очікування щодо погашення та повернення коштів, з урахуванням

⁶⁶ У Принципі 17 більш детально розглядається оцінка активів; у Принципі 18 розглядається здійснення управління проблемними активами.

⁶⁷ Для цілей цього Принципу резерви розглядаються як відрахування з прибутку, які не можуть бути розподіленими, здійснення яких наглядовий орган має вимагати додатково до відрахувань в резерви.

⁶⁸ Існують два види позабалансових позицій під ризиком: операції, проведення яких може бути припинено за ініціативою банку (згідно з умовами договору, через що формування резервів під такі операції не є обов'язковим) та операції, проведення яких не може бути припинено за ініціативою банку.

кон'юнктури ринку та макроекономічної ситуації.

5. Наглядовий орган має переконатися, що банки мають належні принципи, процедури та організаційні ресурси для виявлення активів, якість яких погіршується, здійснення нагляду за проблемними активами на постійній основі та стягнення прострочених зобов'язань. У випадку портфелів з позиціям під кредитним ризиком, які мають однорідний характер, позиції під ризиком мають відповідним чином класифікуватись, коли платежі є простроченими згідно з умовами договору протягом мінімальної кількості днів (наприклад, 30, 60, 90 днів). Наглядовий орган повинен перевіряти, як банки управляють своїми активами з метою виявлення наявності значних порушень стандартів щодо класифікації та відрахувань формування резервів (наприклад, реструктуризація заборгованості, рефінансування або перекласифікація кредитів).
6. Наглядовий орган має регулярно та у необхідному обсязі отримувати інформацію про класифікацію активів та відрахування у резерви або мати необмежений доступ до такої інформації. Наглядовий орган повинен вимагати від банків належного документального оформлення класифікації активів та обсягу відрахувань
7. Наглядовий орган повинен встановити, що класифікація активів та обсяг резервів є достатніми для цілей нагляду. Якщо класифікація є неточною, або якщо наглядовий орган вважає, що обсяг резервів є недостатнім для цілей нагляду (наприклад, коли наглядовий орган вважає, що існуюче або очікуване погіршення якості активів може мати негативні наслідки, або коли обсяг резервів не повністю відповідає очікуванім збиткам), наглядовий орган має право вимагати коригування класифікації окремих активів або підвищення рівня відрахувань до резервів, обов'язкових резервів або капіталу, а також вжиття інших заходів для виправлення ситуації, якщо це є необхідним.
8. Наглядовий орган повинен вимагати від банків наявності необхідних методів для здійснення регулярної оцінки інструментів пом'якшення ризику, у тому числі гарантій, кредитних деривативів та забезпечення. З метою здійснення оцінки забезпечення банки повинні застосовувати чисту вартість реалізації з урахуванням існуючих ринкових умов.
9. Закони, положення або встановлені наглядовим органом критерії щодо випадків, у яких активи:
 - а) мають бути оціненими як проблемні (наприклад, кредит вважається проблемним, коли існують підстави припустити, що не всі суми (основна сума та відсотки), які мають бути погашеними відповідно до умов кредитної угоди, будуть сплаченими); та
 - б) мають бути знову віднесеними до працюючих активів (наприклад, кредит вважається знову працюючим, коли було ліквідовано усі

прострочені платежі, коли кредит знову обслуговується в повному обсязі, коли платежі з погашення кредиту здійснюються вчасно протягом тривалого проміжку часу, і коли можна очікувати погашення кредиту відповідно до умов угоди).

10. Наглядовий орган має переконатися, що Рада банку вчасно та у належному обсязі отримує інформацію про стан портфелю активів банку, включаючи класифікацію активів, обсяг резервів, а також про найбільші проблемні активи. Ця інформація має обов'язково включати узагальнені результати останнього перегляду активів, порівняльні дані щодо тенденцій зміни загальної якості проблемних активів, а також оцінку існуючого або очікуваного погіршення якості активів та очікуваних збитків.
11. Наглядовий орган має вимагати здійснення оцінки, класифікації та відрахувань окремо для кожного інструмента, принаймні по відношенню до значних позицій під ризиком. З цією метою наглядовий орган має вимагати від банків встановлення відповідного граничного значення для визначення значних позицій під ризиком та здійснення регулярного перегляду рівня цього значення.
12. Наглядовий орган має здійснювати регулярну оцінку будь-яких тенденцій у динаміці ризику та його концентрації, а також нагромадження ризиків у банківському секторі з точки зору проблемних активів банків, та враховувати будь-яку виявлену концентрацію ризиків у стратегіях пом'якшення ризиків, які застосовуються банками, а також потенційний вплив концентрації ризиків на здатність пом'якшувального інструменту зменшувати втрати. Наглядовий орган повинен визначати достатність резервів та обов'язкових резервів на рівні банку та банківської системи на основі таких оцінок.

Принцип 19: Ризик концентрації та ліміти максимального ризику

Орган нагляду визначає наявність у банків належних політики та процедур своєчасного виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення ризику концентрації. Орган нагляду встановлює пруденційні ліміти для обмеження операцій з окремими контрагентами або групою пов'язаних контрагентів.⁶⁹

(Довідкові документи: Спільний форум «Міжгалузевий огляд процедури визначення та управління ризиком концентрацій на рівні всієї групи», квітень 2008; «Здійснення належної оцінки кредитного ризику та оцінка кредитів», червень 2006 року та «Принципи здійснення управління кредитним ризиком», вересень 2000 року; «Вимірювання та контроль великих кредитних ризиків», січень 1991).

Основні критерії

1. Закони, регуляторні положення або наглядовий орган вимагають, щоб банки мали належну політику та процедури для забезпечення загальнобанківського відображення значних джерел концентрації ризику.⁷⁰ Вони мають охоплювати зокрема ризики, що виникають від позабалансових, а також балансових позицій та потенційних зобов'язань.
2. Наглядовий орган визначає, чи інформаційні системи банку своєчасно ідентифікують та агрегують, з метою спрощення активного управління, позиції, що створюють концентрацію ризиків, а також великі ризики⁷¹,

⁶⁹ До пов'язаних контрагентів можуть належати фізичні особи, а також група компаній, пов'язаних фінансово або спільним власником, керівництвом або комбінацією обох випадків.

⁷⁰ Сюди належать концентрації кредитів, пов'язані з: окремими контрагентами та групами пов'язаних контрагентів, прямих та непрямих (наприклад, шляхом гарантування або іншого захисту кредиту, наданого єдиним контрагентом), контрагенти з цієї самої галузі, економічного сектору чи географічного регіону, та контрагенти, чиї фінансові результати залежать від того самого типу діяльності чи основного продукту, позабалансові ризики (включно з гарантіями та іншими зобов'язаннями), а також концентрація ринкового та інших ризиків, коли банк піддається надмірному ризику, викликаному окремими класами активів, продуктів, застави або валют.

⁷¹ Вимірювання потенційного ризику за кредитами, в контексті наявності великих кредитних вкладень у єдиного контрагента та групи пов'язаних контрагентів, має відображати максимальну можливу втрату від невиконання їхніх зобов'язань (тобто воно має охоплювати реальні та потенційні вимоги, а також непередбачувані зобов'язання). Концепція зважування ризику, затверджена в Базельських стандартах обсягу капіталу, не повинна використовуватись з цією метою під час вимірювання кредитного ризику, оскільки відповідні показники ваги ризику були створені для вимірювання кредитного ризику на основі кошика і їхнє використання для вимірювання концентрації кредитів може призвести до суттєвої недооцінки потенційних втрат (дивіться «Вимірювання та контроль великих кредитних ризиків», січень 1991 року).

пов'язані з окремим контрагентом або групами пов'язаних контрагентів.

3. Наглядний орган визначає, чи політика та процедури банку щодо управління ризиками встановлює граничні значення припустимої концентрації ризику, що відображають позицію банку щодо ризиків, профіль ризиків та розмір капіталу, і які є зрозумілими та регулярно повідомляються працівникам, які займаються цими питаннями. Наглядний орган також визначає, що політика та процедури банку повинні вимагати здійснення регулярного перегляду усіх суттєвих концентрацій, а також інформування про них Раду банку.
4. Наглядний орган регулярно отримує інформацію, яка дає можливість проаналізувати концентрації в банківському портфелі, в тому числі концентрації відповідно до сектору, географічної зони та валюти.
5. Що стосується кредитних ризиків, пов'язаних з окремим контрагентом або групами пов'язаних контрагентів, закони та регуляторні положення чітко визначають, або наглядний орган уповноважений чітко визначити термін «група пов'язаних контрагентів» для відображення реального ризику. Наглядний орган на власний розсуд приймає рішення щодо застосування цього визначення в кожному окремому випадку.
6. Закони, регулятивні положення або наглядний орган визначають пруденційні та належні⁷² вимоги з метою контролю та обмеження великих кредитних вкладень, пов'язаних з єдиним контрагентом або групою пов'язаних контрагентів. «Вкладення» для цієї мети включають усі балансові та позабалансові вимоги та операції (в тому числі ті, які призводять до кредитного ризику контрагента). Наглядний орган визначає, чи Правління здійснює моніторинг цих обмежень, і що вони не порушуються ні на індивідуальному, ні на консолідованому рівні.
7. Наглядний орган має вимагати від банків враховувати вплив суттєвих концентрацій ризиків під час проведення стрес-тестування з метою управління ризиками.

Додатковий критерій

1. Що стосується кредитних вкладень, пов'язаних з єдиним контрагентом або групами пов'язаних контрагентів, від банків вимагається дотримання таких норм:

⁷² Такі вимоги повинні, хоча б для банків, що діють на міжнародному рівні, відображати чинні стандарти Базельського комітету. Станом на вересень 2012 року, новий стандарт Базельського комітету, що стосується великих вкладень, ще досі розглядається.

- а) десять відсотків або більше капіталу банку визначається як велике вкладення; та
- б) двадцять п'ять відсотків капіталу банку - це ліміт заборгованості на одного позичальника - приватного небанківського контрагента або групу пов'язаних контрагентів.

Незначні відхилення від цих обмежень можуть бути прийнятними, особливо якщо вони є очевидно тимчасовими або стосуються дуже малих або спеціалізованих банків.

Принцип 20: Операції з пов'язаними особами

- З метою запобігання зловживанням, що виникають при здійсненні операцій з пов'язаними особами⁷³, та усунення ризику конфлікту інтересів органи нагляду вимагають від банків здійснювати операції з пов'язаними особами⁷⁴ на стандартних ринкових умовах, здійснювати моніторинг цих трансакцій, вживати заходів для забезпечення контролю або зниження ризиків та здійснювати списання заборгованості пов'язаних осіб згідно зі стандартними політикою та процедурами.

(Довідкові документи: «Принципи здійснення управління кредитним ризиком», вересень 2000 року)

Основні критерії

1. Закони, регуляторні положення або наглядовий орган уповноважений встановлювати вичерпне визначення терміну «пов'язані сторони». Це визначення має включати сторони, визначені у зносках до цього Принципу. Наглядовий орган на власний розсуд приймає рішення щодо застосування цього визначення в кожному окремому випадку.
2. Закони, регуляторні положення або наглядовий орган вимагають, щоб трансакції з пов'язаними сторонами не здійснювались на більш сприятливих умовах (наприклад, кредитний рейтинг, строк погашення, відсотки, комісійні збори, терміни амортизації, вимоги до застави), ніж відповідні трансакції з непов'язаними сторонами.⁷⁵
3. Наглядовий орган вимагає, щоб трансакції з пов'язаними сторонами та списання зобов'язань пов'язаних сторін, що перевищують визначені суми

⁷³ Пов'язані сторони можуть включати, крім іншого, банківські дочірні установи, філії та будь-які сторони (в тому числі дочірні установи, філії та установи спеціального призначення), які контролюються банком або які контролюють банк, основних акціонерів банку, членів Ради, Правління та основний персонал, їхніх прямих або пов'язаних осіб, з якими вони мають спільний інтерес, а також їхніх близьких родичів, а також відповідних осіб в афілійованих компаніях.

⁷⁴ Операції пов'язаної сторони включають балансові та позабалансові кредитні вкладення та вимоги, а також операції, такі як контракти на надання послуг, купівлю та продаж активів, будівельні контракти, договори оренди, операції з деривативами, запозичення та списання сум. Термін «трансакція» повинен мати широке визначення та включати не тільки операції, здійснені з пов'язаними сторонами, але також ситуації, коли непов'язана сторона (щодо якої банк має реальні ризикові позиції) згодом стає пов'язаною стороною.

⁷⁵ Виняток може бути зроблено за умов надання привілеїв, які є частиною загального пакету матеріального заохочення працівників (наприклад, надання кредитів персоналу під вигідні відсотки).

або іншим чином представляють ризик, підлягали попередньому погодженню Радою банку. Наглядовий орган вимагає, щоб члени Ради, яких зачіпає конфлікт інтересів, були виключені з процесу затвердження здійснення та управління трансакціями з пов'язаною стороною.

4. Наглядовий орган визначає, чи банк має визначену політику і процедури, спрямовані на запобігання тому, щоб бенефіціар трансакції та/або особи, з ним пов'язані, не були залучені до процесу надання та управління трансакцією.
5. Закони та регуляторні положення визначають, або наглядовий орган уповноважений визначати, на загальній або індивідуальній основі, ліміти заборгованості пов'язаних сторін, а також вираховувати такі суми під ризиком з суми капіталу під час оцінки адекватності капіталу, або вимагати покриття заставою такої заборгованості. Коли встановлюються обмеження для агрегованої суми заборгованості пов'язаних сторін, вони мають бути щонайменше такими ж суворими, як і обмеження агрегованої заборгованості єдиного контрагента або груп пов'язаних контрагентів.
6. Наглядовий орган визначає, чи банк має відповідну політику та процедури для визначення індивідуальних ризиків чи трансакцій з пов'язаними сторонами та загального обсягу позицій під ризиком, а також те, що вони дозволяють здійснювати моніторинг та звітувати щодо них завдяки незалежній процедурі оцінки кредиту або аудиторської перевірки. Наглядовий орган визначає, що про винятки в політиці, процедурах та обмеженнях має повідомлятися керівництву банку відповідного рівня та, за потреби, Раді, з метою своєчасного реагування. Наглядовий орган також визначає, що Правління має на постійній основі здійснювати моніторинг трансакцій з пов'язаними сторонами, а Рада - забезпечувати нагляд за цими трансакціями.
7. Наглядовий орган отримує та аналізує інформацію щодо агрегованої заборгованості пов'язаних сторін.

Принцип 21: Ризик країни та ризик обмеження переказу коштів (трансфертний ризик)

Наглядовий орган визначає, чи мають банки адекватну політику та процедури для забезпечення вчасного виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення ризику країни⁷⁶ і ризику обмеження переказу коштів (трансферного ризику)⁷⁷ в своїй міжнародній кредитній та інвестиційній діяльності.

(Довідковий документ: «Управління міжнародною кредитною діяльністю банку», березень 1982 року)

Основні критерії

1. Наглядовий орган повинен переконатися, що банки мають адекватну політику та процеси для забезпечення виявлення, розрахунку, оцінки, моніторингу, повідомлення, контролю або пом'якшення ризику країни і ризику обмеження переказу коштів (трансферного ризику). Наглядовий орган має переконатися, що ці процедури відповідають профілю ризику, системній важливості та позиції банку щодо ризику, враховують ринкові та макроекономічні умови та забезпечують загальне бачення, на рівні всього банку, ризику країни та трансферного ризику, якому піддається установа. Виявлення, моніторинг та управління ризиками (в тому числі, де потрібно, ризиками всередині групи) здійснюється за окремими регіонами та окремими країнами (на додачу до моніторингу за кінцевим позичальником/кінцевим контрагентом). Від банків вимагається здійснювати моніторинг та оцінювати зміни ризику країни та трансферного ризику, а також застосовувати відповідні заходи.
2. Наглядовий орган має переконатися, що стратегія, політика та процедури управління ризиком країни та трансферним ризиком банків отримали погодження Ради банків, а також що Ради здійснюють нагляд за управлінням таким чином, який дозволяє їм забезпечити ефективну реалізацію політики та процедур, а також їхню повну інтеграцію в загальний процес управління ризиками банку.

⁷⁶ Ризик країни - це ризик втрат, спричинених подіями в іншій країні. Це поняття ширше ніж суверенний ризик, оскільки охоплює усі форми кредитування або інвестиційної діяльності, що стосуються фізичних осіб, корпорацій, банків або органів державного управління.

⁷⁷ Трансфертний ризик - це ризик того, що позичальник не буде в змозі конвертувати місцеву валюту в іноземну і тому буде не в змозі здійснити платіж з обслуговування боргу в іноземній валюті. Такий ризик зазвичай спричинений валютними обмеженнями, встановленими урядом країни позичальника. (Довідковий документ: «Документ МВФ щодо статистики зовнішнього боргу - Посібник для упорядників та користувачів», 2003 рік).

3. Наглядний орган визначає, що банки повинні мати інформаційні системи, системи управління ризиками та системи внутрішнього контролю, які дозволяють точно агрегувати, здійснювати моніторинг та своєчасно звітувати щодо ризиків країни; а також забезпечують дотримання визначених лімітів щодо вкладень у країни.
4. Наглядний орган здійснює нагляд за встановленням відповідних резервів для покриття ризику країни та трансферного ризику. Існують різні міжнародні практики, і всі вони є прийнятними, якщо дають результат на основі оцінки ризиків. Ці практики включають такі:
 - a) Наглядний орган (або інший державний орган) приймає рішення щодо відповідного мінімального обсягу резервів, шляхом регулярного встановлення фіксованих відсотків ризику для кожної країни, враховуючи чинні умови. Наглядний орган, за потреби, переглядає мінімальний рівень.
 - b) Наглядний орган (або інший державний орган) регулярно визначає відсоткові межі для кожної країни, беручи до уваги актуальні умови, а банки можуть вирішувати, в межах цих лімітів, який обсяг резервування застосувати до кожного окремого вкладення. Наглядний орган, за потреби, переглядає відсоткові межі, визначені для резервування.
 - c) Сам банк (або інший орган, такий як національна асоціація банкірів) визначає відсоткові показники або дає рекомендації, або навіть приймає рішення щодо відповідного обсягу резервування за кожним окремим кредитом. Тоді адекватність резервів оцінюється зовнішнім аудитором та/або наглядним органом.
5. Наглядний орган має вимагати від банків включити в свої програми стрес-тестування відповідні сценарії з тим, щоб відобразити результати аналізу ризику країни та трансферного ризику для цілей управління.
6. Наглядний орган регулярно та своєчасно отримує та переглядає достатній обсяг інформації щодо ризику країни та трансферного ризику банків. Наглядний орган уповноважений, в разі потреби, отримувати додаткову інформацію (наприклад, в кризових ситуаціях).

Принцип 22: Ринковий ризик

Наглядний орган визначає, чи здійснюється банками належне управління ринковим ризиком з урахуванням їхньої готовності взяти на себе ризик («апетиту до ризику»), профілю ризиків, ринкових і макроекономічних умов, а також ризику значного погіршення ліквідності ринку. Це включає наявність належної політики та процедур вчасного виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення ринкового ризику.

(Довідкові документи: *«Переглянуті засади 2-ї Базельської угоди щодо ринкового ризику»*, лютий 2011 року; *«Питання інтерпретації перегляду засад ринкового ризику»*, лютий 2011 року; *«Настанови з розрахунку обсягу капіталу для покриття зростаючого ризику у торговому портфелі»*, липень 2009 року; *«Настанови для наглядових органів з оцінки застосування практики справедливої вартості до фінансових інструментів банків»*, квітень 2009 року; *«Зміни до Угоди про капітал з урахуванням ринкового ризику»*, січень 2005 року)

Основні критерії

1. Закони, регуляторні документи або наглядовий орган вимагають від банків наявності належних процедур управління ринковим ризиком, які повністю відображають усі позиції ринкового ризику на рівні банку. Наглядний орган має переконатися, що ці процедури відповідають позиції банку щодо ризиків, його профілю ризиків, системній важливості та забезпеченню капіталом, що ними враховуються ринкові умови, макроекономічна ситуація та ризик суттєвого погіршення ліквідності ринку, а також чітко встановлюються завдання та відповідальність за виявлення, розрахунок, моніторинг та контроль за ринковим ризиком.
2. Наглядний орган має переконатися, що стратегія, політика та процедури управління кредитним ризиком банків отримали погодження Ради банків, а також що Рада здійснює нагляд за управлінням ризиком таким чином, який дозволяє їм забезпечити ефективну реалізацію політики та процедур, а також їхню повну інтеграцію у загальний процес управління ризиками банку.
3. Наглядний орган має переконатися, що політика та процедури дозволяють створити прийнятне та належним чином контрольоване середовище ринкового ризику, у тому числі:
 - а) ефективні інформаційні системи для точного та своєчасного виявлення операцій, які призводять до виникнення ринкового ризику, узагальнення даних щодо таких операцій, а також регулярного надання інформації щодо них Раді та Правлінню

банку;

- b) прийнятні ліміти ринкового ризику, які узгоджені з позицією банку щодо ризиків, профілем ризиків, забезпеченням капіталом, а також зі здатністю керівництва здійснювати управління ринковим ризиком, і які зрозумілі та регулярно повідомляються працівникам, які займаються цими питаннями;
 - c) процедури виявлення та повідомлення про нештатні ситуації, які забезпечують вжиття у разі необхідності невідкладних заходів відповідними членами Ради або Правління;
 - d) ефективні системи контролю за використанням моделей виявлення та вимірювання ринкового ризику, а також для встановлення лімітів ризику; та
 - e) належна політика та процедури розподілу ризиків у торговому портфелі.
4. Наглядовий орган повинен переконатися, що банки мають системи та механізми контролю для забезпечення здійснення регулярної переоцінки їхніх позицій за ринковою вартістю. Наглядовий орган має також переконатися, що усі операції вчасно фіксуються, а також що у процесі оцінки використовуються узгоджені і обачні процедури та надійні ринкові дані, які перевіряються підрозділом, який є незалежним від підрозділів, що беруть на себе відповідні ризики (або, у разі відсутності ринкових цін, використовуються внутрішні моделі або моделі, прийняті у цій галузі). Якщо банк використовує моделі для здійснення оцінки вартості, банк має забезпечити проведення перевірки правильності цих моделей підрозділом, який є незалежним від підрозділів, що беруть на себе ризики. Наглядовий орган має вимагати від банків розробки та дотримання політики та процедур для врахування коригувань вартості позицій, пруденційну оцінку вартості яких неможливо здійснити іншим способом, у тому числі позицій з високим рівнем концентрації, позиції з більш низьким рівнем ліквідності, а також прострочені позиції.
5. Наглядовий орган повинен переконатися, що банки мають достатній рівень капіталу для покриття неочікуваних втрат та здійснюють належне коригування неточностей у вартості позицій при встановленні справедливої вартості активів та зобов'язань.
6. Наглядовий орган має вимагати від банків проведення стрес-тестування в рамках здійснення управління ризиками з урахуванням позицій під ринковим ризиком.

Принцип 23: Ризик відсоткової ставки у банківському портфелі

Наглядний орган визначає, чи мають банки належні системи вчасного виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення ризику відсоткової ставки⁷⁸ у банківському портфелі. Ці системи мають враховувати готовність банків взяти на себе ризик («апетит до ризику»), їхній профіль ризиків, а також ринкові та макроекономічні умови.

(Довідковий документ: «Принципи здійснення управління та нагляду за відсотковим ризиком», липень 2004 року)

Основні критерії

1. Закони, регуляторні документи або наглядний орган вимагає від банків наявності належних процедур та засад управління відсотковим ризиком, які повністю відображають усі позиції на рівні банку під відсотковим ризиком. Сюди відноситься також наявність методів та процедур виявлення основних джерел відсоткового ризику, а також розрахунку, оцінки, моніторингу, повідомлення, контролю або пом'якшення відсоткового ризику. Наглядний орган повинен переконатися, що стратегія, методи та процедури узгоджуються з позицією банку щодо ризиків, його профілем ризиків та системною важливістю, а також що ними беруться до уваги ринкові та макроекономічні умови, і що стратегія, методи та процедури переглядаються і в разі необхідності коригуються з метою врахування змін профілю ризиків та розвитку подій на ринку.
2. Наглядний орган має переконатися, що стратегія, методи та процедури управління відсотковим ризиком банку отримали погодження Ради банку і регулярно ним переглядаються. Наглядний орган також має переконатися, що Правління забезпечує розробку та впровадження ефективної стратегії, методів та процедур.
3. Наглядний орган має переконатися, що ці методи та процедури дозволяють створити прийнятне та належним чином контрольоване середовище відсоткового ризику, у тому числі:
 - a) комплексні та належні системи вимірювання відсоткового ризику;
 - b) регулярний перегляд та незалежну (внутрішню або зовнішню) перевірку правильності будь-яких моделей, які застосовуються підрозділами управління відсотковим ризиком (у тому числі

⁷⁸ В рамках цього принципу поняття «відсотковий ризик» означає ризик зміни відсоткових ставок у банківському портфелі. Ризик зміни відсоткових ставок у торговому портфелі розглядається у Принципі 22.

перевірку основних припущень, зроблених за допомогою моделей);

- с) відповідні ліміти ризику, які було погоджено Радою та Правлінням банку, і які узгоджуються з позицією банку щодо ризиків, профілем ризиків та рівнем капіталу, а також регулярно повідомляються та розуміються працівниками;
 - д) дієві процедури виявлення та повідомлення про нештатні ситуації, які забезпечують вжиття у разі необхідності невідкладних заходів членами Ради або Правління; та
 - е) ефективні інформаційні системи для точного та своєчасного виявлення відсоткових ризиків, узагальнення даних щодо таких ризиків, їхнього моніторингу, а також надання інформації щодо ризиків Раді та Правлінню банку.
4. Наглядний орган має вимагати від банків включення відповідних сценаріїв у їхні програми стрес-тестування з метою визначення їхньої вразливості до втрат у випадку несприятливої зміни відсоткового курсу.

Додаткові критерії

1. Банки повинні надавати наглядовому органу результати, отримані за допомогою внутрішніх систем вимірювання відсоткового ризику, які мають бути виражені як зміна економічної вартості та показувати вплив стандартизованого шоку відсоткової ставки на банківський портфель.
2. Наглядний орган має перевірити, що внутрішні системи розрахунку обсягу капіталу належним чином враховують ризик зміни відсоткової ставки в банківському портфелі.

Принцип 24: Ризик ліквідності

Наглядний орган встановлює доцільні та відповідні (кількісні та/або якісні) вимоги до ліквідності банків, які мають відображати потреби банку у ліквідних коштах. Наглядний орган пересвідчується, що банки впровадили стратегію, яка дозволяє здійснювати належне управління ризиком ліквідності та дотримуватися вимог щодо ліквідності. Стратегія має враховувати профіль ризику банку і ринкові та макроекономічні умови, а також включати належну політику та процедури, які узгоджуються з готовністю банку взяти на себе ризик, з метою виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення ризиків ліквідності протягом відповідної низки часових горизонтів. Вимоги щодо ліквідності принаймні міжнародно активних банків мають бути не нижчими, ніж передбачені чинними стандартами Базельського комітету.

(Довідкові документи: *«Базель III: Міжнародні засади оцінки, стандартів та моніторингу ризику ліквідності»*, грудень 2010 року та *«Принципи здійснення належного управління та нагляду за ризиком ліквідності»*, вересень 2008 року).

Основні критерії

1. Закони, регуляторні документи або наглядовий орган вимагає від банків неухильного дотримання встановлених вимог до ліквідності, у тому числі граничних значень, недодержання яких дає наглядовому органу право на втручання. Принаймні по відношенню до банків, які здійснюють діяльність на міжнародному рівні, вимоги до ліквідності мають бути не нижчими, ніж ті, які встановлені чинними стандартами Базельського комітету. Перелік інструментів здійснення контролю за ліквідністю, що застосовуються наглядовим органом, також повинен бути не менш повним, ніж той, який встановлений цими стандартами.
2. Встановлені вимоги до ліквідності мають узгоджуватися з профілем ризику ліквідності банків (у тому числі з балансовими та позабалансовими ризиками), а також брати до уваги ринкові та макроекономічні умови.
3. Наглядний орган має переконатися, що банки впровадили належні засади управління ліквідністю, якими від них вимагається утримання достатнього рівня ліквідності для протистояння різним стресовим ситуаціям, і які включають відповідні методи та процедури управління ризиком ліквідності, які було погоджено Радою. Крім того наглядовий орган повинен переконатися, що ці методи та процедури повністю охоплюють ризик ліквідності в усьому банку, а також узгоджуються з профілем ризиків та системною важливістю банку.
4. Наглядний орган має переконатися, що стратегія, методи та процедури

управління ліквідністю дозволяють створити прийнятне та належним чином контрольоване середовище ризику ліквідності, у тому числі:

- a) чітке визначення бажання банку брати на себе ризики ліквідності, яке узгоджується з напрямом діяльності банку та його роллю у фінансовій системі, і яке було погоджене Радою банку;
 - b) розробка належних процедур щоденного і, за необхідністю, внутрішньоденного управління ризиком ліквідності;
 - c) впровадження ефективних інформаційних систем з метою оперативного виявлення, агрегування, моніторингу та контролю за ризиком ліквідності та потребою у фінансуванні (у тому числі здійснення оперативного управління забезпеченням на рівні усього банку);
 - d) здійснення належного нагляду Радою банку з метою забезпечення ефективного впровадження методів та процедур управління ризиком ліквідності, які узгоджуються з бажанням банку брати на себе ризик ліквідності; та
 - e) здійснення Радою банку регулярного перегляду (принаймні раз на рік) та відповідного коригування стратегії, методів та процедур управління ризиком ліквідності з метою врахування змін у профілі ризиків банку, а також ринкових та макроекономічних умов.
5. Наглядовий орган повинен вимагати від банків розробки та регулярного моніторингу стратегій, методів та процедур фінансування з метою постійного здійснення розрахунку та перегляду потреби у фінансуванні, а також здійснення ефективного управління ризиком фінансування. Методи та процедури мають враховувати можливий вплив інших ризиків (наприклад, кредитного, ринкового, операційного ризиків та ризику втрати репутації) на загальну стратегію банку по відношенню до ліквідності. Вони також повинні передбачати:
- a) проведення аналізу потреби у фінансуванні за різними сценаріями;
 - b) створення запасу більш якісних, необтяжених ліквідних активів, які у стресових ситуаціях можуть без обмежень використовуватися для отримання фінансових коштів;
 - c) диверсифікацію джерел фінансування (у тому числі контрагентів, інструментів, валют та ринків) та строків фінансування і регулярну перевірку лімітів концентрації;

- d) систематичне докладання зусиль з метою створення та підтримання зв'язків з кредиторами;
 - e) здійснення регулярних перевірок здатності здійснити продаж активів.
6. Наглядовий орган повинен переконатися, що банки розробили належні плани забезпечення ліквідними коштами на випадок настання непередбачуваних ситуацій. Наглядовий орган має також переконатися, що такі плани представлені у належній формі, задокументовані належним чином, а також складають стратегію банку щодо вирішення проблеми нестачі ліквідних коштів у різних стресових ситуаціях без допомоги кредитора останньої інстанції. Наглядовий орган має переконатися, що в планах банків забезпечення ліквідними коштами у непередбачуваних ситуаціях чітко розмежовуються сфери відповідальності, а також містяться плани обміну інформацією (у тому числі з наглядовими органами), які постійно перевіряються та оновлюються з метою забезпечення їхньої операційної надійності. Наглядовий орган має перевіряти такі плани на предмет їхньої реалістичності, беручи до уваги профіль ризиків та системну важливість банку, та вимагати усунення будь-яких недоліків.
7. Наглядовий орган повинен вимагати від банків проведення стрес-тестування в рамках здійснення управління ризиками з урахуванням короткострокових та довгострокових сценаріїв нестачі ліквідних коштів як для одного банку, так і для усього ринку, використовуючи кожен сценарій окремо та в поєднанні з іншими сценаріями, і базуючись на обережних припущеннях, які регулярно переглядаються. Наглядовий орган має переконатися, що банки використовують результати стрес-тестування з метою коригування стратегії та принципів управління ризиком ліквідності, а також відповідних позицій, і здійснюють розробку ефективних планів забезпечення ліквідними коштами у непередбачуваних ситуаціях.
8. Наглядовий орган повинен встановлювати, які банки перетворюють значний обсяг своїх ліквідних коштів на кошти в іноземних валютах. Якщо банк здійснює значний обсяг операцій з іноземною валютою, або якщо банк має значні позиції в окремій валюті, наглядовий орган повинен вимагати від банку проведення окремого аналізу своєї стратегії та моніторингу потреб у ліквідних коштах для кожної з важливих валют. Сюди має також входити проведення стрес-тестування з метою визначення прийнятності невідповідності за певною валютою, а також з метою оцінки необхідності встановлення та регулярної перевірки граничних значень невідповідностей готівкових потоків в цілому для іноземних валют та окремо для кожної важливої валюти. В таких

випадках наглядовий орган повинен також здійснювати моніторинг потреб банку у ліквідних коштах у кожній з важливих валют, а також оцінювати здатність банку перетворювати ліквідні кошти в одній валюті на ліквідні кошти в іншій валюті в різних країнах та різних юридичних особах.

Додатковий критерій

1. Наглядовий орган має переконатися, що обсяг обтяжених активів банків в їхніх балансах утримується у прийнятних межах з метою зменшення ризиків створення надмірного навантаження, яке може негативно вплинути на вартість фінансування для банків, а також на стійкість їхньої довгострокової ліквідної позиції. Наглядовий орган повинен вимагати від банків обов'язкового надання інформації у достатньому обсязі та встановлення прийнятних граничних значень з метою пом'якшення виявлених ризиків.

Принцип 25: Операційний ризик

Наглядний орган визначає, чи мають банки належну систему управління операційним ризиком з урахуванням їхньої готовності взяти на себе ризик («апетит до ризику»), профілю ризиків, а також ринкових і макроекономічних умов. Це включає належну політику та процедури вчасного виявлення, вимірювання, оцінки, моніторингу, звітування, контролю або зменшення операційного ризику.⁷⁹

(Довідкові документи: *«Принципи належного управління операційним ризиком»*, червень 2011 року; *«Визнання здатності забезпечення пом'якшувати ризики у моделюванні операційних ризиків»*, жовтень 2010 року; *«Загальні принципи забезпечення безперервності діяльності»*, серпень 2006 року; та Спільний форум *«Аутсорсинг у сфері фінансових послуг»*, лютий 2005 року.)

Основні критерії

1. Закони, регуляторні документи або наглядовий орган вимагають від банків наявності належної стратегії, методів та процедур управління операційним ризиком з метою виявлення, оцінки, розрахунку, моніторингу, повідомлення, контролю або пом'якшення операційного ризику. Наглядний орган повинен переконатися, що стратегія, методи та процедури узгоджуються з профілем ризиків банку, його системною важливістю, позицією щодо ризиків та рівнем капіталу, а також що ними беруться до уваги ринкові та макроекономічні умови, і що стратегія, методи та процедури враховують різні важливі аспекти операційного ризику у сфері діяльності усього банку (також під час можливого підвищення операційних ризиків).
2. Наглядний орган повинен вимагати від банків погодження та регулярної перевірки стратегії, методів та принципів управління операційним ризиком (у тому числі бажання банку брати на себе операційні ризики) Радою банку. Наглядний орган має також вимагати від Ради банку забезпечення ефективного впровадження методів та процедур керівництвом банку.
3. Наглядний орган повинен переконатися, що погоджена стратегія та найважливіші методи і процедури управління операційним ризиком ефективно впроваджуються керівництвом банку, а також що вони повністю інтегровані у загальні засади управління ризиками у банку.

⁷⁹ Базельський комітет визначає операційний ризик як загрозу виникнення збитків у результаті незадовільної роботи або припинення роботи процедур, людей або систем у банку або в наслідок зовнішніх подій. Це визначення включає правові ризики, але виключає стратегічний ризик та ризик втрати репутації.

4. Наглядний орган повинен здійснювати перевірку якості та повноти охоплення планів виходу з кризових ситуацій та планів забезпечення безперервності діяльності з метою оцінки їхньої реалістичності у випадках реалізації сценаріїв значних порушень діяльності банку, які можуть негативно вплинути на його функціонування. При цьому наглядовий орган повинен переконатися, що банк керується принципом забезпечення безперервності діяльності та намагається звести до мінімуму збитки у випадках значних порушень у діяльності банку, у тому числі збитки, які можуть виникнути в наслідок порушень функціонування платіжних та розрахункових систем.
5. Наглядний орган повинен переконатися, що банки мають належні методи та процедури у сфері інформаційних технологій для виявлення, оцінки, моніторингу та управління за технічними ризиками. Крім того наглядовий орган повинен переконатися, що банки мають належну та ефективну інформаційну інфраструктуру, яка дозволяє забезпечити дотримання поточних та майбутніх вимог до їхньої діяльності (як за звичайних умов, так і в стресових ситуаціях). Така інфраструктура має забезпечити стабільність, безпеку та доступність даних і систем, а також сприяти інтегрованому та комплексному управлінню ризиками.
6. Наглядний орган повинен переконатися, що банки мають належні та ефективні інформаційні системи з метою:
 - a) здійснення моніторингу операційних ризиків;
 - b) збору та аналізу даних щодо операційних ризиків;
 - c) сприяння створенню належної процедури повідомлення Ради, Правління та працівників підрозділів банку, які здійснюють активне управління операційними ризиками
7. Наглядний орган повинен вимагати від банків розробки належних механізмів повідомлення наглядовому органу про події, які можуть впливати на операційні банків у їхніх юрисдикціях.
8. Наглядний орган повинен переконатися, що банки мають належні методи та процедури оцінки, управління та нагляду за операціями, для виконання яких були залучені треті особи. Програма управління ризиками, пов'язаними з делегуванням певних функцій третім особам, повинна включати:
 - a) проведення належної перевірки під час вибору постачальників послуг;

- b) укладання чітко структурованих угод про делегування функцій;
- c) здійснення управління та моніторингу ризиків, пов'язаних з угодами про делегування функцій;
- d) забезпечення ефективного контролю;
- e) розробку реалістичних планів на випадок настання непередбачуваних ситуацій.

Політика та процедури вимагають від банків передбачати укладання комплексних контрактів та/або угод про надання послуг, у тому числі чітко розмежовувати сфери відповідальності між зовнішнім постачальником послуг та банком.

Додатковий критерій

1. Наглядний орган повинен регулярно визначати будь-які точки перетину з іншими банками та їхній вплив на операційні ризики або вразливість банку (наприклад, передача виконання банками найважливіших операцій одному й тому ж постачальнику послуг або невиконання зобов'язань зовнішніми постачальниками платіжних та розрахункових послуг).

Принцип 26: Внутрішній контроль та аудит

- Наглядовий орган пересвідчується, що банки мають належні системи внутрішнього контролю з метою створення та підтримання належним чином контрольованого робочого середовища для здійснення діяльності з урахуванням профілю ризиків банку. Такі системи повинні включати чіткі положення щодо передачі повноважень та відповідальності, розмежування функцій, які стосуються прийняття банком зобов'язань, виплати грошових коштів, обліку активів і зобов'язань, узгодження цих процесів, забезпечення схоронності активів банку, а також здійснення належних функцій незалежного⁸⁰ внутрішнього аудиту та забезпечення дотримання вимог (комплаєнс) з метою проведення перевірок дотримання цих положень, чинного законодавства та регуляторних документів.

(Довідкові документи: «Підрозділ внутрішнього аудиту в банках», червень 20012 року; «Доповнення до засад Другої Базельської угоди», липень 2009 року; «Дотримання нормативно-правової відповідності в банках та підрозділ з його забезпечення», квітень 2005 року; та «Засади функціонування систем внутрішнього контролю в банківських установах», вересень 1998 року)

Основні критерії

1. Закони, регуляторні документи або наглядовий орган вимагають від банків наявності належних систем внутрішнього контролю з метою створення добре контрольованого середовища для здійснення його діяльності з урахуванням профілю ризиків банку. Відповідальність за належне функціонування систем контролю має бути покладена на Раду та/або Правління банку. Такі системи мають охоплювати організаційну структуру банку, методи та процедури ведення бухгалтерського обліку, систему стримувань та противаг, а також забезпечувати безпеку активів та інвестицій (у тому числі за допомогою заходів для запобігання, своєчасного виявлення та повідомлення про зловживання, такі як шахрайство, розкрадання коштів, несанкціонована торгівля та недозволений доступ за допомогою комп'ютера). Зокрема, такі системи контролю мають стосуватися:

- а) організаційної структури: визначення обов'язків та сфери відповідальності, у тому числі чіткого надання повноважень (наприклад, чіткі обмеження на видачу кредитів), політики та процедур прийняття рішень, відокремлення важливих підрозділів (наприклад, оперативне управління, платежі, узгодження, управління ризиками, бухгалтерський облік, аудит та контроль за

⁸⁰ Під час оцінки незалежності наглядові органи повинні відповідним чином враховувати системи контролю, розроблені з метою уникнення конфліктів інтересів в оцінці роботи працівників підрозділів з забезпечення нормативно-правової відповідності, контролю та внутрішнього аудиту. Наприклад, розмір оплати праці працівників цих підрозділів має встановлюватися незалежно від видів діяльності, за якими вони здійснюють нагляд.

дотриманням правових норм);

- b) методів та процедур здійснення бухгалтерського обліку: узгодження рахунків, контрольних списків, інформації для керівництва;
- c) системи стримувань та противаг (або принципу подвійного контролю): розподіл обов'язків, перехресна перевірка, подвійний контроль за активами, підпис двох осіб; та
- d) забезпечення безпеки активів та інвестицій: у тому числі здійснення фізичного контролю та контролю за доступом за допомогою комп'ютерів).

2. Наглядовий орган повинен переконатися, що кваліфіковані працівники та ресурси належним чином розподілені між бек-офісом, підрозділами з контролю та підрозділами, які здійснюють оперативне управління структурними одиницями, які займаються видачею кредитів. Наглядовий орган повинен також переконатися, що працівники бек-офісу та підрозділів з питань контролю мають достатній рівень знань та повноважень (а працівники підрозділів з питань контролю, за необхідністю, також - доступ до Ради банку) з метою створення ефективної противаги підрозділам, які здійснюють видачу кредитів.
3. Наглядовий орган повинен переконатися, що банки мають постійно діючий та незалежний підрозділ з забезпечення дотримання вимог⁸¹ законодавства (фінансового моніторингу), який укомплектований відповідною кількістю працівників, і який допомагає Правлінню у здійсненні управління ризиками недотримання законодавства. Наглядовий орган повинен переконатися, що співробітники підрозділу з забезпечення дотримання вимог законодавства мають необхідну освіту, досвід та достатні повноваження в банку для ефективного виконання своїх обов'язків. Наглядовий орган повинен переконатися, що Рада банку здійснює нагляд за роботою підрозділу фінансового моніторингу.
4. Наглядовий орган повинен переконатися, що банки мають незалежний, постійно діючий та ефективний підрозділ внутрішнього аудиту⁸², який

⁸¹ Термін «підрозділ з забезпечення дотримання вимог законодавства» не завжди означає організаційний підрозділ. Працівники, які займаються питаннями забезпечення дотримання вимог законодавства, можуть територіально знаходитися в підрозділах, які здійснюють оперативну діяльність, або у відділеннях банку і підпорядковуватися керівництву оперативних підрозділів або керівнику підрозділу, в якому вони працюють, за умови, що вони також звітують керівнику підрозділу з забезпечення дотримання законодавства, який має бути незалежним від операційних підрозділів.

⁸² Термін «підрозділ внутрішнього аудиту» не обов'язково позначає організаційний підрозділ. У деяких країнах невеликим банкам дозволено застосовувати альтернативний підхід -

виконує такі функції:

- a) перевірка існуючих методів, процедур та систем внутрішнього контролю (у тому числі процедур здійснення управління ризиками, дотримання вимог законодавства та корпоративного управління) з точки зору їхньої ефективності, прийнятності та відповідності діяльності банку;
- b) забезпечення дотримання методів та процедур.

5. Наглядний орган повинен переконатися, що підрозділ внутрішнього аудиту:

- a) володіє достатнім рівнем ресурсів, а також що працівники цього підрозділу мають відповідну освіту та досвід для розуміння та оцінки підрозділів, аудит діяльності яких вони здійснюють;
- b) є достатньо незалежним і підпорядковується безпосередньо Раді банку або аудиторському комітету Ради, і має такий статус у банку, який змушує Правління банку прислуховуватися до його порад і діяти відповідним чином;
- c) вчасно отримує інформацію про значні зміни у стратегії, методах та процедурах управління ризиками банку;
- d) має необмежений доступ до усіх працівників банку і може спілкуватися з ними, а також має необмежений доступ до записів, документів або даних банку та його афілійованих осіб, коли це необхідно для виконання його функцій;
- e) застосовує методологію, яка дозволяє виявляти значні ризику для банку;
- f) розробляє план аудиту на основі власної оцінки ризиків, регулярно переглядає цей план та здійснює розподіл своїх ресурсів відповідним чином;
- g) має повноваження здійснювати перевірку операцій, виконання яких було делеговано третім особам.

систему незалежних перевірок основних внутрішніх систем контролю, які можуть проводитись, наприклад, зовнішніми експертами.

Принцип 27: Фінансова звітність та зовнішній аудит

Наглядовий орган пересвідчується, що банки та банківські групи ведуть належний та достовірний облік, здійснюють підготовку фінансової звітності відповідно до облікової політики та практики, широко прийнятих на міжнародному рівні, та щорічно оприлюднюють інформацію, яка справедливо відображає їхній фінансовий стан і діяльність та містить висновок незалежного зовнішнього аудитора. Наглядовий орган також визначає, чи мають банки та материнські установи банківських груп механізми належного корпоративне управління та контролю за здійсненням функції зовнішнього аудиту.

(Довідкові документи: «Наглядові настанови щодо оцінки практики визначення банками справедливої ціни фінансових інструментів», квітень 2009 року; «Якість зовнішнього аудиту та банківський нагляд», грудень 2008 року; «Відносини між банківським наглядом та зовнішніми аудиторами банків», січень 2002 року.)

Основні критерії

1. Орган нагляду⁸³ покладає на Раду та Правління банків відповідальність за забезпечення підготовки фінансової звітності у відповідності до процесів та практики, які є загальноприйнятою на міжнародному рівні, та на основі систем реєстрації та обліку з метою забезпечення відповідності та надійності даних.
2. Орган нагляду покладає на Раду та Правління банків відповідальність за забезпечення підготовки фінансової звітності, що публікується щорічно, із коментарями зовнішнього аудитора, які є результатом аудиту, проведеного у відповідності до прийнятих на міжнародному рівні стандартів та практики аудиту.
3. Орган нагляду визначає, чи використовує банк практику оцінки, яка відповідає загальноприйнятим міжнародним стандартам обліку. Орган нагляду також визначає, що принципи, структура і процеси оцінки справедливої вартості є об'єктом перевірки та підтвердження, та що банк повинен документувати будь-які суттєві розбіжності між оцінкою вартості, що була використана для цілей фінансової звітності, і тією, що використовується для регуляторних цілей.
4. Чинні закони або регуляторні документи, або орган нагляду мають право встановлювати сферу охоплення аудиту банків та стандарти, яких слід дотримуватись при проведенні таких аудиторських перевірок. Це вимагає

⁸³ У основному критерії орган нагляду не обов'язково є органом банківського нагляду. Відповідальність за забезпечення підготовки фінансової звітності у відповідності до бухгалтерських процесів та практики може також бути покладена на орган нагляду за ринками та цінними паперами.

використання підходу на основі ризиків та значимості при плануванні та здійсненні зовнішнього аудиту.

5. Наглядові настанови або місцеві стандарти аудиту визначають, що аудит поширюється на такі сфери як кредитний портфель, резерв на покриття можливих втрат за кредитами, непрацюючі активи, оцінка вартості активів, торгівля та інші операції з цінними паперами, деривативи, сек'юритизація активів, консолідація позабалансових суб'єктів або інші дії з ними та адекватність внутрішнього контролю за фінансовою звітністю.
6. Орган нагляду має право відхилити або відмінити призначення зовнішнього аудитора, якщо він вважає його таким, що не має належних знань або незалежності, або таким, на якого не поширюються встановлені професійні стандарти або який їх не дотримується.
7. Орган нагляду визначає, що банки повинні час від часу здійснювати ротацію своїх зовнішніх аудиторів (фірму або осіб у фірмі).
8. Орган нагляду періодично проводить зустрічі з компаніями, що надають послуги зовнішнього аудиту, для обговорення питань щодо діяльності банку, які становлять спільний інтерес.
9. Орган нагляду вимагає від зовнішнього аудитора звітувати, безпосередньо або через банк, органу нагляду про важливі питання, наприклад, недотримання критеріїв ліцензування або порушення банківського чи іншого законодавства, суттєві недоліки та слабкості контролю за процесами фінансової звітності у банку або інші питання, які, на його думку, є важливим з точки зору органу нагляду. Закони або регуляторні положення визначають, що аудитори, які подають такі звіти, не можуть бути притягнутими до відповідальності за порушення умов конфіденційності.

Додатковий критерій

1. Орган нагляду у разі необхідності має право отримати доступ до робочих матеріалів зовнішнього аудитора.

Принцип 28: Розкриття інформації та прозорість

Наглядний орган пересвідчується, що банки та банківські групи регулярно оприлюднюють інформацію на консолідованій і, де прийнятно, індивідуальній основі, та що така інформація є легкодоступною та справедливо відображає їхній фінансовий стан, діяльність, вразливість до ризиків, стратегії управління ризиками, політику і процедури корпоративного управління.

(Довідкові документи: «Вимоги Підвалини III щодо розкриття інформації щодо оплати праці», липень 2011; «Базель II: Міжнародна конвергенція розрахунку обсягу капіталу та вимог до капіталу», червень 2006 року; Підвищення прозорості банків, вересень 1998.)

Основні критерії

1. Закони, регуляторні норми або орган нагляду вимагають періодичного публічного розкриття⁸⁴ банками інформації на консолідованому, а у відповідних випадках на індивідуальній основі, яка належним чином відображає справжні фінансові умови та результати роботи банку, та дотримання стандартів, які сприяють порівнянності, обґрунтованості, надійності та своєчасності інформації, яка розкривається.
2. Орган нагляду визначає, чи включає інформація, яка розкривається, як кількісні, так і якісні характеристики фінансових результатів роботи банку, його фінансової позиції, стратегії і практики управління ризиками, позицій під ризиком, агрегованих вкладень у пов'язані сторони, трансакцій з пов'язаними сторонами, облікових процесів та загальних даних щодо діяльності, управління, корпоративного управління та оплати праці. Обсяг і зміст інформації, яка надається, та рівень розбивки та деталізації інформації відповідає профілю ризиків та системній важливості банку.
3. Закони, регуляторні норми або наглядовий орган вимагають від банків розкриття усіх вагомих одиниць, що входять до структури групи.
4. Орган нагляду або інша державна установа ефективно переглядає та контролює дотримання стандартів розкриття інформації.
5. Орган нагляду або інші відповідні установи регулярно публікують агреговану інформацію щодо банківської системи, щоб сприяти громадському розумінню банківської системи та реалізувати ринкову

⁸⁴ Для цілей основного критерію у якості вимог щодо розкриття інформації замість або на додачу до директив, виданих органом нагляду, можуть бути використані вимоги, передбачені відповідними правилами бухгалтерського обліку, правилами допуску цінних паперів на біржу або подібними правилами.

дисципліну. Така інформація включає агреговані дані щодо балансових показників та статистичних параметрів, які відображають принципові аспекти банківської діяльності (структура балансу, нормативи капіталу та структура ризику).

Додатковий критерій

1. Уведення вимоги щодо розкриття сприяє розкриттю інформації, яка допомагає зрозуміти потенційні ризики, на які наражається банк протягом звітного фінансового періоду, наприклад, дані щодо середніх позицій під ризиком та обороту під час звітного періоду.

Принцип 29: Зловживання фінансовими послугами

Наглядний орган визначає, чи мають банки належну політику та процедури, включаючи чіткі правила належної перевірки клієнтів, з метою сприяння дотриманню високих етичних та професійних стандартів у фінансовому секторі і запобігання навмисному чи ненавмисному використанню банку для здійснення злочинної діяльності.⁸⁵

(Довідкові документи: *Рекомендації FATF*, лютий 2012; *Консолідоване управління ризиком недостатньої обізнаності щодо клієнта*, жовтень 2004; *Належна перевірка клієнтів для банків*, жовтень 2001.)

Основні критерії

1. Закони або регуляторні положення визначають обов'язки, сферу відповідальності та повноважень, пов'язані з наглядом за внутрішнім контролем та виконанням банком відповідного законодавства та регуляторних норм щодо злочинної діяльності.
2. Надглядний орган повинен переконатися, що банки мають адекватну політику та процеси, які сприяють дотриманню високих етичних та професійних стандартів і запобігають навмисному чи ненавмисному використанню банку у злочинних цілях. Це включає запобігання та виявлення злочинної діяльності, а також повідомлення відповідних установ про підозрілі операції.
3. Крім повідомлення підрозділу фінансової розвідки або іншої визначеної установи, банки подають звіт про підозрілу діяльність та випадки шахрайства до установи банківського нагляду, якщо ця діяльність/випадки є суттєвими з точки зору безпеки, надійності або репутації банку.⁸⁶

⁸⁵ Комітету відомо, що у окремих юрисдикціях основна відповідальність за оцінку дотримання банками норм законодавства та регуляторних норм щодо злочинної діяльності (такої як шахрайство, відмивання грошей та фінансування тероризму) може бути покладена на інші установи, такі як підрозділи фінансової розвідки, а не на органи банківського нагляду. Саме тому у контексті цього Принципу, термін "орган нагляду" може поширюватись і на такі інші установи, зокрема у Основних критеріях 7, 8 та 10. У таких юрисдикціях орган банківського нагляду співпрацює з такими установами для досягнення дотримання ними критеріїв, згаданих у цьому Принципі.

⁸⁶ У відповідності до міжнародних стандартів банки повинні повідомляти про підозрілі дії, які можуть бути потенційними випадками відмивання грошей та фінансування тероризму, відповідний національний центр, який створений як незалежна державна установа або є підрозділом існуючої установи або установ, що виконують функцію органу фінансової розвідки.

4. Якщо органу нагляду стає відомо про будь-які додаткові підозрілі трансакції, він інформує підрозділ фінансової розвідки та, якщо необхідно, інші визначені установи про такі трансакції. Крім того, орган нагляду прямо чи опосередковано обмінюється інформацією щодо підозрілих дій або фактичних злочинів з відповідними установами.
5. Орган нагляду визначає, що банки визначає належним чином задокументовані процеси та процедури щодо належної перевірки клієнтів та повідомляє про них усіх відповідальних працівників. Орган нагляду також визначає, що такі процеси і процедури є інтегрованими у загальну систему управління ризиками банку, а також, що постійно вживаються кроки для визначення, оцінки, моніторингу, управління та зменшення ризиків відмивання грошей та фінансування тероризму, які можуть створювати клієнти, країни та регіони, а також продукти, послуги, трансакції та канали постачання. На рівні групи програма з управління належною перевіркою клієнтів повинна включати такі основні елементи:
 - a) політика прийнятності клієнтів, яка визначає ділові відносини, які є неприйнятними для банку з огляду на визначені ризики;
 - b) постійну програму ідентифікації, перевірки даних та належної перевірки клієнтів; це включає перевірку інформації про кінцевих власників (бенефіціарів), розуміння цілей і характеру ділових відносин та перегляд звітності на основі ризиків, щоб переконатись, що дані нові та відповідають дійсності;
 - c) процедури і процеси моніторингу та визнання незвичних або потенційно підозрілих трансакцій;
 - d) підвищені вимоги щодо перевірки потенційних клієнтів з високим рівнем ризику (наприклад, рішення щодо вступу у ділові відносини з такими особами або підтримки таких відносин, якщо вони стають високоризиковими, приймається Правлінням банку);
 - e) підвищені вимоги щодо перевірки публічних осіб (наприклад, крім іншого рішення щодо вступу у ділові відносини з такими особами приймається Правлінням банку);
 - f) чіткі правила щодо того, які документи щодо належної перевірки клієнтів та індивідуальних трансакцій повинні зберігатись та протягом якого періоду. Період зберігання таких документів щонайменше п'ять років.
6. Орган нагляду визначає, що банк має крім звичайної належної перевірки

спеціальні процедури та процеси щодо кореспондентських банків. До таких процесів та процедур належать:

- a) збір достатньої інформації про їхні банки респонденти з метою повного розуміння характеру їхньої діяльності та клієнтської бази, а також щодо того, як за ними здійснюється нагляд;
 - b) невстановлення або неперодовження кореспондентських відносин з банками, які не мають належних систем контролю проти злочинних дій або за якими не здійснюється ефективний нагляд з боку відповідних установ, або з тими банками, які вважаються банками-оболонками (фіктивними банками).
7. Орган нагляду визначає, чи банки мають належні системи контролю та запобігання, ідентифікації та повідомлення про потенційні зловживання фінансовими послугами, в тому числі відмивання грошей та фінансування тероризму.
8. Орган нагляду має відповідні повноваження, щоб вживати заходів по відношенню до банків, які не дотримуються своїх зобов'язань щодо виконання відповідних законів та регуляторних норм, які стосуються злочинної діяльності.
9. Наглядовий орган визначає, що банки мають:
- a) вимоги до внутрішнього аудиту та/або зовнішніх експертів⁸⁷ щодо незалежної оцінки відповідних процедур, процесів та засобів управління ризиками. Орган нагляду має доступ до їхніх звітів;
 - b) встановлені процедури та процеси призначення працівника, відповідального за фінансовий моніторинг, на рівні керівництва банку; а також призначення відповідного визначеного працівника, якому буде повідомлятися про потенційні зловживання фінансовими послугами банку (включаючи підозрілі трансакції);
 - c) належні процеси та процедури відбору, які гарантують дотримання високих етичних та професійних стандартів при прийнятті на роботу; або при встановленні агентських відносин чи делегуванні функцій;
 - d) постійні навчальні програми для їхніх працівників, включаючи

⁸⁷ Це можуть бути зовнішні аудитори або інші кваліфіковані особи, які отримали відповідне доручення і є об'єктом відповідних обмежень щодо конфіденційності.

навчання щодо належної перевірки клієнтів та методів моніторингу і виявлення злочинної і підозрілої діяльності.

10. Орган нагляду визначає, що банк має чіткі процедури та процеси (і дотримується їх) для працівників щодо повідомлення про будь-які проблеми, пов'язані зі зловживанням фінансовими послугами, або місцевому менеджеру, або відповідному визначеному працівнику, або обом. Орган нагляду також визначає, що має і використовує належні системи управління інформацією з метою забезпечення Ради, Правління та відповідальних працівників своєчасною та відповідною інформацією про такі дії.
11. Законодавство визначає, що працівники банку, які з найкращих міркувань повідомляють про підозрілі дії на внутрішньому рівні або безпосередньо відповідальній установі не можуть бути притягнуті за це до відповідальності.
12. Орган нагляду прямо або опосередковано співпрацює з відповідними національними та іноземними наглядовими установами фінансового сектору та обмінюється з ними інформацією, що пов'язана з підозрілою або фактичною злочинною діяльністю у випадках, коли така інформація потрібна для наглядових цілей.
13. Крім випадків, коли ця функція виконується іншою установою, орган нагляду повинен мати достатньо внутрішніх ресурсів з спеціальними знаннями для вирішення питань з злочинними діями. У цьому випадку орган нагляду регулярно інформує банки про ризики відмивання грошей та фінансування тероризму.

**Порівняння версії після перегляду та версії 2006 року
Основних принципів**

Структура після перегляду	Структура 2006 року
Наглядові повноваження, обов'язки та функції	
ОП 1: Обов'язки, цілі та повноваження	ОП 1: Цілі, незалежність, повноваження, прозорість та співпраця
ОП 2: Незалежність, підзвітність, ресурси та правовий захист органів нагляду	
ОП 3: Співпраця та спільна робота	
ОП 4: Дозволені види діяльності	ОП 2: Дозволені види діяльності
ОП 5: Критерії ліцензування	ОП 3: Критерії ліцензування
ОП 6: Передача істотної власності	ОП 4: Передача істотної власності
ОП 7: Крупні придбання (поглинання)	ОП 5: Крупні придбання (поглинання)
ОП 8: Наглядовий підхід	ОП 19: Наглядовий підхід
ОП 9: Методи та інструменти нагляду	ОП 20: Методи нагляду
ОП 10: Наглядова звітність	ОП 21: Наглядова звітність
ОП 11: Повноваження органу нагляду щодо застосування санкцій та заходів впливу	ОП 23: Повноваження органу нагляду щодо застосування коригувальних заходів та заходів впливу
ОП 12: Консолідований нагляд	ОП 24: Консолідований нагляд
ОП 13: Відносини між органами нагляду країни походження та країни перебування	ОП 25: Відносини між органами нагляду країни походження та країни перебування
Пруденційні нормативи та вимоги	
ОП 14: Корпоративне управління	
ОП 15: Процес управління ризиками	ОП 7: Процес управління ризиками

ОП 16: Адекватність капіталу	ОП 6: Адекватність капіталу
ОП 17: Кредитний ризик	ОП 8: Кредитний ризик
ОП 18: Проблемні активи, відрахування та резерви	ОП 9: Проблемні активи, відрахування та резерви
ОП 19: Ризик концентрації та ліміти за операціями, що ставлять під ризик велику частку капіталу	ОП 10: Ліміти за операціями, що ставлять під ризик велику частку капіталу
ОП 20: Операції з пов'язаними сторонами	ОП 11: Ризики, що стосуються пов'язаних сторін
ОП 21: Ризик країни та ризик обмеження переказу коштів	ОП 12: Ризик країни та ризик обмеження переказу коштів
ОП 22: Ринковий ризик	ОП 13: Ринковий ризик
ОП 23: Ризик зміни відсоткових ставок у банківському портфелі	ОП 16: Ризик зміни відсоткових ставок у банківському портфелі
ОП 24: Ризик ліквідності	ОП 14: Ризик ліквідності
ОП 25: Операційний ризик	ОП 15: Операційний ризик
ОП 26: Внутрішній контроль та аудит	ОП 17: Внутрішній контроль та аудит
ОП 27: Фінансова звітність та зовнішній аудит	ОП 22: Бухгалтерський облік та розкриття інформації
ОП 28: Розкриття інформації та прозорість	
ОП 29: Зловживання фінансовими послугами	ОП 18: Зловживання фінансовими послугами

Структура та вказівки щодо оформлення звіту про оцінку, підготовані Міжнародним валютним фондом та Світовим банком

1. Цей додаток містить настанови та форма, рекомендований МВФ та Світовим банком для презентації та оформлення оцінювачами звітів про оцінку дотримання Основних принципів Базельського комітету в рамках Програми оцінки фінансового сектору (FSAP)⁸⁸, а також незалежних оцінок. Самооцінки⁸⁹, здійснені державними органами країни до проведення оцінок МВФ та Світовим банком, є основним елементом процесу, і також повинні дотримуватись цих вказівок та форми.

2. Звіт про оцінку дотримання Основних принципів має складатись із семи частин: (1) загальна частина, в якій викладена базова інформація та інформація про застосовувану методологію; (2) огляд інституційної бази та ринкової інфраструктури країни; (3) огляд передумов ефективного банківського нагляду; (4) деталізовані оцінки відповідно до кожного Принципу; (5) таблиця дотримання принципів, в якій міститься резюме результатів оцінки; (6) рекомендований план дій; та (7) відповідь наглядового органу. Нижче викладено короткий опис кожної з сімох частин.

2.1. Загальна частина, в якій викладено базову інформацію про проведену оцінку, тобто контекст, в якому здійснюється оцінка, а також про застосовану методологію. В цій частині повинно:

а) вказуватись, що обрана сфера проведення оцінки була узгоджена наглядовими органами, повідомляючи, зокрема, чи наглядові органи погодились на проведення оцінки та встановлення ступеня відповідності на основі тільки основних критеріїв чи проведення оцінки та встановлення ступеня відповідності на основі додаткових критеріїв також. В разі проведення оцінки, на основі ризиків/орієнтованої на ризики, в цьому розділі також має вказуватись принципи, які були оцінені повторно та причини цієї повторної оцінки. В цьому розділі також мають вказуватись імена оцінювачів та їхня приналежність до установ.

⁸⁸ Ці настанови та форма рекомендується застосовувати також і для звітів, орієнтованих на ризики або на основі ризиків щодо Дотримання стандартів та кодексів (ROSC). Оцінки, орієнтовані на ризик або на основі ризиків, охоплюють не всі основні принципи, а тільки деякі з них, обрані на основі попередніх оцінок дотримання норм та оцінці відповідних ризиків та слабкостей в кожній країні. Дивіться спеціальні вказівки щодо оформлення Детальних звітів про оцінку (DAR) та звітів про Дотримання стандартів та кодексів (ROSC), здійснених на основі ризиків: <http://www.imf.org/external/pp/longres.aspx?id=4684>.

⁸⁹ Така самооцінка має бути надана оцінювачам дуже завчасно, особливо з огляду на можливу потребу в перекладі, разом з супровідним законодавством та регуляторними документами.

- b) Вказати джерела, використані для оцінки, такі як будь-які результати самооцінки, опитувальники, заповнені наглядовими органами, відповідні закони, регуляторні документи та правила, інша документація, наприклад звіти, результати досліджень, публічні заяви, веб-сайти, неопубліковані рекомендації, директиви, наглядові звіти та оцінки.
- c) Вказувати органи влади, які виступали стороною під час проведення оцінки, а також, в узагальненій формі, керівників вищої ланки⁹⁰, з якими проводились бесіди; зустрічі з іншими національними наглядовими органами, представниками приватного сектору, інших відповідних урядових установ або галузевих асоціацій (таких як, асоціації банкірів, аудиторів та бухгалтерів).
- d) Вказати фактори, які перешкождали або спрощували процес оцінки. Зокрема, необхідно вказати прогалини в інформації (такі як брак доступу до наглядових документів або перекладів документів), а також те, в якій мірі ці прогалини вплинули на оцінку.⁹¹

2.2. Огляд інституційної бази та ринкової інфраструктури країни. В цьому розділі має міститись огляд наглядового середовища фінансового сектору, разом з коротким описом інституційної на законодавчій бази, зокрема повноваження та наглядові функції різних органів нагляду, наявність нерегламентованих фінансових посередників, а також роль саморегульованих організацій. Крім того, в ньому необхідно надати загальний опис структури фінансових ринків та банківського сектору зокрема, вказавши кількість банків, співвідношення сукупних активів та ВВП, загальний огляд банківської стабільності, адекватності капіталу, левериджу, якості активів, ліквідності, прибутковості та профілю ризику сектору, а також інформацію про структуру власності, тобто іноземна чи національна, державна чи приватна, наявність конгломератів чи нерегульованих афілійованих осіб тощо.

2.3. Огляд передумов ефективного банківського нагляду. В цьому розділі мають бути викладені передумови ефективного банківського нагляду, згідно з їхнім визначенням в Основних принципах банківського нагляду Базельського комітету. Досвід продемонстрував, що прогалини в застосуванні цих передумов, можуть серйозно нашкодити якості та ефективності банківського нагляду. Оцінювачі повинні намагатись надати фактичний огляд передумов, щоб користувачі звіту могли чітко зрозуміти середовище, в якому функціонує банківська система та принципи нагляду. Це надасть можливість краще

⁹⁰ Зазвичай, імена не вказуються з метою захисту окремих осіб та сприяння об'єктивності.

⁹¹ Якщо недостатність інформації негативно впливає на якість та глибину оцінки конкретного Принципу, оцінювачі мають зазначити це в розділі «коментарі» форми оцінки, а також задокументувати наявні перешкоди, зокрема у випадках, коли доступ до детальної інформації є критично важливим для оцінки дотримання принципів. На такі питання слід звертати увагу керівників місії і, за необхідності, співробітників штаб-квартири для отримання рекомендацій.

інтерпретувати оцінку, а також ступені відповідності окремим Принципам. Як правило, огляд повинен складатись не більше ніж з одного-двох абзаців для кожного типу передумов, та повинен мати заголовки, вказані нижче.

Блок 1: Робота з «передумовами» в процесі оцінки

Оцінювачі основних принципів, розроблених Базельським комітетом, не повинні намагатися оцінювати передумови самостійно, оскільки такі оцінки вийдуть за рамки оцінок окремих стандартів. Оцінювачі повинні, за можливості, покладатися на офіційні документи МВФ та Світового банку і намагатися забезпечити узгодженість коротких описів та коментарів.

Де це є доцільним, оцінювачі повинні намагатися враховувати у своєму аналізі зв'язок між цими факторами та ефективністю банківського нагляду. Як вказано у наступному розділі, в оцінці дотримання окремих основних принципів має бути чітко визначено можливий значний вплив передумов, які вважаються недостатньо ефективними. У випадках коли недоліки передумов суттєво впливають на ефективність банківського нагляду, вони можуть вплинути на оцінку відповідних основних принципів. Будь-які пропозиції стосовно усунення недоліків передумов не відносяться до рекомендацій щодо оцінки, і можуть бути включеними до загальних рекомендацій щодо вдосконалення Програми оцінки фінансового сектора в рамках виконання цієї Програми.

- a) *належна та збалансована макроекономічна політика*: Огляд має стосуватися тих аспектів, які можуть вплинути на структуру та функціонування банківської системи, і не повинен являти собою висновок щодо відповідності заходів політики в цих сферах. В ньому можуть міститися посилання на аналіз та рекомендації, викладені в документах МВФ та Світового банку, наприклад, посилання на звіти щодо Статті IV та інші звіти, які мають відношення до програм МВФ та Світового банку.
- b) *належним чином сформовані засади розробки політики забезпечення стабільності фінансового сектора*: В огляді має бути визначена наявність або відсутність чітких засад здійснення макропруденційного нагляду та розробки політики забезпечення фінансової стабільності. В ньому також мають бути враховані такі аспекти: чітко сформульовані завдання та повноваження відповідних органів, механізми ефективної співпраці та координації роботи різних органів, повідомлення результатів макропруденційного аналізу, ризиків, політики та висновків, зроблених на їхній основі. За наявності, оцінювачі можуть використовувати незалежні оцінки відповідності та ефективності засад.
- c) *належним чином розроблена державна інфраструктура* У фактичному

огляді державної інфраструктури увага має також приділятися питанням, які є важливими для банківської системи, і які, коли це є необхідним, розробляються спільно групою оцінювачів або територіальними відділами МВФ та Світового банку. Ця частина перегляду передумов може охоплювати такі питання, як наявність або відсутність належної кредитної культури, права, що регулює ділові відносини, у тому числі закону, що регулює діяльність суб'єктів господарювання, закону про банкрутство, договірного права, закону про захист прав споживачів та приватної власності, виконання яких неухильно забезпечується, і якими створюється механізм для справедливого вирішення суперечок; забезпеченість висококваліфікованими та надійними бухгалтерами, аудиторами та юристами; ефективна та надійна судова система; належні положення, якими регулюється діяльність фінансового сектора; ефективні платіжні і клірингові системи, а також системи розрахунків.

- d) *чіткі засади здійснення управління кризою, санації та ліквідації*: В огляді також має йти мова про наявність або відсутність належних інституційних засад здійснення управління в кризових ситуаціях та проведення ліквідації банку, а також чіткого визначення завдань та обов'язків задіяних органів. Ефективність таких засад може бути підтверджено за допомогою фактичного досвіду управління та вирішення кризових ситуацій, а також за допомогою результатів симуляції кризових ситуацій, які проводилися в певній країні. За наявності, оцінювачі можуть використовувати незалежні оцінки відповідності та ефективності засад.
- e) *належний рівень системного захисту (або державна система забезпечення стабільного функціонування фінансової системи)*: Огляд систем забезпечення стабільного функціонування фінансової системи або системного захисту може, наприклад, включати такі аспекти: аналіз роботи різних задіяних органів, таких як органи банківського нагляду, гарантування депозитів та центральний банк. Після цього, має здійснюватися перевірка наявності чітко окресленого процесу для роботи над кризовими ситуаціями, такими як ліквідація збанкрутілої фінансової установи. Таку перевірку потрібно поєднувати з описом координації функцій різних залучених до цього процесу установ. Крім того, у зв'язку з використанням державних коштів (включно з коштами центрального банку) має проводитися перевірка наявності достатніх заходів для мінімізації морального ризику. Також потрібно описувати механізми, які забезпечують задоволення потреб банку в короткостроковій ліквідності переважно через міжбанківський ринок, але також з інших джерел.
- f) *ефективна ринкова дисципліна*: Огляд ринкової дисципліни може, наприклад, охоплювати такі питання як наявність правил щодо корпоративного управління, прозорості та розкриття засвідченої аудитором фінансової інформації, належної структури захоплення при призначенні та звільненні керівників і членів Ради, а також захист прав акціонерів,

адекватність доступу до ринкової інформації та інформації щодо клієнтів, розкриття впливу ринку на банки, інструменти для забезпечення дотримання дисципліни на ринку, такі як мобільність депозитів та інших активів у банках, адекватна періодичність відображення відсоткової ставки та інших котирувальних цін, ефективні засади для злиттів, поглинання, придбання частки в капіталі, доступу іноземних установ на ринок, поглинання з залученням іноземного фінансування.

2.4. Детальна оцінка кожного принципу окремо з «описом» системи стосовно кожного критерію в рамках Принципу, «оцінка» та «коментарі».

а) **Форма для детальної оцінки** має таку структуру:

Таблиця 1: Детальна оцінка форми звіту за результатами оцінки

Принцип (x) (повторення формулювання тексту Принципу)	
Основні критерії	
Опис і висновки стосовно ЕС 1	
Опис і висновки стосовно ЕС 2	
Опис і висновки стосовно ЕС 'п'	
Додаткові критерії (лише коли органи нагляду виявляють бажання, щоб їх оцінювали також і за цими критеріями)	
Опис і висновки стосовно АС 1	
Опис і висновки стосовно АС 'п'	
Оцінка дотримання Принципу (x)	Дотримано/ в основному дотримано / недостатньо дотримано /не дотримано/не
Коментарі	

б) **Розділ “Опис висновків”**

повинен надавати інформацію про практику, виявлену в країні, що оцінюється. В ньому повинні зазначитися та підсумовуватися основні елементи відповідних законів та регуляторних положень. Це має здійснюватися у спосіб, що дозволяє легко знайти відповідний закон чи регуляторне положення, наприклад за посиланням на URL, офіційні газети та подібні джерела. Тому, якщо можливо та прийнятно, опис повинен мати таку структуру: (1) банківські закони та підтримуючі регуляторні положення; (2) пруденційні регуляторні положення, включаючи

пруденційні звіти та розкриття інформації для загалу; (3) наглядові інструменти; (4) інституційна спроможність наглядового органу; та (5) докази впровадження та/або застосування примусових заходів впливу, або їхня відсутність.

Блок 2: Докази впровадження

Докази впровадження та/або застосування примусових заходів повинні бути суттєвими - без ефективного застосування покладених на наглядовий орган повноважень та впровадження правил і регуляторних положень, навіть добре побудована наглядова система буде неефективною. Наглядові органи повинні надавати приклади впровадження на практиці, які підлягають аналізу оцінювачами і мають згадуватися у звіті.⁹²

- с) **Розділ “оцінка”** повинен містити лише одну графу, де вказується чи в системі “дотримано”, “в основному дотримано”, “недостатньо дотримано”, “не дотримано” вимог або вимоги “не застосовуються”, як передбачає «Частина IV: Методологія оцінки» Основних принципів.
- За виключенням випадків, коли юрисдикція чітко обирає інший варіант, відповідність Основним принципам буде оцінюватись та встановлюватись лише за основними критеріями.
 - Юрисдикція може добровільно обрати також оцінку на основі додаткових критеріїв, щоб визначити сфери, у яких вона може вдосконалити регулювання і нагляд, та скористатись коментарями оцінювачів щодо того, як цього можна досягнути. Однак, відповідність Основним принципам буде оцінюватись лише за основними критеріями.
 - Як альтернатива, для юрисдикцій, які прагнуть досягати найбільш ефективної наглядової практики, існує варіант, за якого країна може добровільно обрати оцінку та встановлення ступеня відповідності за додатковими критеріями (на додачу до основних критеріїв).

Блок 3: Принцип пропорційності

Основні критерії визначають мінімальні базові вимоги для надійної наглядової практики і є універсальними для всіх країн. Оцінка країни відповідно до

⁹² Наприклад: скільки разів за минулі роки наглядові органи застосовувати коригувальні заходи? Як часто проводилися виїзні перевірки банків? Скільки заяв на отримання ліцензії було отримано, і скільки з них було задоволено/відхилено? Чи готували інспектори звіти про якість активів, та яким чином доводилися висновки до відома керівників банку вищої ланки та керівників банківського нагляду?

основних критеріїв повинна, проте, враховувати, що її наглядова практика має узгоджуватись з профілем ризику та системною важливістю банків, за якими здійснюється нагляд. Іншими словами, оцінка має враховувати контекст, в якому застосовується наглядова практика. Як і у випадку з основними критеріями, будь-яка оцінка відповідно до додаткових критеріїв має враховувати принцип пропорційності. Цей принцип має поширюватися на оцінку всіх критеріїв навіть якщо він не завжди чітко вказаний у критеріях. Наприклад, юрисдикції з великою кількістю системно важливих банків або банків, які є частиною змішаних конгломератів зі складною структурою, природно матимуть більші перешкоди одержанню оцінки «дотримано» порівняно з рештою юрисдикцій, які мають лише маленькі банки або банки з простою структурою, які переважно займаються залученням депозитів та наданням кредитів.

- d) **Розділ “коментарі” має використовуватися для пояснення, чому було присвоєно певну оцінку.** Обґрунтування може мати таку структуру: (i) якість законів і регуляторних положень, а також їх впровадження; (ii) якість наглядових інструментів, наприклад, форм звітності, системи раннього попередження та посібників з проведення перевірок; (iii) якість практичного впровадження; (iv) якість інституційної спроможності наглядового органу; (v) практика впровадження.

В цьому розділі має бути зазначено коли і чому не можливо адекватно оцінити дотримання окремих критеріїв, наприклад коли певну інформацію не було надано, або коли ключові особи були недоступними для обговорення важливих питань. Прохання надати інформацію або організувати зустріч повинні бути задокументовані в розділі «коментарі» для чіткого відображення намірів оцінювача адекватно оцінити Принцип.

- При присвоєнні оцінки нижчої ніж «дотримано» цей розділ потрібно використовувати, щоб наголосити на суттєвості виявлених недоліків та окреслити заходи, необхідні для забезпечення повного дотримання або вищого рівня дотримання. Це також має входити до таблиці «рекомендовані дії» (див. нижче).
- «Коментарі» повинні пояснювати випадки, в яких, незалежно від існування законів, регуляторних положень та політики, недоліки впровадження призвели до отримання за окремим принципом оцінки нижчої ніж «дотримано». І навпаки, в цьому розділі має наводитися пояснення, якщо було присвоєно оцінку «дотримано», але країна демонструвала докази дотримання через різні механізми.
- Оцінювачі можуть також відзначати в «коментарях», якщо було виявлено виключно вдалу практику або правила стосовно певних сфер, які можуть слугувати прикладом та найкращою практикою для інших країн.
- Процес оцінювання та присвоєна оцінка повинні спиратися виключно

на регуляторні положення та наглядову практику, які застосовуються в момент оцінювання, і не повинні відображати заплановані ініціативи, спрямовані на внесення змін в існуючі регуляторні положення і практику або затвердження нових. Однак, стосовно таких ініціатив можна робити схвальні коментарі в цьому розділі. Це застосовуватиметься до випадків, коли заходи, які призведуть до вищої оцінки дотримання принципів, вже у процесі але ще не були здійснені або впроваджені. Нещодавні законодавчі, регуляторні або наглядові ініціативи, впровадження яких не було підтверджено, слід також зазначати в цьому розділі.

- Коли зв'язки між окремими Принципами є очевидними, або між передумовами та Принципами, цей розділ слід використовувати для застереження читача, що хоча регуляторні положення і практики щодо Принципу (x) видаються відповідними, оцінку «дотримано» присвоїти неможна у зв'язку з суттєвими недоліками впровадження Принципу (y) або передумови (z).⁹³ Усвідомлюючи можливість наявності спільних недоліків, які можуть стосуватися і суттєво впливати на оцінку більш ніж одного принципу, оцінювачі повинні максимально уникати подвійного врахування. Якщо недоліки, виявлені в пов'язаних Принципах або передумовах, не є достатньо суттєвими, щоб гарантувати зниження оцінки, їх все ж потрібно зазначити в цьому розділі.
- За кожним Принципом має присвоюватися оцінка незалежно від рівня розвитку країни. Якщо певні критерії не застосовуються у зв'язку з розміром, характером операцій та особливостями структури банківської системи країни, оцінка за Принципом повинна присвоюватися на основі рівня дотримання лише тих критеріїв, які можуть бути застосовані. Це має чітко описуватися у цьому розділі, щоб забезпечити можливість перегляду оцінки у майбутньому при зміні ситуації. Це ж стосується присвоєної за Принципом оцінки «не застосовується».

⁹³ Наприклад, регулювання адекватності капіталу і нагляд за її дотриманням може видаватися відповідним, але виявлення суттєвих недоліків в іншому принципі, такому як формування резервів, буде означати імовірну переоцінку капіталу і ненадійність коефіцієнтів.

Блок 4: Доповідь про дотримання стандартів і кодексів (РОСК)

Форма презентації результатів оцінки у «Доповіді про дотримання стандартів і кодексів (РОСК)» відрізняється від презентації результатів у «Детальній оцінці», яка описана вище. Розділ 4 детальної оцінки потрібно замінити розділом під назвою «основні висновки». В цьому розділі має подаватися підсумок ключових висновків детальної оцінки, а нижченаведена класифікація може слугувати корисним орієнтиром: обов'язки, цілі, повноваження, незалежність, підзвітність та співпраця (ОП 1-3); власність, ліцензування і структура (ОП 4-7); методи поточного банківського нагляду (ОП 8-10); повноваження наглядових органів щодо застосування коригувальних заходів та санкцій (ОП 11); консолідований і транскордонний банківський нагляд (ОП 12-13); корпоративне управління (ОП 14); пруденційні вимоги, регуляторні засади, облік і розкриття інформації (ОП 15-29).

2.5. Таблиця дотримання принципів з підсумком результатів оцінки за кожним окремим принципом

Є два варіанти цієї таблиці: той, що не містить чіткої шкали оцінок має використовуватися для РОСК⁹⁴, версія зі шкалою оцінок застосовується лише для Детальної оцінки. Ця таблиця повинна відображати чітко визначений ступінь дотримання, надаючи короткий опис основних сильних сторін і, особливо, слабких сторін за кожним принципом. Форма має виглядати так:

Таблиця 2: Висновок щодо дотримання вимог Основних базельських принципів - Детальний звіт за результатами оцінки

Основні принципи	Бал	Коментарі
1. Обов'язки, цілі та повноваження		
2. Незалежність, підзвітність, ресурси та правовий захист органів нагляду		
3. Співпраця та спільна робота		
4. Дозволені види діяльності		
5. Критерії ліцензування		
6. Передача істотної власності		

⁹⁴ Доповідь про дотримання стандартів і кодексів (ROSC) не містить балів у таблиці, оскільки бали не дають повного розуміння без опису та детальних коментарів (які наводяться лише в Детальному звіті про оцінку (DAR)).

7. Крупні придбання (поглинання)		
8. Наглядовий підхід		
9. Методи та інструменти нагляду		
10. Наглядова звітність		
11. Повноваження органу нагляду щодо застосування санкцій та заходів щодо виправлення недоліків		
12. Консолідований нагляд		
13. Відносини між органами нагляду країни походження та країни перебування		
14 Корпоративне управління		
15. Процес управління ризиками		
16. Адекватність капіталу		
17. Кредитний ризик		
18. Проблемні активи, відрахування та резерви		
19. Ризик концентрації та ліміти за операціями, що ставлять під ризик велику частку капіталу		
20. Операції з пов'язаними сторонами		
21. Ризик країни та ризик обмеження переказу коштів		
22. Ринковий ризик		
23. Ризик зміни відсоткових ставок у банківському портфелі		
24. Ризик ліквідності		
25. Операційний ризик		
26. Внутрішній контроль та аудит		

27. Фінансова звітність та зовнішній аудит		
28. Розкриття інформації та прозорість		
29. Зловживання фінансовими послугами		

Таблиця 3: Висновок щодо дотримання вимог Основних базельських принципів - ROSC

Основні принципи	Коментарі
1. Обов'язки, цілі та повноваження	
2. Незалежність, підзвітність, ресурси та правовий захист органів нагляду	
3. Співпраця та спільна робота	
4. Дозволені види діяльності	
5. Критерії ліцензування	
6. Передача істотної власності	
7. Крупні придбання (поглинання)	
8. Наглядовий підхід	
9. Методи та інструменти нагляду	
10. Наглядова звітність	
11. Повноваження органу нагляду щодо застосування санкцій та заходів щодо виправлення недоліків	
12. Консолідований нагляд	
13. Відносини між органами нагляду країни походження та країни перебування	
14. Корпоративне управління	
15. Процес управління ризиками	
16. Адекватність капіталу	
17. Кредитний ризик	

18. Проблемні активи, відрахування та резерви	
19. Ризик концентрації та ліміти за операціями, що ставлять під ризик велику частку капіталу	
20. Операції з пов'язаними сторонами	
21. Ризик країни та ризик обмеження	
22. Ринковий ризик	
23. Ризик зміни відсоткових ставок у банківському портфелі	
24. Ризик ліквідності	
25. Операційний ризик	
26. Внутрішній контроль та аудит	
27. Фінансова звітність та зовнішній аудит	
28. Розкриття інформації та прозорість	
29. Зловживання фінансовими послугами	

2.6. Таблиця «Рекомендовані дії» з рекомендаціями стосовно кожного принципу окремо, яких дій та заходів слід вжити для покращення регулятивних та наглядових засад і практики.

- a) В цьому розділі повинен зазначатися перелік рекомендованих кроків для покращення дотримання вимог та загальної ефективності наглядових засад. У кожному випадку виявлення недоліків, рекомендації повинні надаватися з урахуванням пріоритетів. Характер рекомендованих дій повинен бути конкретним. Може також надаватися пояснення стосовно того, яким чином рекомендовані заходи призводитимуть до покращення дотримання вимог та посилення наглядових засад. Має також чітко вказуватися, яка установа несе відповідальність за кожен запропонований захід, для запобігання дублюванню функцій або непорозумінь. В таблиці мають вказуватися лише ті Принципи, стосовно яких надаються конкретні рекомендації.
- b) Рекомендації також може бути надано стосовно недоліків у дотриманні вимог додаткових критеріїв та принципів, які дотримуються, але де наглядову практику все ще можна вдосконалити.
- c) Зразок «Рекомендованих дій» може виглядати так:

Таблиця 4: Рекомендовані дії

Рекомендовані дії, спрямовані на вдосконалення відповідності Основним базельським принципам та ефективності регулятивних і наглядових засад	
Принцип	Рекомендована дія
Принцип (x)	Наприклад: пропонується впровадження регуляторних положень (a), наглядової практики (b)
Принцип (y)	Наприклад: пропонується впровадження регуляторних положень (c), наглядової практики (d)

2.7. **Реакція органів нагляду на оцінку.**⁹⁵ Оцінювач повинен надавати наглядовому органу, або органам, які оцінюються, можливість реагувати на оцінки, що зокрема передбачає надання таким органам повного письмового проекту звіту за результатами проведення оцінки. Будь-які розходження точок зору щодо результатів оцінки повинні чітко визначатися та включатися до звіту. Оцінки повинні дозволяти більш широкий діалог, а отже команда оцінювачів повинна проводити низку обговорень з наглядовими органами у процесі оцінки та забезпечити відображення коментарів, занепокоєнь і фактичних виправлень наглядових органів у звіті за результатами проведення оцінки. Від органу або органів нагляду також має вимагатися коротка письмова відповідь на висновки оцінки («право на відповідь»). **Однак, сама оцінка не повинна ставати об'єктом переговорів, як оцінювачі, так і органи нагляду повинні бути готовими «погодитись, що вони не згодні», за умови, що точка зору наглядових органів відображена справедливо та чітко.**

⁹⁵ Якщо не було отримано коментарів чи зауважень в належний проміжок часу, оцінювачі повинні це чітко відзначити та надати стислий виклад позиції органів, висловленої впродовж обговорень між органами та оцінювачами наприкінці місії оцінки (“заклучна зустріч”).